

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Луцьк, 2020

**ВОЛИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**
Кафедра теорії та методики викладання шкільних предметів

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Матеріали круглого столу онлайн

**м. Луцьк
18 червня 2020 року**

---

*Рекомендовано до друку вченою радою
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 5 від 17.09.2020)*

Рецензент

Мартинюк О. С., доктор педагогічних наук, професор кафедри експериментальної фізики та інформаційно-вимірювальних технологій Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Упорядники

Муляр О. П., кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів ВІППО

Жалко Т. Й., кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів ВІППО

У презентаційних матеріалах і наукових тезах розглядаються результати теоретичних досліджень та експериментальної роботи з питань розвитку фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти.

Матеріали збірника можуть бути використані у науково-дослідницькій роботі, викладанні відповідних курсів у закладах вищої освіти та школах, у практиці виховної роботи з молоддю.

Для викладачів, аспірантів, студентів, фахівців закладів дошкільної, загальної середньої, вищої та професійної освіти.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів тез і статей можуть не збігатися з позицією редакції.

ЗМІСТ

Олешко П.

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ДИРЕКТОРА ВІППО.....	6

ПЛЕНАРНІ ВИСТУПИ

Ткачук Н.

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ.....	8

Пометун О., Ремех Т.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ	13

Степанюк А.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	16

Малієнко Ю., Муляр О.

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	20

ДОПОВІДІ УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ

Бацмай С.

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	23

Гусак Н.

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	34

Долгова І.

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ...	36

Дядюшкіна І.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНИМИ ЗАСОБАМИ СТЕМ- ПРОЄКТУ.....	39

Жалко Т. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА СУТНІСТЬ ДЕФІНІЦІЇ.....	41
Кінд-Войтюк Н. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	46
Кулініч О. ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА ЧЕРЕЗ УНИКНЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПОМИЛОК ШЛЯХОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ФАСИЛІТАЦІЇ.....	49
Миць М. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	54
Нечипорук О. МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПЕДАГОГА.....	57
Парфелюк Г. ШКОЛА – ОСЕРЕДОК ВИХОВАННЯ ДУХОВНОЇ ЖИТТЄВО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	61
Поліщук М. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	63
Положевець Л. КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА — ПЕРЕДУМОВА УСПХУ ДИТИНИ.....	66
Пукало С. ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	70
Романюк С. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗЗСО В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА».....	73

Савченко С. РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	77
Седлерук Ю. РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	81
Сухецька Л. ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УДОСКОНАЛЕННІ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ.....	84
Трачук Т. УДОСКОНАЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ ЗА ІНДИВІДУАЛЬНОЮ ОСВІТНЬОЮ ТРАЄКТОРІЄЮ.....	87
Успішна І. СЕРВІС <i>FLIPPITY.NET</i> ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ В ГРУПАХ.....	92
Хлібовська Г. ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ І ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ У КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	95
Ягенська Г. ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ РЕСУРСІВ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ.....	98
Довгополук Н. С., Муляр О. П. МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІВ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	102
Відомості про авторів	113

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Петро Олешко,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк*

Шановні учасники круглого столу, дорогі друзі, колеги!

Насамперед хочу висловити подяку всім, хто знайшов можливість взяти участь у роботі круглого столу «Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти».

Я надзвичайно пишаюся тим фактом, що до цього заходу виявлено значний інтерес і, незважаючи на складну ситуацію в країні, пов'язану з гострою респіраторною хворобою COVID-19, географія гостей нашого заходу є досить широкою. У роботі круглого столу беруть участь науково-педагогічні працівники та педагоги з міст Києва, Дніпра, Тернопільської, Вінницької та Волинської областей, які представляють заклади вищої освіти та загальної середньої освіти України і нашої області.

Про значущість заходу свідчить і той факт, що саме сьогодні, 18 червня, Міністерство освіти і науки розпочинає серію публічних консультацій щодо впровадження нового Державного стандарту для базової середньої школи у західному регіоні (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Волинська, Чернівецька, Тернопільська області). Публічні консультації Міністерство освіти і науки проводить за сприяння Національного демократичного інституту, Всеукраїнської ініціативи «Активна громада» від Інституту «Республіка» і завдяки підтримці уряду Великобританії та Фонду розвитку ефективного врядування.

Наукове зібрання є гарною нагодою осмислити й проаналізувати нові державні стандарти як орієнтир у визначенні змісту розвитку фахової компетентності педагогів, інтеграцію теоретичної та практичної підготовки вчителів у контексті розбудови Нової української школи, технологічні підходи до навчання осіб з особливими освітніми потребами, інноваційні інформаційно-комунікативні ресурси та цифрові технології в освітньому процесі. Тому сьогоднішня фахова дискусія пов'язана з науковими, методичними та практичними здобутками педагогів, що забезпечують умови для свідомого вибору напрямів індивідуального розвитку фахової компетентності освітян.

Актуальність питань, які обговорюватимуться під час круглого столу, є для педагогічної спільноти нагодою осмислити та проаналізувати набутий досвід із урахуванням сучасних реалій системи освіти, науково обґрунтувати перспективи розвитку фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти, зробити гідний внесок у збагачення концептуального потенціалу української педагогічної науки.

Ми переконані, що саме такі наукові заходи дозволять прокласти місток між наукою і практикою та здійснювати методичну роботу дієво, по-новому, уникаючи формалізму. Адже запити здобувачів освіти та потреби суспільства вимагають від методичного супроводу нових підходів і нових форм роботи.

Я сподіваюся, кожен із нас знайде серед тематики круглого столу, що висвітлює найактуальніші проблеми сучасної освіти у контексті модернізації змісту освіти, саме той напрям, який дозволить висловити власну наукову позицію та отримати задоволення від професійної взаємодії. А запропонований онлайн-захід хоч трошечки компенсує всім нам нестачу так потрібного живого спілкування.

Адресую слова подяки організаторам круглого столу – кафедрі теорії та методики викладання шкільних предметів ВІППО. Учасникам цього представницького наукового зібрання бажаю професійного діалогу, творчих дискусій, плідної роботи та приємних вражень від спілкування.

Запрошую всіх до участі.

Надія Ткачук,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк*

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Реформування освіти вимагає педагога нової формації, який здатен виконувати ролі наставника, коуча, фасилітатора і тьютора, має академічну свободу, володіє навичками випереджувального проєктного менеджменту (планування й організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання та ін.), самостійно й творчо здобуває інформацію, організовує дитиноцентрований процес, трансформуючи методи, прийоми і технології навчання залежно від запитів і потреб замовників освітніх послуг. Актуалізується необхідність підготовки фахівців, які відповідають викликам відкритого суспільства й відкритої освіти, здатних до неперервного інтелектуального, культурного і духовного розвитку протягом життя шляхом формальної і неформальної освіти [3].

Дедалі більшої актуальності набувають питання, пов'язані з посиленням безперервного характеру навчання та професійного розвитку педагога як умови його активної адаптації до нових обставин і моделей діяльності, підготовки до вирішення нових професійних проблем. Важлива роль у реалізації цих завдань, у забезпеченні якісних змін в освіті належить післядипломній педагогічній освіті.

ППО стає нині більш персоніфікованою, надає кожному вчителю ширші можливості для оновлення, удосконалення, поглиблення своєї професійної підготовки в прийнятний для нього спосіб, у тому числі шляхом дистанційного навчання із застосуванням нових інформаційних технологій [2]. У Законі України «Про освіту» зазначено, що «індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу

здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [1].

Закон дає змогу педагогові прогнозувати власну траєкторію професійного розвитку та зростання, максимально розкрити індивідуальний творчий потенціал. Однак актуальною проблемою є організація й управління особистим професійним розвитком в умовах сучасності, пошук індивідуальних шляхів його реалізації.

В умовах розбудови гнучкої, випереджувальної системи професійного розвитку педагогів Волинський ІППО здатен створити умови для проєктування індивідуальної освітньої траєкторії педагога, забезпечити науково-методичний супровід її проєктування. Інститут має багаторічний позитивний досвід у системі післядипломної педагогічної освіти. Підвищення кваліфікації фахівців здійснюється шляхом виконання педагогами освітніх програм, різноманітних сертифікаційних навчальних та навчально-дослідницьких програм, участі в спільних проєктах, тренінгах, стажування тощо. Волинський ІППО, який забезпечує формальну освіту педагогів (підвищення кваліфікації педагогів), координує весь спектр неформального навчання, має найвищий рівень готовності для створення відповідного освітньо-інформаційного середовища, яке може швидко адаптуватись до викликів реформування галузі, індивідуальних професійних інтересів і суспільних потреб.

Ці переваги полягають у нижчепереліченому:

- існує відповідне законодавчо-правове регулювання цього процесу та методично-інструктивне забезпечення його організації;
- апробовано впродовж тривалого часу оптимальне змістовно-процесуальне забезпечення підвищення кваліфікації;
- налагоджено системний науково-методичний супровід професійного розвитку педагогів;
- упорядковано сукупність засобів навчання;
- інституційно налагоджено цілеспрямовану взаємодію суб'єктів різних інституцій;
- використовується ефективний європейський та міжнародний досвід;
- є кадровий потенціал, матеріально-технічна база;
- наявний аналітичний ресурс реформування галузі та досвід науково-методичного супроводу інноваційного розвитку освіти [4].

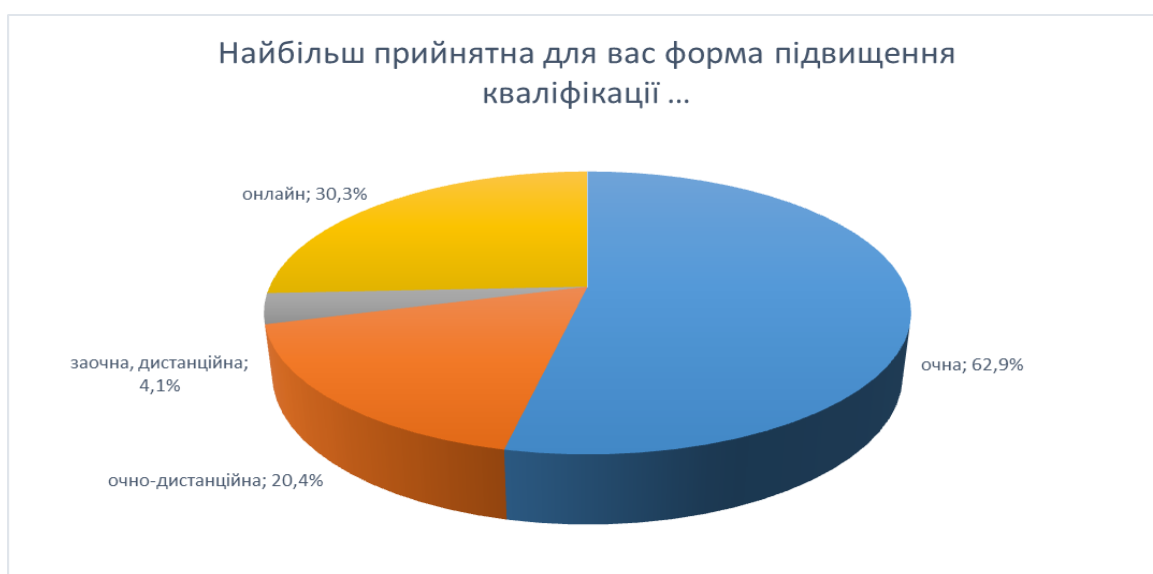
Для оптимального проєктування інноваційного середовища ВІППО проведено пілотне дослідження в межах науково-дослідної роботи «Проєктування інноваційного середовища післядипломної

освіти як умова реалізації індивідуальної освітньої траєкторії педагога».

Мета дослідження полягала у визначенні якості послуг, які Інститут надає для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, а також вивчення запиту щодо створення відповідних умов.

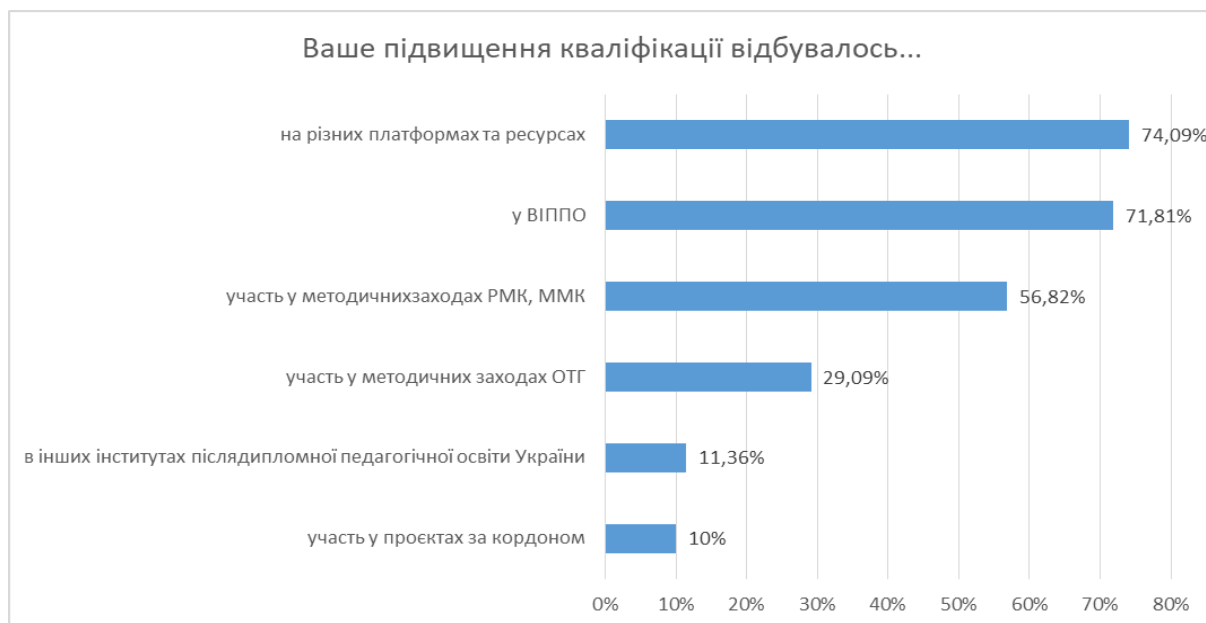
Проектування освітнього середовища потребувало чіткого визначення низки маркерних питань: на якому рівні професійної компетентності перебуває конкретний педагог на певний час; наскільки він усвідомлює важливість до зростання; чи здатний до самоосвітньої діяльності; якої саме допомоги потребує тощо.

В опитування взяло участь більше трьохсот осіб, з них 71,5 % підвищували кваліфікацію у 2020 році. Педагоги підтверджують доцільність запропонованих Інститутом форм підвищення кваліфікації, але перевагу віддають очній формі (див. діаграму 1)

Діаграма 1. Розподіл відповідей щодо вибору форм підвищення кваліфікації

Зважаючи на те, що педагоги мають можливість вибору не тільки форм, але й суб'єктів підвищення кваліфікації, поставлено питання щодо її місця. Відповіді респондентів дозволяють нам стверджувати, що Волинський ІППО і надалі залишається на перших позиціях, однак значно зросла частка участі в дистанційному навчанні на різних платформах (див. діаграму 2).

Діаграма 2. Розподіл відповідей щодо вибору суб'єктів підвищення кваліфікації та професійного розвитку

Важливо, що педагоги області, які були учасниками опитування, визначають актуальні види навчання в реалізації власної освітньої траєкторії (див. діаграму 3). Водночас результати опитування підтвердили думку про те, що не всі педагогічні працівники розуміють особисту відповідальність у плануванні та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку (див. діаграму 4).

Діаграма 3. Розподіл відповідей щодо форм навчання в реалізації індивідуальної освітньої траєкторії

Діаграма 4. Розподіл відповідей щодо потреби в проектуванні індивідуальної освітньої траєкторії

Тож проєктуючи інноваційне освітньо-інформаційне середовище, будемо виходити як із запитів споживачів освітніх послуг, такі і з розуміння сутності професійного розвитку фахівця в умовах післядипломної освіти як процесу, що відбувається впродовж усієї активної творчої життєдіяльності педагога, його загального всебічно гармонійного розвитку та позначає процес формування нової якості професійно-педагогічної дії, вироблення власного оригінального педагогічного стилю, набуття компетентнісного досвіду при виконанні інноваційних ролей і функцій в органічній єдності психолого-педагогічної, методичної, технологічної, науково-дослідницької, інформаційно-комунікаційної тощо [3].

Волинський ІППО, будучи складовою сучасної системи підвищення кваліфікації, ставить за мету максимально задовольнити професійно-фахові, індивідуальні, соціокультурні запити замовників освітніх послуг, створити такий відкритий освітній простір, що мотивує до постійної творчої самоактуалізації шляхом формальної та неформальної освіти, передбачає впровадження багатоваріантних освітніх програм, моделей, форм освіти дорослих, реалізацію інноваційних методологічних підходів, андрагогічних технологій тощо. Це вагомий чинник поглиблення професійного досвіду, взаємозбагачення фахівця новими перспективними знаннями, розвитку професійних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Половенко О. В., Кірішко Л. М. Безперервна освіта педагога за індивідуальною освітньою траєкторією: [навч.-метод. посіб.]. Кропивницький: КЗ «КОІППО ім. В. Сухомлинського», 2018. 60 с.
3. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти*: монографія / кер. авт. кол. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 516 с. С. 177–257.
4. Oliinyk V. V., Androshchuk I. M., Oleshko P. S., Tkachuk N. Educational and information environment of postgraduate education institutions as a resource for designing individual educational training of teachers International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies Vol. 6, No. 2, 2019, pp. 78-89, journal homepage: <http://www.ijpint.com>

Олена Пометун, Тетяна Ремех,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ

Актуальність теми. Запровадження віддаленого навчання у зв'язку з введенням карантину в Україні стало новим викликом для школярів, учителів, батьків – усіх суб'єктів освітнього процесу. З огляду на перспективу введення в Україні шкільної дистанційної освіти, окреслимо низку питань, вирішення яких вплине на її продуктивність.

Зазначимо, що «...під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій...» [1]. Таке навчання реалізують через застосування дистанційної форми

як окремої форми навчання та застосування технологій дистанційного навчання.

Проведене нами опитування 638 вчителів засвідчило, що власне терміном *дистанційне навчання* для позначення освітнього процесу, що проходив у період карантину, послуговувалася незначна частина респондентів. Переважна більшість вважала це *застосуванням дистанційних технологій* навчання учнів або ж *методичним супроводом самоосвіти* школярів. При цьому заклади вищої освіти мали певний досвід дистанційного навчання, а от переважна більшість шкіл – ні. 57 % директорів ЗЗСО вперше зіткнулися з використанням технологій віддаленого навчання в освітньому процесі [2]. Виявлено, що краще було організоване онлайн-навчання в міжнародних і приватних школах завдяки якісному забезпеченню гаджетами та швидкій перепідготовці вчителів.

Можна пристати до думки Сергія Горбачова про те, що в дистанційному навчанні учнів спостерігалися три основні тенденції: 1) позитивний сценарій, за якого вчителі постійно перебували на зв'язку з учнями, батьками, шкільною адміністрацією, відстежували новини щодо такого навчання, сумлінно готувалися до уроків на онлайн-платформах, пропонували учням ретельно вибудовані завдання адекватного обсягу та перевіряли їх, вели облік оцінок; 2) формальний сценарій, коли вчителі нібито проводили онлайн-навчання, утім, це відбувалося за переліком завдань, великим за обсягом і не узгодженим з іншими предметами (надісланих, приміром, у вайбер), їх виконання не перевіряли або перевіряли вибірково; 3) негативний сценарій, тобто фактична відсутність навчання, причинами чого були як суб'єктивні фактори (відсутність бажання, мотивації, зусиль, ігнорування вимог адміністрації освітнього закладу тощо), так і об'єктивні чинники (відсутність можливостей для організації такого навчання, передусім технічних) [3].

Аналіз проведеного нами опитування дав змогу узагальнити основні проблеми онлайн-навчання, як-от: методична невідповідність учителів; низька мотивація учнів; поверховий характер навчання; складність організації навчання вдома; відсутність реальної інтеракції; відсутність «живого» спілкування та зорового контакту з учнями; слабкий контроль за діяльністю учнів у ході онлайн-занять; відсутність програм для дистанційного навчання школярів; брак рекомендацій Міністерства освіти і науки України та методичних рекомендацій з організації такого навчання; відсутність розроблених критеріїв та процедур оцінювання результатів навчання дітей тощо.

Стосовно застосування інтерактивних методів в онлайн-навчанні учнів, то 68 % наших респондентів зазначили, що технічні умови стали перепорою в їх реалізації. Учителів, які знайшли можливості навчати інтерактивно, виявилось близько 16 %. При цьому майже 5 % респондентів зазначили, що ніколи не застосовують такі методи.

До позитивних сторін дистанційної освіти в період карантину віднесемо (за наявності технічних засобів та методичних навичок учителів) такі: підвищення особистої відповідальності учнів за результати навчання; власний ритм навчання; більше можливостей для самореалізації школярів; підвищення результатів навчання окремих учнів; підвищення самостійності дітей; доступність учнів до різних джерел інформації; зручність розміщення матеріалів для школярів тощо.

Аналіз нашого анкетування та дані опитування Офісу освітнього омбудсмена виявили, що для проведення онлайн-занять з учнями вчителі частіше послуговувались гугл-класрумом ютубом, зумом, скайпом, а найпопулярнішим менеджером був вайбер. Також учителі використовували фейсбук, месенджер і телеграм, електронну пошту та телефонний зв'язок. Доцільно констатувати, що МОН України не має єдиної платформи для шкільної віддаленої освіти. Щодо трансляції з 6 квітня 2020 року на ютуб-каналі МОН України та 15 телеканалів уроків для учнів 5–11 класів, то, на нашу думку, це можна розглядати як додатковий вміст.

Узагальнений аналіз ходу й попередніх результатів онлайн-навчання в час карантину дав змогу сформулювати вимоги щодо його організації стосовно адміністрації освітнього закладу та учителів. Такими вимогами, що забезпечать продуктивність дистанційного навчання, на нашу думку, є :

а) до його початку підвищити поінформованість; обрати ІКТ-інструменти залежно від умов, особливостей предмета і вікової категорії; спланувати графік і форми роботи; підготувати, провести/обговорити з колегами пробне заняття; створити групу з учнями в соціальних мережах; налагодити обмін інформацією з ними через відповідні сервіси; представити розклад занять на сайті освітнього закладу;

б) у ході цього навчання оптимізувати результати, зміст, вибір форм занять; забезпечити зв'язок між суб'єктами освітнього процесу; визначити й обрати форми онлайн-комунікації для кожного заняття та на період між заняттями (відеоконференція, форум, чат, блог, опитування, соціальні мережі, електронна пошта, електронна бібліотека тощо); забезпечити простір навчання: проведення занять, доступ до матеріалів, отримання робіт учнів, проведення оцінювання, організація зворотного зв'язку.

Виявлено потреби вчителів в оволодінні додатковими знаннями та вміннями, без яких подальше і вже системне запровадження віддаленого навчання унеможливлене. Серед них такі: вдосконалення загальних навичок роботи з ІТ-технологіями; поінформованість про можливості й особливості онлайн-інструментів та платформ; розробка завдань для організації активної й інтерактивної взаємодії учнів на таких заняттях; проектування завдань для моніторингу та оцінювання академічної успішності учнів; організація оцінювання навчальних результатів.

Очевидно, що без мобілізації науково-методичних установ та суб'єктів підвищення кваліфікації в цьому напрямі для перепідготовки вчителів та розробки доступних рекомендацій і методичних посібників навряд чи можна буде говорити про продуктивність та ефективність подальшого запровадження дистанційного навчання школярів.

Список використаних джерел

1. Положення про дистанційне навчання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18> (дата звернення: 01.06.2020).
2. https://lb.ua/society/2020/05/01/456533_zalezhnist_vid_lyudskosti_yak_shkola.html
3. <https://www.facebook.com/Education.Ombudsman.Sergii.Gorbachov/posts/661388954433906/>

Алла Степанюк,
*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Ми всі є свідками того, що світ стрімко змінюється і рухається у напрямку інформаційно-цілісного світового простору. Це закономірний процес, оскільки чим різноманітніша система, тим більша інформаційна єдність повинна існувати між її компонентами для забезпечення цілісного функціонування системи вищого порядку [1].

Стрімке зростання наукових знань, які нагромадило людство (кожні 2 роки загальний вміст інформації зростає в 6–8 разів), спонукало до появи комп'ютерної техніки, значимість якої очевидна для кожного з нас, особливо в умовах карантину. Тому, відповідно до еволюційних змін у системі суспільства, приходить покоління нових дітей, яке спроможне відповісти на виклики часу. Це потребує зміни методологічних підходів до підготовки вчителів, формування системного педагогічного мислення.

Отже, світ, у якому ми живемо, вже змінився. Але методологія та зміст сучасної підготовки як учителів, так і сам освітній процес із викладання шкільних природничих предметів, при яких енергоінформаційна та речовинна складові світу відділяються одна від одної для вивчення лише спрощеної фізичної або біологічної форм руху матерії, гальмують зміни. Проте кожен день майбутнє у вигляді наших учнів приходить до школи та запитує: «А навіщо мені це знати?»

Розглянемо виклики сучасності, які стосуються змісту та технологій підготовки майбутніх учителів навчальних предметів природничої галузі знань. Так, в Україні з 2018/2019 н. р. запроваджено експериментальне дослідження із підготовки вчителів за спеціальністю «Середня освіта (Природничі науки)», яка є міждисциплінарною та багатoproфільною і передбачає інтеграцію освітньо-професійних програм «Середня освіта (Фізика)», «Середня освіта (Хімія)», «Середня освіта (Біологія)». Фахівці, які навчатимуться за цією програмою, отримають кваліфікацію «вчитель природничих наук, фізики, хімії, біології», що значно розширить їх працевлаштування. Реалізація цього завдання можлива лише шляхом використання інтегрованого підходу до проєктування освітньої діяльності.

Науковці (С. Гончаренко, К. Гузь, Т. Засекіна, В. Ільченко, А. Степанюк та інші) [1] обґрунтували, що цілісність природного середовища як об'єкта вивчення зумовлює необхідність взаємозв'язку природничих наук, які його вивчають. Біосфера з найрізноманітнішими проявами життя в ній вивчається комплексом взаємопов'язаних наук, кожна з яких має свій предмет дослідження. Поєднання їх у цілісному курсі є одним із важливих завдань сучасної педагогічної науки. Його вирішення можливе лише за умови використання принципу інтеграції у поєднання з системним підходом при конструюванні змісту навчального матеріалу. Його впровадження ми розглядаємо як засіб подолання суперечності між цілісністю, системністю природи та фрагментарним характером її вивчення.

Як свідчить практика, зміст підготовки магістрів спеціальності «Середня освіта (Природничі науки)» на сьогодні

перебуває на етапі становлення. Але залучення стейкхолдерів та студентів до обговорення відповідної освітньої програми, врахування їх зауважень та побажань (вилучити навчальний матеріал, який не має безпосереднього відношення до змісту шкільного курсу «Природничі науки», та інформацію, яку студенти не можуть осмислити і відповісти на запитання «Навіщо мені це знати?», тобто підвищити практично зорієнтований компонент змісту професійної підготовки) дозволило нам виокремити три чинники, врахування яких у комплексі сприятиме підвищенню якості надання освітніх послуг магістрам: використання інтеграційно-системного підходу при конструюванні змісту навчальних дисциплін; упровадження контекстного навчання з метою формування не лише твердих, але й м'яких навичок; організація дослідницької діяльності (СТЕМ-освіти). Крім того, на сьогодні чітко окреслилася суперечність між завданнями та ціннісними орієнтаціями національної школи з урахуванням історичного досвіду та його нівелюванням в умовах переходу до навчання в онлайн-режимі.

Проведений аналіз змісту навчальних планів підготовки вчителів, шкільних програм відповідних навчальних предметів та зіставлення отриманих результатів із вимогами до рівня сформованості професійної компетентності майбутніх учителів дозволило нам дійти висновку, що до навчального плану підготовки фахівців за спеціальністю 014 «Середня освіта (Природничі науки)» на другому (магістерському) рівні доцільно включати такі інтегровані навчальні дисципліни, як: «Досягнення і проблеми природничих наук», «Фізичні та хімічні процеси у навколишньому середовищі», «Моделювання і прогнозування природних процесів», «Тенденція інтеграції в сучасному природознавстві», «СТЕМ-освіта в галузі природничих наук», «Фізико-хімічні методи дослідження речовин і матеріалів» (передбачають міждисциплінарну інтеграцію), «Структурно-функціональна організація та еволюція живих систем», «Дидактика природничих дисциплін» тощо (реалізують міжпредметну інтеграцію).

СТЕМ-освіта на сьогодні є перспективним та пріоритетним напрямом в усьому світі. Основний її принцип – інтеграція навичок та технологій із різних галузей науки. З упровадженням такої освіти майбутні вчителі повинні оволодіти навичками узагальнення міждисциплінарних зв'язків, уміннями розробляти науково-методичне забезпечення та втілювати здобуті теоретичні знання.

Проведене спостереження за навчальним процесом, бесіди з викладачами засвідчили, що більшість опитаних (92,6 %), які забезпечують вивчення природничих дисциплін у вищих

педагогічних навчальних закладах України, реалізують інтегрований підхід при конструюванні змісту освіти в міру своєї компетентності. Але при цьому відчують значні труднощі при розробці інтегрованих завдань та відборі навчального матеріалу для цілісного розгляду явищ і процесів природи. Отже, існує суперечність між потребою реалізації інтегрованого навчання при підготовці фахівців та практикою його застосування. Для її подолання доцільно впроваджувати контекстну технологію навчання [2], яку ми тлумачимо як засіб інтеграції змісту вузівської та шкільної освіти.

У Законі України «Про освіту» (2017) індивідуальна освітня траєкторія визначається як персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти. Ми виокремлюємо три основні засоби її реалізації: вибіркові дисципліни; силабуси; дуальна форма навчання. Опитування студентів дозволило виявити суперечності між вимогами освітньої програми та компетентностями, якими додатково часто бажає оволодіти майбутній учитель природничих наук.

Ми підтримуємо ідею запровадження в Україні міждисциплінарної та багатoproфільної підготовки вчителів за спеціальністю «Середня освіта (Природничі науки)». Однак цей процес вимагає цілісного бачення змісту природничих дисциплін, об'єднання розрізнених наукових знань в одне ціле на основі фундаментальних ідей будови та функціонування природи, практичної діяльності людини.

Список використаних джерел

1. Степанюк А. В. Формування цілісних знань школярів про живу природу: монографія. Вид. 2-ге, переробл. й доповн. Тернопіль: Вектор, 2012. 228 с.

2. Вербицкий А. Педагогическая технология с позиций теорий контекстного обучения. *Педагогика и психология*. 2010. № 2. С. 53–60.

3. Програми підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: http://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/014_Biology_zdorovja_bakalavr_dualna_forma.pdf.

Юлія Малієнко,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ

Оксана Муляр,
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність теми. Стрімкий розвиток інформаційного суспільства, нові виклики, пов'язані з нагальними потребами дистанційного навчання, зумовили необхідність розроблення компетентнісно орієнтованої моделі педагогічної освіти. На часі – новітні дослідження концептуальних засад формування фахової компетентності вчителів історії у контексті вимог Нової української школи.

Закон України «Про освіту» (2017 р.) визначає мету освіти як пріоритетно компетентнісну, тлумачить поняття *компетентність*, дає перелік ключових компетентностей. Концепція «Нова українська школа» розкриває основні напрями реформування вітчизняної освіти, з-поміж яких: сучасне освітнє середовище, нові зміст і структура, виховання на цінностях, орієнтація на учня тощо. Нині Концепція реалізується у стандарті й діяльності початкової школи, широкому громадському обговоренні стандарту загальної середньої освіти, інших проблем, пов'язаних із радикальним оновленням української школи.

Відповідно змінюються навчальні програми і підручники з історії, в яких очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів викладено через знання, розуміння, вміння й досвід, що узгоджується з когнітивною, смисловою, діяльнісною та емоційно-мотиваційною структурами компетентностей.

Отже, зазначений комплекс змін у шкільній освіті в цілому, історичній зокрема, актуалізує проблеми формування компетентного педагога, здатного адекватно відповідати на виклики часу.

Відомо, що компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу

навчальну діяльність [1]. Власне, в цій дефініції у найбільш узагальненій формі представлено основні вектори компетентнісно орієнтованої діяльності вчителів. Зрозуміло, що компетентність у своїй основі – багатогранне поняття, тому й слугує як орієнтиром вчительської діяльності, так і фаховим показником її ефективності.

Професійну компетентність учителів історії в умовах Нової української школи розглядаємо як комплексну характеристику, що складається з таких показників: *когнітивний* – рівень історичних, методологічних знань педагога і розуміння ним ролі історії в інтелектуальному розвитку дитини; *діяльнісний/дослідницький* – здатність учителя проектувати, реалізовувати в освітній діяльності учнів відповідні часу моделі, технології навчання історії, аналізувати, узагальнювати, критично оцінювати результати своєї роботи; *емоційно-оцінний, рефлексивний* – здатність педагога мотивувати себе і своїх учнів до розвитку навчальних, творчих тощо здібностей, адекватно оцінювати їх результат; наявність у вчителя відповідних знань щодо психолого-педагогічних, вікових особливостей дитини різних періодів її становлення; *інтегративний* – реалізація широкої міжкурсової, міжпредметної взаємодії з метою створення в учнів розуміння цілісності духовного, політичного, економічного поступу людства на різних етапах його історичного розвитку.

Зрозуміло, що фахово компетентний учитель історії здатний ефективно формувати всі складники предметної історичної компетентності: хронологічну, просторову, логічну, інформаційну, аксіологічну.

Якщо питання розвитку когнітивної та дослідницької сфер діяльності учнів мають певну українську освітню традицію, наукове підґрунтя, то емоційно-мотиваційна, ставленнєва ще тільки починає досліджуватися. Ми розглядаємо зазначену сферу як взаємопов'язану діяльність учителя та дітей, спрямовану на формування активного сприйняття школярами освітнього процесу, за якої учитель спонукає, заохочує до пізнання, суспільно значимих дій – дитина усвідомлює їх необхідність. У такій ситуації педагог має сприяти тому, щоб креативні потреби дітей задовольнялися у процесі засвоєння нових знань з історії, набуття нових практичних умінь, розширення світогляду дитини, формування їхніх оцінних позицій тощо.

Підкреслимо: предметна історична компетентність є показником державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, а професійна компетентність учителя – невід'ємним чинником успішної праці педагога.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). Поточна редакція від 02.04.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 30.05.2020).

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 30.05.2020).

Світлана Бацмай,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк*

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасному суспільстві усе частіше використовуються слова «компетентність» та «компетентнісний підхід». Ще у 2006 році Європейський парламент та Європейська рада розробили «Рекомендації щодо ключових компетентностей ціложиттєвої освіти», де визначили вісім ключових компетентностей: спілкування рідною мовою, спілкування іноземними мовами, математичну компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках, цифрову компетентність, уміння вчитися, соціальну і громадянську компетентність, підприємливість та ініціативність, культурну впевненість і самовираження.

Компетентності у вказаному документі визначено як поєднання знань, навичок і ставлення відповідно до контексту. Ключові компетентності є такими, котрих кожен потребує для особистих досягнень і розвитку, активного громадянства, соціальної інклюзії та працевлаштування [9].

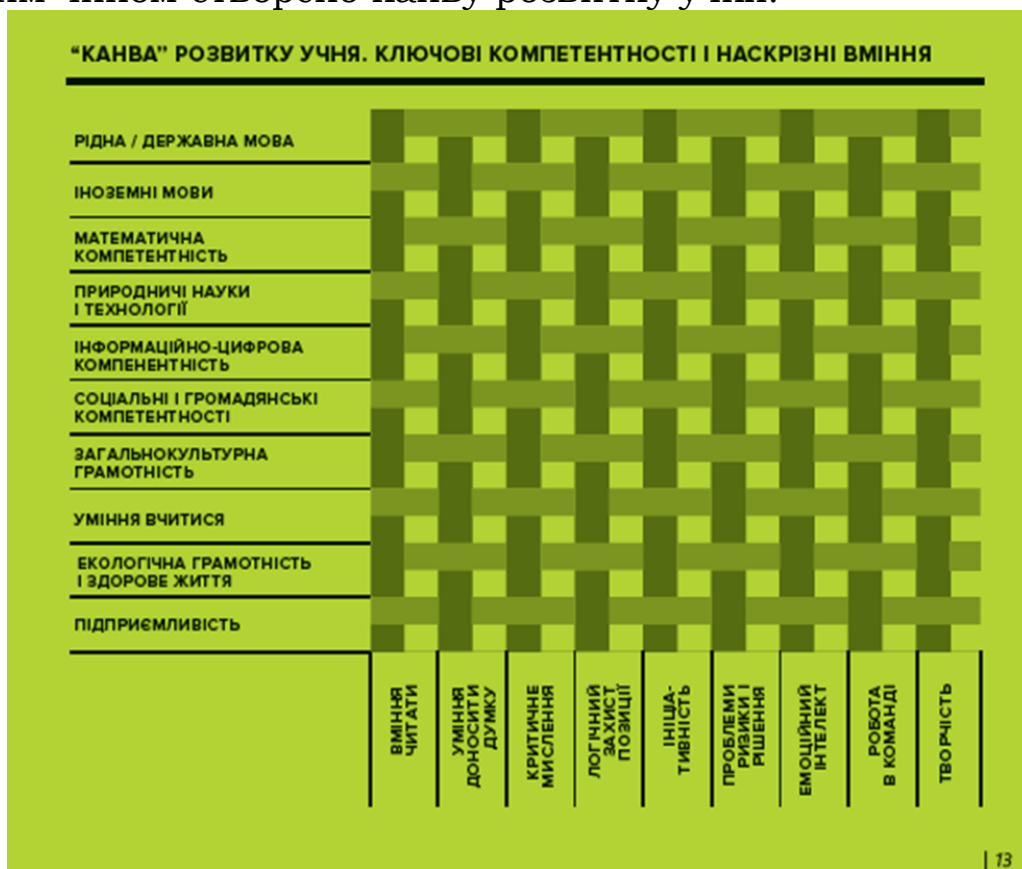
Саме цей документ ліг в основу концепції НУШ (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року»). Проте у вказаному документі виокремлено вже десять ключових компетентностей: додалася екологічна грамотність і здорове життя, розділено математичну грамотність та компетентності в природничих науках і технологіях [2].

Компетентність – це здатність мобілізувати й застосувати відповідні цінності, ставлення, навички, знання та/або розуміння, щоб ефективно та належним чином відповідати на запити, виклики й виявляти можливості, які з’являються в демократичних і міжкультурних ситуаціях [1]. Ще одним напрямком

реформування сучасної школи є формування життєвих умінь, або так званих умінь XXI століття: критичного мислення, креативності, спілкування та співпраці, лідерства, цифрової грамотності та громадянськості.

Таким чином створено канву розвитку учня:

Рис. 1. Канва розвитку учня

Розвиток – це незворотна, спрямована, закономірна зміна матеріальних й ідеальних об'єктів. Тільки одночасна наявність усіх трьох зазначених властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін: оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення постійної системи функцій); відсутність закономірності характерна для випадкових процесів катастрофічного типу; якщо немає спрямованості, зміни не можуть накопичуватися, тому процес втрачає характерні для розвитку єдині, внутрішньо взаємозалежні лінії. У результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, що виступає як зміна його складу чи структури (тобто виникнення, трансформація або зникнення його елементів або зв'язків).

Траєкторія (від латин. *trajectus* – переміщений) – це лінія, яку описує матеріальна точка, що рухається в просторі. Таким чином, *траєкторія розвитку фахової компетентності вчителя іноземної мови* – це шлях, яким рухається вчитель іноземної мови з

метою незворотної, спрямованої, закономірної зміни своїх знань, розуміння, умінь, навичок, цінностей, ставлення та досвіду.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 800 від 21.08.2019 р. «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» вони зобов'язані постійно підносити свій фаховий рівень. Метою підвищення кваліфікації цих працівників є їх професійний розвиток відповідно до державної політики в галузі освіти та забезпечення її якості. У пункті 15 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженому вказаною Постановою, вказано основні напрями підвищення кваліфікації. Це, зокрема:

- розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмету, фахових методик, технологій);
- формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей умінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»;
- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки;
- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами;
- використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку;
- мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність [6].

Ще одним документом, який регламентує піднесення фахового рівня вчителя іноземної мови, є Рамка безперервного професійного розвитку вчителів, розроблена Британською радою. Британська рада в Україні та Міністерство освіти і науки України передусім розробили Програму та уклали курс «Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов», який упроваджується в закладах післядипломної педагогічної освіти з 2012 року. При впровадженні проєкту виникла ідея розробити цей рамковий документ, що визначає стандарти професійної поведінки вчителів різних кваліфікаційних категорій та служить путівником для їхнього фахового розвитку. У 2016–2018 роках його пройшла апробація та пілотування.

Використання Рамки у процесі підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов продемонструвало потенціал для розширення її функцій та сфер застосування. З метою використання Рамки для вчителів усіх предметів її укладачі

вдосконалили, доповнили документ і зробили його універсальним. Рамка визначає підходи до створення стандартів вищої педагогічної освіти та напрями безперервного професійного розвитку вчителів. Вона покликана полегшити роботу освітян у визначенні професійної майстерності вчителів, забезпечити прозорість та об'єктивність атестації, а також інших заходів, що стосуються діяльності педагогічних працівників, адміністрацій навчальних закладів, працівників органів управління освітою, методичних служб. Рамка є орієнтиром для створення інноваційних моделей професійного розвитку вчителів. Вона визначає зміст фахової діяльності вчителів Нової української школи та інтегрує підходи до оцінювання результатів їхньої роботи.

Цей документ об'єднує *професійні цінності, фахові вміння вчителя та життєві уміння, які формує школа*. Від професійних умінь та цінностей учителів залежить їхня робота з учнями, батьками та колегами. Життєві уміння – це основа компетентностей, що закладені в концепцію НУШ. Вчитель удосконалює їх передусім у собі й допомагає розвинути ці вміння учням. Указаний документ розроблено як засіб усвідомлення професійної ролі вчителя як фасилітатора учіння, інструмент для вимірювання рівня фахової підготовки вчителів, а також путівник для планування подальшого удосконалення професійної компетентності [8].

Рамка визначає дескриптори професійної діяльності вчителів різних кваліфікаційних категорій у таких сферах: «Планування уроків та курсів», «Розуміння учнів», «Організація уроку», «Евалюація та оцінювання навчальних досягнень», «Знання предмету», «Керування власним професійним розвитком».

Документ розрахований на широке коло освітян: учителів всіх категорій, адміністрації закладів освіти, методистів, керівників органів управління освітою та всіх, хто долучається до процесу підготовки та професійного розвитку педагогів. Проте основним користувачем цього документа є вчитель. Користуючись Рамкою, педагог може визначити свій поточний рівень, професійні потреби та спланувати власний фаховий розвиток. Наприклад, при бажанні отримати вищу кваліфікаційну категорію може окреслити, у якому напрямку йому потрібно розвиватися.

Рамка безперервного професійного розвитку вчителів – це своєрідний місток між закладами вищої освіти, післядипломною освітою і школою. Розпочинається Рамка з кваліфікаційної категорії «спеціаліст». Цю кваліфікацію молодий учитель здобуває при закінченні закладу вищої освіти. Саме тому в нову програму з методичної підготовки вчителів «Шкільний учитель нового

покоління», яка пройшла апробацію в десяти закладах вищої педагогічної освіти України, закладено дескриптори для спеціаліста, визначені у цій Рамці. Тобто очікується, що після закінчення вишу вміння молодих учителів будуть відповідати умінням, визначеним дескрипторами для їхньої категорії. Прикро, що не всі педагогічні заклади вищої освіти, у тому числі і наш Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, використовують програму «Шкільний учитель нового покоління», у якій значно більше годин відводиться на методику навчання іноземної мови і, особливо, практичну підготовку майбутнього вчителя.

Окрім того, за допомогою Рамки можливо простежити професійне зростання освітянина. Так, можна побачити відмінність між уміннями та кваліфікацією спеціаліста другої категорії і спеціаліста першої категорії. Якщо вчитель другої категорії осмислює навчальні потреби та особливості сприйняття навчального матеріалу (learningstyles), то вчитель першої аналізує їх через теорію множинного інтелекту. Тобто застосовує вміння вищого рівня, оскільки володіє не тільки інформацією про три способи сприйняття навчального матеріалу, але й теорією множинного інтелекту.

Інформація у Рамці представлена з урахуванням «Я-концепції», що закладена в нових Державних стандартах освіти. Тобто «я вмію», «я знаю», «я розумію», «я можу це робити» замість «учитель повинен». Цей паралельний варіант Рамки призначений, власне, для вчителів. На прикладі дескрипторів «Я роблю впевнено», «Які вміння мені потрібно вдосконалювати», «Чого я не вмію робити і не застосовую у своїй практиці» можна побачити основні функції Рамки. На основі дескрипторів «Потребую вдосконалення» та «Не вмію застосовувати» вчитель може спланувати власний професійний розвиток.

Окрім того, Рамка – це спроба розставити або змістити певні акценти. Передусім, змінити ставлення до вчителя: від людини-ретранслятора знань до фасилітатора освітнього процесу. Тобто основна функція вчителя – не передавати знання, а створювати умови та сприяти учінню, допомагати школярам отримувати певні знання і уміння. Завдяки переосмисленню ролі вчителя зміщується акцент із викладання на освітню діяльність учня (учіння), що є основою компетентнісного підходу до навчання. Поняття «учіння» та «процес учіння» закладені в нову програму методичної підготовки вчителів іноземних мов у закладах вищої освіти. Ці поняття передбачають перехід від авторитаризму та контролю до менеджменту й співпраці, що збігається із ключовими засадами Нової української школи. До того ж, концепція НУШ змінює

ставлення до предметів – від навчальних дисциплін до життєвих умінь. Володіння іноземними мовами є другою ключовою компетентністю із десяти, вказаних у Концепції. Тому і до інших предметів потрібно ставитися як до життєвих умінь та ключових компетентностей.

Ще один орієнтир професійного розвитку вчителя іноземної мови визначає Система професійного вдосконалення викладачів іноземних мов (Cambridge English Teaching Framework – CETF), розроблена Кембриджським університетом. Указана Система розглядає професійний розвиток учителя у п'яти напрямках: «Учень і навчання», «Викладання й оцінювання», «Професійний розвиток і цінності», «Уміння користуватися мовою», «Знання мови та мовна обізнаність» [11]. Відповідно у рамці Кембриджа виділено чотири рівні компетентності вчителя: базовий, зростаючий, досвідчений та експерт:

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ CAMBRIDGE ENGLISH TEACHING FRAMEWORK (CETF)

Рівень				
	БАЗОВИЙ	ЗРОСТАЮЧИЙ	ДОСВІДЧЕНИЙ	ЕКСПЕРТ
Учень і навчання	Розуміє основні теорії вивчення предмета та їхній вплив на процес навчання. Розуміє концепцію навчальної автономії учнів та її вплив на навчання та учіння.	Аналізує навчальні потреби, особливості сприймання та засвоєння навчального матеріалу учнями і, відповідно до результатів аналізу, обирає методи викладання та адаптує навчальні матеріали.	Ідентифікує індивідуальні навчальні труднощі учнів та опікується різними категоріями учнів з особливими освітніми потребами під час планування та навчання.	Досліджує навчальну діяльність у класі задля кращого розуміння учнів. Допомогає учням визначати та застосовувати ефективні для них стратегії учіння.
Викладання і оцінювання	Вміє планувати і проводити прості уроки з базовим розумінням навчальних потреб учнів, використовуючи ключові прийоми навчання. Використовує наявні тести та базові типи оцінювання для сприяння навчанню.	Планує уроки, глибоко розуміючи та усвідомлюючи особливості навчання предмету. Створює прості тести і використовує різні типи оцінювання для сприяння навчанню.	Вміє передбачати використання різноманітних прийомів відповідно до навчальних ситуацій. Розробляє ефективні тести і використовує діапазон типів оцінювання для підтримки та сприяння навчанню.	Вміє планувати і проводити ефективні уроки з глибоким розумінням навчальних потреб учнів, використовуючи широкий діапазон методів навчання. Розробляє ефективні тести різних форм і типів і використовує індивідуальні процедури оцінювання, що сприяють навчанню.
Професійний розвиток і цінності	Бере участь у взаємодіюванні задля власного професійного розвитку. З допомогою планує свій професійний розвиток.	Володіє сучасними методиками аналізу уроку та використовує досвід колег у своїй діяльності. Розуміє принципи рефлексії. Самостійно визначає деякі аспекти професійного удосконалення	Володіє методами рефлексії та активно заохочує зворотній зв'язок. Визначає власні педагогічні сильні та слабкі сторони і підтримує інших колег у професійному розвитку	Слугує прикладом професійної майстерності для інших учителів, як у якості викладання, так і в здатності до безперервного навчання. Заохочує вчителів до рефлексії та оцінки власної діяльності.
Уміння користуватися мовою	Надає вірні приклади мовних зразків, які викладаються на рівнях A1 і A2. Навчає доступно для учнів мовою.	Надає вірні приклади мовних зразків, які викладаються на рівнях A1, A2 і B1	Надає вірні приклади мовних зразків, які викладаються на рівнях A1, A2, B1 і B2.	Демонструє академічні знання предмету і адекватно їх застосовує. Надає вірні приклади мовних зразків, які викладаються на рівнях A1, A2, B1, B2 і C1.
Знання мови та мовна обізнаність	Правильно відповідає на прості запитання учнів, використовуючи навчальні посібники.	Правильно і чітко відповідає на більшість запитань учнів про різні аспекти навчального матеріалу, використовуючи навчальні посібники.	Вичерпно, чітко і правильно відповідає на більшість запитань учнів про різні аспекти навчального матеріалу, мінімально використовуючи навчальні посібники.	Виявляє високий рівень творчості, майстерності у наданні точної та відповідної інформації про поняття, вміння, маючи на увазі конкретні результати учіння.

Рис. 2. Система професійного вдосконалення викладачів іноземних мов (Cambridge English Teaching Framework – CETF)

Проаналізувавши ці три документи, можна вималювати імідж сучасного вчителя іноземної мови:

- досконало володіє іноземною мовою/іноземними мовами;
- розуміє психологію учнів;
- володіє сам та вміє сформулювати у здобувачів освіти ключові компетентності й життєві уміння;
- уміє планувати й організовувати уроки;

- адекватно та об'єктивно оцінює навчальні досягнення учнів;
- створює безпечне та інклюзивне освітнє середовище;
- використовує інформаційно-комунікативні та цифрові технології;
- володіє мовленнєвою, комунікаційною, емоційно-етичною компетентностями;
- постійно працює над власним професійним розвитком та самовдосконаленням.

Саме в усіх цих напрямках має працювати сучасна система вищої та післядипломної освіти, щоб спонукати й мотивувати вчителя до постійного саморозвитку та самовдосконалення. До 2020 року кожен учитель один раз на 5 років проходив курси підвищення кваліфікації у закладах післядипломної освіти. Окрім них, для вчителів англійської мови були й інші можливості професійного розвитку.

Варто згадати, що 2016 рік Указом Президента України було проголошено Роком англійської мови в Україні, і з того часу посилена увага приділяється рівню володіння англійською школярами і вчителями та сучасним методикам її навчання. Волинська область стала пілотною у спільній з Британською радою в Україні та громадською ініціативою GoGlobal Національній програмі «Учителі англійської мови – агенти змін» у рамках національної кампанії «Україна Speaking». Із 60 вчителів англійської мови нашої області, які зареєструвалися для участі у Програмі, згідно з критеріями Британської ради було відібрано 19 для участі у двох тижневих тренінгах. Після проходження навчання сертифікати тренерів отримали вісім волинських учителів, які у вересні-грудні 2016 року провели навчання сучасної методики викладання англійської мови для 188 вчителів області.

У 2015 році вчителі іноземної мови зустрілися ще з одним викликом: розпочали роботу *літні мовні табори*. Тобто якщо раніше влітку у школах працювали пришкільні табори з денним перебуванням та табори праці й відпочинку, то тепер у вказаних таборах працюють учителі іноземної мови з метою формування інтересу і мотивації учнів до оволодіння іноземною мовою та вдосконалення знань, отриманих протягом навчального року. В 2015 році у Волинській області було організовано роботу 13 літніх мовних таборів, з них десять – англійською мовою та три – німецькою.

У 2016 році на Волині уже працювали 138 таких таборів, у яких займалися 4747 учнів під керівництвом 536 вчителів іноземних мов. До роботи було залучено 13 іноземних волонтерів

та 78 студентів-волонтерів, які навчаються за спеціальністю «Іноземна філологія». У 114 таборах учні спілкувалися англійською мовою, у чотирьох – німецькою, в одному – французькою та ще в одному – польською. В 11 літніх мовних таборах були відкриті групи як для вивчення англійської, так і німецької мови, у трьох учні мали змогу займатися і англійською, і польською, в одному – англійською та французькою. У трьох літніх мовних таборах учні удосконалювали навички володіння трьома іноземними мовами: англійською, німецькою та польською. Найбільше літніх мовних таборів працювало у Локачинському (24), Горохівському (20), Іваничівському (18) районах та м. Луцьку (19).

У цьому ж році стартував проєкт «GoCamps», організований у рамках Року англійської мови в Україні громадською ініціативою GoGlobal спільно з Міністерством освіти і науки України та компанією Microsoft. До роботи у цих таборах залучили іноземних волонтерів – носіїв мови. Їх основним завданням було надання допомоги вчителям у проведенні різноманітних навчальних, розважальних, ігрових та спортивних заходів для дітей. Волинська область у цьому проєкті виявилася найактивнішою.

У червні 2017 року на Волині працювали 198 літніх мовних таборів, у яких займалися 6054 учні, влітку 2018-го – 167 (5391 учень), у 2019-му – 189. Такі табори покликані спонукати школярів практично застосовувати знання з мов, отримані протягом навчального року. Завдання мовного табору – показати дітям інший, відмінний від шкільного, стиль викладання, де акцент ставиться на практичну частину і знання, які можна застосувати пізніше в інших ситуаціях.

Літні мовні табори не стали формальністю, а цікавим та ефективним засобом поглибити знання іноземних мов, українських необхідних у наш час. Разом із тим, робота потребувала зовсім іншої підготовки вчителя, уміння організувати різноманітні заходи, мотивувати учнів до вивчення іноземної мови не за партою, як під час уроків, а нестандартними способами. Звичайно, з цією метою було організовано велику кількість тренінгів, семінарів, нарад, навчань для вчителів іноземних мов.

Із серпня 2017 року 12 учителів англійської, німецької та французької мов п'яти навчальних закладів Волинської області (комунального закладу «Луцька спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 1», комунального закладу «Луцька гімназія № 4 імені Модеста Левицького Луцької міської ради Волинської області», Нововолинської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 6, загальноосвітньої школи І–ІІІ ступеня с. Раків Ліс Камінь-Каширського району, загальноосвітньої школи І–ІІІ ступеня с. Бужани Горохівського району) беруть участь в експерименті

«Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти», організованому Міністерством освіти і науки України, Британською радою в Україні, видавництвом та екзаменаційним департаментом Кембриджського університету, Гете-Інститутом та Посольством Франції в Україні. Тобто вони *пілотують упровадження нового Державного стандарту початкової освіти, нових освітніх програм, комунікативних методик та автентичних підручників в освітній процес.*

Окрім того, 2017/2018 навчальний рік було проголошено Роком німецької мови в Україні; 2018/2019-й – Роком французької мови в Україні з метою популяризації їх вивчення та формування мультилінгвального покоління (яке вільно володіє кількома іноземними мовами).

У 2018 році стартувала Нова українська школа. Цьому передувала значна підготовча робота: кожен учитель іноземної мови мав пройти очний триденний 24-годинний тренінг, опрацювати матеріали та скласти тест онлайн-платформи щодо навчання учнів 1–2 класів (адаптаційно-ігрового циклу) згідно з концепцією НУШ і, відповідно, кардинально змінити свою методику, підходи та стиль навчання. Передусім, тренінги від Британської ради пройшли десять тренерів та дев'ять учителів пілотних шкіл, які згодом навчали вчителів англійської мови Волинської області. Загалом протягом 2018–2019 років ці тренінги пройшли 1232 вчителі англійської мови нашої області. Загальна кількість підготовлених учителів Волині до роботи згідно з концепцією НУШ у 1–2 класах становить 1251.

У 2019 році розпочалася робота з підготовки вчителів іноземної мови до навчання учнів 3–4 класів (основного циклу початкової школи) згідно з Концепцією «Нова українська школа». Протягом жовтня-грудня 2019 року 11 тренерами проведено 30-годинні тренінги у 35 групах та підготовлено 818 учителів до навчання англійської мови у 3 класі з 1 вересня 2020 року. Влітку цього року вчителі іноземної мови мають опрацювати матеріали та пройти тестування на онлайн-платформі щодо навчання учнів 3–4 класів згідно з концепцією НУШ.

З ініціативи Британської ради наступними етапами у професійному розвитку вчителів іноземних мов у 2019/2020 навчальному році стали впровадження курсу «Ключові уміння XXI століття» та організація TAGS (Teacher Activity Groups) – нових форм проведення засідань методичних об'єднань.

Як бачимо, ще задовго до прийняття Постанови, згідно з якою вчителі мають щорічно підвищувати свою кваліфікацію та

працювати над самовдосконаленням, для вчителів іноземної мови це стало нормою, адже щороку ми вчимо і вчимося чогось нового.

Виникає питання: а якими будуть наші подальші кроки? Британською радою розроблено новий курс для вчителів іноземної мови «Remote Teaching» («Віддалене навчання»), мета якого – підготувати вчителів до організації дистанційного та онлайн-навчання іноземної мови на належному рівні.

Виклики сьогодення спонукають усіх нас кардинально переглянути підходи до післядипломної педагогічної освіти, працювати над новими формами організації роботи та актуальною тематикою курсів підвищення кваліфікації. У закладів післядипломної освіти виникає все більше конкурентів, адже вчитель вправі тепер обирати форму та місце підвищення кваліфікації. Все популярнішими серед учителів іноземної мови стають міжнародні сертифікати CELTA, DELTA, TKT, які дають змогу викладати англійську в будь-якій точці світу. Все більше й більше вчителів англійської мови емігрують до Польщі та Китаю, щоб там навчати іноземної мови, адже робота в цих країнах оплачується значно вище, ніж в Україні.

Попереду в нас – підготовка вчителів до навчання іноземних мов учнів середньої та старшої школи згідно з Концепцією «Нова українська школа».

Водночас вказана Постанова спонукає кожного вчителя щорічно ретельно продумувати індивідуальний план підвищення власної професійної кваліфікації, а кожен заклад освіти – складати комплексний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників та оприлюднювати його на наступний рік до 25 грудня на сайті закладу освіти.

Нові часи вимагають нових підходів, і ми впевнені, що всі виклики ми не лише зустрінемо, а й перетворимо в нові можливості.

Список використаних джерел

1. Компетентності для культури демократії – Живемо разом як рівноправні громадяни в культурно багатоманітному демократичному суспільстві: документ Ради Європи.

2. Концепція «Нова українська школа», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року».

3. Лист Міністерства освіти і науки України від 04 листопада 2019 року № 1/9-683 «Щодо підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників».

4. Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов: програма та курс Британської ради в Україні та Міністерства освіти і науки України для закладів післядипломної педагогічної освіти.

5. План заходів, спрямованих на активізацію вивчення громадянами англійської мови, на період до 2020 року, затверджений розпорядженням голови Волинської ОДА від 12.04.2016 року № 164.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 року № 1133 «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».

8. Рамка безперервного професійного розвитку вчителів, розроблена Британською радою.

9. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи від 18 грудня 2006 року щодо ключових компетентностей ціложиттєвої освіти (2006/962/ЕС).

10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.03.2016 року № 199-р «Про затвердження плану заходів, спрямованих на активізацію вивчення громадянами англійської мови, на період до 2020 року».

11. Система професійного вдосконалення викладачів іноземних мов (Cambridge English Teaching Framework (CETF), розроблена Кембриджським університетом.

12. Указ Президента України від 16.11.2015 року № 641/2015 «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні».

Наталія Гусак,
*КЗ «Луцька загальноосвітня
школа І–ІІІ ступенів № 15
Луцької міської ради Волинської області»,
м. Луцьк*

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Зміни політичного та економічного устрою нашої держави сприяли не лише соціально-культурному розвитку суспільства, а й перегляду системи освіти зокрема.

Глобалізаційні процеси і високий рівень міграції населення виокремили необхідність реорганізації та удосконалення системи іншомовної освіти України.

Знання та врахування світового досвіду навчання іноземних мов, у поєднанні з соціально-культурними особливостями різних народів, сприятиме не тільки оволодінню певними лексичними чи граматичними конструкціями, а й формуванню навичок практичного використання та створення на певному рівні «картини світу», притаманної носієві цієї мови.

Формування соціокультурної компетенції засобами іноземної мови спрямовано на розвиток світосприйняття учнів та вивчення історії людства. Через порівняння традицій і культурних надбань своєї країни, свого народу з етапами розвитку країни, мову якої вивчає школяр, відбувається активне усвідомлення себе як носія мови й національних цінностей свого народу.

Сучасні вимоги до вивчення іноземних мов виокремлюють необхідність формування та вдосконалення професійної компетентності вчителя, культурологічного аспекту зокрема.

Аналіз методичної літератури свідчить про актуальність нашого питання.

Проблемам формування вмінь і навичок іншомовного спілкування та побудови моделі його процесу присвячено роботу А. Девіса [5]. У монографії Г. Віддовсона [6] розглядаються мовна, мовленнєва і лінгвокраїнознавча компетенції як складові частини комунікативної компетенції вчителя іноземної мови.

У публікаціях О. Киричука, М. Бородько, Л. Касюка та ін. розглядається соціокультурна компетентність учителя. Вітчизняні науковці також наводять критерії й ознаки сформованості

лінгвосоціокультурної компетенції, здійснюють аналіз характерних рис інформаційно-пошукової компетентності педагога-мовника.

Дослідження С. Ніколаєвої, О. Бігич, О. Шерстюк, О. Кузнецової, О. Петрова присвячені теоретичним та практичним аспектам формування методичної компетентності вчителя іноземних мов.

Важливим складником формування професійної компетентності сучасного вчителя іноземних мов є самонавчання, вдосконалення знань та навичок іноземної мови. Ця проблема особливо чітко окреслюється в європейській іншомовній освіті, адже самонавчання іноземних мов пов'язане з реалізацією сучасних потреб особистості вивчати інші мови. Компетенцію самонавчання, вдосконалення навичок іноземної мови відносять до ключових компетенцій не лише учнів, а й учителів іноземних мов.

Теорія самонавчання, або автодидактика бере початок ще від Фоми Аквінського (XIII ст.) і практикується як індивідуальна організація процесу навчання, навчання за межами навчального закладу.

З позиції системного підходу всі освітні системи можна розглядати як штучні та природні. Відповідно навчальний процес може відбуватися як природно – через повсякденне спілкування і взаємодію людей, так і організовано – через діяльність, якою займаються спеціально виділені та підготовлені люди (вчителі).

Удосконалення (самонавчання) іноземних мов є особливим видом природної самоорганізованої пізнавальної діяльності, яка направлена на автономне вивчення іноземної мови, результатом якої є розвиток компетенції самонавчання іноземних мов і породження індивідуальної моделі самонавчання [4].

Важливий засіб оцінювання якості результатів вдосконалення (самостійного вивчення) іноземної мови – європейський мовний портфель. Вимоги до професійної компетентності вчителя іноземних мов можна скомпонувати у вигляді так званого професійного портфоліо педагога з набором фахових компетенцій, які забезпечують професійний розвиток особи в цілому.

Основним принципом фахового розвитку є всебічний розвиток професійно компетентної особистості й формування активного педагогічного працівника, готового нести відповідальність. Цей профіль можна розглядати як карту неперервності освіти, метою якої є формування і розвиток професійної компетентності вчителя іноземної мови. При цьому акцент здійснюється на процес навчання і розвитку. Якісний ріст компетентності фахівців посилює його конкурентоспроможність, що є важливою вимогою в сучасних умовах, коли зростає суспільна потреба в професійній

ініціативі, тобто все більше цінується не репродуктивний, а творчий характер ставлення вчителя до своєї діяльності.

Здійснивши аналіз основних компонентів професійної компетентності вчителя іноземних мов, можна стверджувати що:

- до її складу входить ряд компетенцій (комунікативна, філологічна, психолого-педагогічна, соціокультурна тощо), які пов'язані з когнітивними складниками та компонентом поведінки;
- компетенції фахівця не є раз і назавжди сформованими: їх потрібно постійно удосконалювати шляхом самовдосконалення чи самостійного вивчення іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Кузовлев В. П., Карташова В. Н. Современные технологии профессиональной подготовки учителя иностранного языка: учеб. пособ. Москва: МГУ, 2004.

2. Москальова Н. С. Технологія професійно-спрямованого навчання в підготовці вчителя іноземних мов. *Іноземні мови в школі*. 2012. № 7. С. 78–82.

3. Петров О. Лінгвосоціокультурна компетентність майбутніх вчителів іноземних мов як педагогічне поняття. *Рідна школа*. 2011. № 6. С. 52–54.

4. Тамбовкіна Т. Ю. Самонавчання іноземних мов: концепція навчального курсу. *Іноземні мови в школі*. 2010. № 8. С. 77–84.

5. Davies A. Communicative Competence as language Use. 1989. *Applied Linguistic* 10/2, 157–170.

6. Widdowson H. Y. Knowledge of Language and Ability for Use. 1989. *Applied Linguistics* 10/2, 128–137.

Ірина Долгова,
КЗ «Луцька загальноосвітня
школа І–ІІІ ступенів № 15
Луцької міської ради Волинської області»,
м. Луцьк

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Політичні, ідеологічні, економічні зміни, що відбулися у світі, в т. ч. Україні, наприкінці ХХ століття, стали причиною перетворень у багатьох сферах суспільного життя, зокрема в

освіті. Поява та взаємодія різних культур визначають полікультурний характер соціальних процесів. Багатокультурна та полілінгвальна дійсність сучасного українського суспільства спонукає до реформування системи освіти й перегляду ролі іноземних мов зокрема.

Аналіз науково-методичних джерел демонструє значну кількість підходів та визначень поняття «полікультурна компетентність». Варто зауважити, що вітчизняні та зарубіжні дослідники також пропонують терміни «міжкультурна компетентність», «мультикультурна компетентність» тощо.

За визначенням Б. Татогова та М. Богатих, полікультурна компетентність є усвідомлення людиною культурного розмаїття світу, доброзичливе, відкрите й неупереджене ставлення до будь-якої культури та її носіїв. Полікультурна компетентність особистості передбачає такі положення: кожна культура має свій контекст і логіку; жодна культура не краща за іншу, тому що кожна має власну систему взаємодіючих елементів; будь-яка культура життєздатна доти, доки вона функціонує та розвивається [5].

Мета полікультурної компетентності сучасного вчителя полягає у формуванні нової культурної свідомості – здатності в контактах з іншою культурою зрозуміти інший спосіб життя, інші цінності, інакше підійти до своїх цінностей і відмовитися від стереотипів, тобто засвоїти «культурні стандарти» іншої культури, постійно переосмислюючи свою [2, с. 205–206].

Посилаючись на В. Баркасі, І. Соколова звертає увагу на те, що професійна компетентність учителя іноземних мов є інтегральним утворенням, яке складається з когнітивно-технологічного (професійні знання, вміння, навички), соціального (сформований рівень національної самосвідомості, громадянської відповідальності), полікультурного (сформоване планетарне мислення, усвідомлення національних цінностей), аутопсихологічного (готовність і здатність до педагогічної діяльності) та персонального (такт, толерантність, комунікативність, мобільність тощо) компонентів [4, с. 166].

О. Кондратьєва пропонує визначення основних функцій полікультурної компетентності вчителя:

- миротворча (формує людину, здатну до активної й ефективної життєдіяльності в багатонаціональному полікультурному середовищі, якій властиві розуміння й повага до інших культур, вміння жити в злагоді з людьми різних національностей, рас, вірувань, яка культивує поважне ставлення до особистості, захист гідності й прав кожної людини);

- регулювальна (орієнтує на дотримання рівноправності, поваги, свободи); культурозбережна (є засобом збереження й розвитку етнічних культур, залучення їх цінностей);
- психологічна (створення демократичного й гуманного соціального клімату, гармонізації відносин різних культур);
- виховна (виховання позитивного ставлення до багатогранного культурного оточення, виховання людської гідності й високих моральних якостей із метою співіснування з соціальними групами різних рас, релігій, етносів; розвиток навичок толерантності, готовності до взаємного співробітництва);
- соціальна (розвиток навичок соціального спілкування, виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей; розвиток умінь і навичок взаємодії носіїв різних культур на основі толерантності й взаєморозуміння),
- комунікативна (формування навичок міжкультурної комунікації) [2, с. 78].

Полікультурна компетентність учителя іноземної мови має специфічні риси. Її важливість зумовлена передусім високим покликанням педагога- бути координатором ціннісного розвитку учнів узагалі та змістом предмета, що викладається, зокрема. Процес оволодіння іноземною мовою передбачає не лише обізнаність у мовних, мовленнєвих механізмах, а й знання культурних особливостей країни, мова якої вивчається, поглиблення знань про культуру власного народу через осмислення чужої.

Професійна компетентність розуміється нами як сукупність професійних і особистісних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності. Розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності, здатності адаптуватися до зміни педагогічного середовища, сприйняття педагогічних інновацій тощо.

Аналіз наукових праць із досліджуваної проблеми дозволяє нам стверджувати, що успішність педагогічної діяльності в сучасному багатонаціональному суспільстві залежить від рівня сформованості полікультурної компетентності, яку вважаємо одним з основних складників професійної компетентності вчителя іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко О. Формування кроскультурної компетенції в процесі підготовки майбутнього викладача іноземної мови. *Наук. зап.* Серія: філологічні науки. Вип. 89 (2). С. 203–206. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_2/statti/48.pdf (дата звернення: 21.05.2020).

2. Кондратьєва О. Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи (на засадах лінгвокраїнознавчого підходу): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 265 с.

3. Кузьменко В., Гончаренко А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навч. посіб. Херсон: РІПО, 2006. 92 с.

4. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов: Генеза соціокультурних та освітніх парадигм. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*: зб. наук. пр. / [редкол.: І. Д. Бех, З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна та ін.]. Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2007. № 7. С. 163–170.

5. Татохов Б., Богатых Н. Поликультурная компетентность – фактор развития толерантности студентов. *Высшее образование*. 2010. № 3. С. 24–26.

Ірина Дядюшкіна,
комунальний заклад освіти
«Гімназія № 3» Дніпровської міської ради,
м. Дніпро

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНИМИ ЗАСОБАМИ STEM-ПРОЄКТУ

Екологічна ситуація, що склалася у світі, наполегливо вимагає швидкої перебудови мислення людства і кожної конкретної людини, формування екологічної компетентності та споживчої культури. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті розглядає проблему екологічного виховання як одну з ключових у системі освіти.

У сучасних соціально-економічних умовах швидко змінюється суспільне життя, що передбачає постійне й неперервне вдосконалення системи освіти та її складових, принципів і парадигм.

Альтернативою традиційним методам навчання є метод проєктів. Робота над проєктом – практика особистісно орієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів. У свідомості школяра це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю і розумію, для чого це мені треба і де я можу ці знання застосувати» [1, с. 75].

Проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за суттю методів, прийомів, засобів [2, с. 173].

Упровадження проектної технології спрямовано на стимулювання інтересу школярів до пошуку інформації, розвиток критичного та дизайн-мислення дитини через розв'язання конкретних проблем і застосування здобутих знань у практичній діяльності, що забезпечує соціалізацію знань, розвиток когнітивних здібностей та емоційного інтелекту.

Існує багато класифікацій проектів. На практиці доводиться мати справу зі змішаними типами. На уроках біології частіше використовують індивідуальні, інтегровані, довготривалі, прикладні проекти екологічної спрямованості.

У системі екологічного виховання учнів гімназії ми максимально використовуємо проектну методику навчання і виховання.

Учні шостого класу на уроках біології виконують мініпроекти за такими темами: «Видатні вчені-натуралісти»; «Опале листя: користь чи шкода?», «Краплина, або де ми втрачаємо воду?», «Бактерії корисні та шкідливі», «Чи не перетвориться Земля на пустелю?», «Заповідна справа».

Учні сьомого класу продовжують дослідницьку діяльність за інформаційним проектом «Заповідна справа», метою якого є просвітницька робота щодо червонокнижних видів рослин і тварин Дніпропетровщини. Виконують проекти: «Професія» дощового черв'яка», «Утворення коралових рифів», «Турбота про потомство», «Майстерність маскування», «Як бачать тварини?», «Як спілкуються тварини?», «Моя улюблена домашня тварина (етологічне дослідження)».

Учні восьмого класу виконують дослідницькі проекти з біології: «Школа проти СНІДу», «Соціальні хвороби людства», «Спадкові захворювання людини», «Здоров'я – найцінніший скарб!».

Учні дев'ятого класу виконують творчі проекти «Моделі клітин». Продуктом проектної діяльності може бути: скрайбінг, анімація, відео, інфографіка, відеоінфографіка, 3D-модель. З творчими роботами школярів можна ознайомитися на ютубканалі BioSTREAM. Посилання на проекти розповсюджую серед учнів гімназії через створені телеграм-канали для кожної паралелі гімназистів та активних учителів і просвітиків освітянських спільнот України.

У подальшому матеріали проектів учні використовують у просвітницькій діяльності для гімназистів молодших класів, а вчитель – як дидактичний матеріал.

Учні десятого та одинадцятого класів виконують міжпредметний інтегрований проєкт з біології, фізики, хімії, географії, музики, літератури, історії та екології «Вода – колиска життя!».

Наш досвід довів, що в результаті впровадження сучасних інноваційних технологій у школі створюється інноваційне освітнє середовище, яке здатне вирішувати такі завдання, як: посилення мотивації навчальної діяльності, проблемної креативної спрямованості, інтерактивної організації освітньої діяльності; набуття знань, умінь і навичок, як самостійного, так і колективного пошуку; орієнтація на особистий та колективний успіх тощо.

Список використаних джерел

1. Фенченко Г. Проектна діяльність учнів школи «Інтелект». *Рідна школа*. 2006. № 12. С. 75–76.
2. Сергєєва Л. Н. Проект як форма реалізації життєтворчості. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати. Київ: Департамент. 2003. С. 171–174.

Тетяна Жалко,
*Луцький інститут розвитку людини
Університету «Україна»,
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА СУТНІСТЬ ДЕФІНІЦІЇ

Наукові дослідження і практичний досвід свідчать, що кожна людина, незалежно від рівня особистого розвитку та професійних обов'язків, лише тоді може вважати себе повноцінною особистістю, коли досягне досконалості у сфері міжособистісної взаємодії.

На сьогодні успішність цієї взаємодії тісно пов'язана з такими категоріями, як комунікація і комунікативна компетентність.

Проблеми комунікативної компетенції та окремих її складників перебувають у центрі уваги таких науковців, як А. Богуш, М. Вашуленко, М. Пентилюк, С. Макаренко, А. Хом'як, В. Черевко та ін.

Ідеї компетентнісного підходу як провідного принципу освіти розглядаються в роботах А. Баранникова, Г. Голуба, В. Краєвського, М. Рижаківа, Ю. Татура, О. Чуракової та ін.

Важлива роль комунікативної компетентності в різних сферах життя визнана всім світом. Під час дослідження, здійсненого у 2000 р. Організацією економічного співробітництва та розвитку спільно з Федеральним статистичним управлінням Швейцарії, всі 12 країн (Австрія, Бельгія, Нідерланди, Данія, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, США, Фінляндія, Франція, Швеція, Швейцарія), які брали участь у проекті «DeSeCo: Country Contribution Process», вказали комунікативну компетентність у переліку ключових [2].

На сьогодні різним аспектам комунікації присвячено близько двохсот теорій, що розглядають її з лінгвістичної, соціологічної, управлінської, психологічної, філософської, етичної точок зору.

Зауважимо, що термін «комунікативна компетентність» не є новим у педагогічній літературі, проте до сьогодні однозначного трактування вказаної дефініції не існує. У різних галузях знань комунікативна компетентність має власне змістове наповнення.

Поняття «комунікативна компетентність» одним із перших використав А. А. Бодальов і трактував його як здатність встановлювати й підтримувати ефективні контакти з іншими людьми за наявності внутрішніх ресурсів – знань і вмінь [1].

Найчастіше комунікативну компетентність розглядають як здатність установлювати та підтримувати необхідні контакти з людьми. До її складу включають певну сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне здійснення комунікативного процесу. Д. Ізаренков трактує цю компетентність як здатність людини до спілкування в одному чи декількох видах мовної діяльності, що являє собою придбану в процесі природної комунікації або спеціально організованого навчання особливу якість особи [5, с. 55].

Поняття «комунікативна компетентність» аналізується у роботах Ю. Ємельянова. Вчений трактує означену номінацію як засновану на знаннях та чуттєвому досвіді здатність орієнтуватися в ситуаціях спілкування, наголошуючи, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, тобто подальшу можливість навчатися спілкування. До проявів комунікативної компетентності Ю. Ємельянов відносить здатність і вміння людини організовувати міжособистісний простір у процесі спілкування з дітьми [3, с. 38]. Автор стверджує, що комунікативна компетентність набувається у соціальному контексті. Серед основних факторів її розвитку вчений називає

життєвий досвід людини, її ерудицію, мистецтво і спеціальні наукові методи.

С. С. Макаренко під «комунікативною компетентністю» розуміє вміння особистості спілкуватися з різними людьми, в середовищі яких вона проживає; проте це не тільки вміння спілкуватися, правильно формулювати думку в усній та письмовій формах, але й уміння шукати і знаходити компроміс, поважати думки інших людей [8, с. 105].

Є. С. Кузьміна та В. Є. Семенов розглядають поняття «комунікативної компетентності» як: уміння орієнтуватися у різних ситуаціях спілкування, що базується на знаннях та чуттєвому досвіді індивіда; здатність ефективно взаємодіяти з оточуючими завдяки розумінню себе та їх, враховуючи зміну психічних станів, міжособистісних стосунків, умов соціального оточення [6, с. 54].

С. Єзова розглядає комунікативну компетентність із точки зору її складових. Дослідниця зауважує, що така компетентність включає здатність людини застосовувати знання, вміння, особистісні якості:

а) у побудові та передачі повідомлення (змісту спілкування) за допомогою традиційної та віртуальної взаємодії;

б) у вибудовуванні взаємин;

в) у виборі тактики поведінки;

г) у формах спілкування з партнером [4, с. 103].

На думку А. Хуторського, комунікативна компетентність включає знання мов, спілкування з людьми, навички взаємодії в колективі, володіння різними соціальними ролями [12, с. 60].

А. Орбан-Лембрик визначає комунікативну компетентність як інтегральну якість, що пронизує всі професійно-особистісні утворення, як мотиваційну приналежність до певного соціального середовища, як сукупність знань у галузі взаємодії, поведінки, обміну інформацією, сприймання людьми один одного, спрямованість на розвиток комунікативних здібностей, прагнення до збереження та розвитку соціально-психологічних традицій конкретного соціального інституту і тієї групи, в якій відбувається її соціалізація, загалом як сформованість комунікативного стилю життя індивіда [9, с. 317–318].

До комплексу комунікативних знань та вмінь, що складають комунікативну компетентність фахівця, дослідники відносять такі: 1) знання особливостей і проблем тих осіб, із якими потрібно спілкуватися; 2) володіння відповідними комунікативними технологіями; 3) уміння аналізувати жести, міміку та інтонації співрозмовника; 4) обізнаність з азами ораторського мистецтва, їх практичне застосування; 5) здатність запобігати конфліктам та

врегулювати ті, що виникли; 6) багатий словниковий запас; 7) мистецтво емпатії; 8) дотримання норм етики й етикету; 9) деякі акторські здібності; 10) навички активного слухання; 11) грамотність і стилістична унормованість писемного мовлення; 12) розвинене усне мовлення, його впевнена інтонація та відповідне емоційно-ситуативне забарвлення; 13) вміння аргументувати власні погляди та відстоювати їх. Така структура комунікативної компетенції, як бачимо, має універсальний характер, оскільки увиразнює більшість значущих аспектів продуктивного міжособистісного спілкування [7].

Є. Пассов умовно розділяє численні комунікативні вміння на дві групи, які постійно взаємодіють одна з одною: 1) базові, що відображають змістову суть спілкування (вітання; прощання; звертання; прохання про підтримку, допомогу, послугу; надання підтримки, допомоги, послуги; подяка; відмова; вибачення); 2) процесуальні, які забезпечують соціальну взаємодію як процес (уміння аналізувати почуття і стани співрозмовника, його погляди; виступати перед іншими; слухати інших; співпрацювати з ними; управляти (керувати); підкорятися тощо [10, с. 141].

До основних умінь, якими повинен володіти фахівець зі сформованою комунікативною компетентністю, Р. Петрух відносить уміння ставити і досягати бажаної мети під час взаємодії, встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, слухати і здійснювати перцепцію, впливати на іншу людину, використовувати вербальні й невербальні засоби спілкування, здійснювати контроль за власним спілкуванням, запобігати, аналізувати та вирішувати професійні конфлікти, взаємодіяти з аудиторією слухачів різного віку, соціального стану, оперувати смисловою інформацією, рефлексивні вміння тощо.

Учена слушно констатує, що для успішної комунікації майбутні фахівці мають володіти певним рівнем теоретичних знань (лексичних, граматичних, фонетичних, орфографічних), знати, як будується діалог, дискусія, як уживати невербальні засоби спілкування, засоби та способи комунікативного впливу, умови встановлення успішної взаємодії і стратегії спілкування. Більше того, науковець вважає, що формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців значною мірою залежить від рівня розвитку комунікативних здібностей [11].

Побіжно проаналізувавши погляди окремих учених щодо визначення сутності дефініції «комунікативна компетентність», можемо констатувати, що ця наукова категорія хоча і трактується по-різному, але дослідники виокремлюють ключові ознаки, властиві цій терміносистемі: спілкування, мовне чуття,

поведінкові характеристики мовної особистості, статусні відношення.

Аналіз літературних джерел і наш практичний досвід дають можливість зробити узагальнення, що комунікативну компетентність доречно розглядати як: компоненту професійної готовності, що включає знання про способи цілеспрямованого й доречного використання мовних засобів для вирішення завдань спілкування; високий рівень володіння рідною мовою; здатність людини розуміти і відтворювати мову на всіх її рівнях відповідно до цілей та специфіки ситуації спілкування; володіння культурою спілкування; знання національної культури, менталітету. Зважаючи на це, комунікативну компетентність ми розглядаємо як індивідуальну категорію, в якій поєднуються мова і мовлення.

Список використаних джерел

1. Бодалёв А. А. Психологическое общение. Москва: Изд-во Ин-та практ. Психологии; Воронеж: Н.П.О, Модек, 1996. 256 с.
2. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/344/1/Vtornik%5B1%5D.pdf> (дата звернення: 16.05.2020).
3. Емельянов Ю. М. Активное социально-психологическое обучение. Луганск: ЛГУ, 1985. 167 с.
4. Єзова С. А. Комунікативна компетенція. *Наук. та техніч. б-ки*. 2008. № 4. С. 100–107.
5. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетентности и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов. *Рус. яз. за рубежом*. 1990. № 4. С. 54–60.
6. Коллектив. Личность. Общение: словарь социально-психологических понятий / под ред. Е. С. Кузьминой, В. Е. Семенова. Ленинград: Лениздат, 1988. С. 54.
7. Комунікативна компетенція. URL: wjournal.com.ua/komunikativnakompetencija.html (дата звернення: 14.05.2020).
8. Макаренко С. С. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності учителя: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2001. 180 с.
9. Орбан-Лембрик А. Е. Детермінанти соціально-психологічної компетентності. *Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка*. 2005. Вип. XIII–XIV. С. 314–322.
10. Пассов Е. И. Коммуникативный метод воспитания. Москва: Просвещение, 1991. 223 с.
11. Петрух Р. Б. Формування комунікативної компетентності у викладачів вищого аграрного навчального закладу. URL:

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/aref_petruh.pdf
(дата звернення: 17.05.2020).

12. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–64.

Наталія Кінд-Войтюк,
*Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Роль сучасного вчителя, рівень його підготовки – зокрема цифрова компетентність – є надзвичайно важливою для впровадження цінностей Нової української школи. Так, у формулі НУШ вказано «Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи [7].

Інтеграція України у світовий простір вимагає постійного пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, впровадження інноваційних педагогічних прийомів, гнучкого реагування на всі процеси, що відбуваються в нашій державі та світі.

Сучасність вимагає від випускників ВНЗ не лише глибоких теоретичних знань, отриманих у навчальному закладі, а й здатності самостійно їх знаходити, аналізувати та застосовувати в нестандартних життєвих ситуаціях. Запровадження ІКТ в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності.

Саме тому крім базових цифрових компетентностей (підготовка текстових документів, порівняльних таблиць, презентацій, тестів тощо) сучасний учитель повинен володіти інноваційними практиками для впровадження таких моделей навчання, як: адаптивне, синхронне та асинхронне, змішане, самостійно направлене, дистанційне, хмарне та мобільне,

«віртуальний клас», «перевернутий клас», система управління «e-learning», система управління навчальним процесом, курсом (CMS), гейміфікація, персоналізація, цифровий сторітелінг тощо [1, с. 67].

На сучасному етапі визначення пріоритетів викладач історії передбачає широкий пошук нових підходів, педагогічних технологій, адекватних динаміці розвитку суспільства, нових інформаційних технологій. Йому на допомогу приходять такі інтернет-ресурси, як віртуальні музеї та експозиції.

Сервіс гугл-групи дозволяє організувати групову форму роботи учнів у навчанні історії та суспільствознавства. Він являє собою засіб спілкування та співпраці для учасників групи. Використання гугл-груп дає можливість організовувати спільну роботу учнів над проєктами, відводячи під кожен окремий майданчик у мережі.

Такі групи дозволяють: створювати сторінку спільними зусиллями її членів; моделювати унікальний дизайн із використанням фотографій, кольорових схем і стилів; спільно використовувати файли; редагувати профіль для кожного з учасників; застосовувати різні варіанти адміністрування тощо.

Існує декілька загальних способів використання сервісу гугл-групи: організація конференцій або соціальних заходів для окремих її учасників; спільна робота над проєктами або презентаціями; організація кола спілкування; пошук однодумців.

Учителів історії в першу чергу можуть зацікавити перші три функції цього сервісу, але, якщо мова йде про здійснення проєктів, наприклад, громадянської спрямованості, пошук однодумців й спілкування з ними поза межами своєї школи, то це може робити за допомогою саме цього сервісу [2].

Учні, працюючи на основі сервісу гугл-групи, можуть обговорювати різноманітні питання, висловлювати власну позицію щодо обговорюваних на уроках контроверсійних питань історії, дискутувати, а також набувати досвіду колективної діяльності. До того ж, така колективна робота стимулює вироблення перспективних рішень і дає поштовх для самовдосконалення. Гугл-групи та подібні до них середовища мережевого створення колективних гіпертекстів можуть служити «сховищами» колективного досвіду та моделями систем, що самоорганізуються [3, с. 44].

Оприлюднити результати своєї навчальної діяльності учням, а педагогам об'єктивно оцінити подібну діяльність дозволяють мережеві щоденники, або ж блоги.

Для сучасного педагога корисними в соціальних мережах «Фейсбук» та «Інстаграм» можуть стати такі функції, як: створення

реклами, сторінок, груп та подій; обговорення публікацій, фото чи відео; організація опитувань та голосувань; спілкування в режимі реального часу; додавання декількох контактів до чату; організація відеозв'язку; можливість групової діяльності тощо.

Ці соціальні мережі можна використовувати для: групового навчання (для роботи в навчальних мінігрупах); персонального навчання (для самоосвіти); внутрішньошкільного навчання (використання з метою інформування щодо функціонування навчального закладу та заходів, пов'язаних із цим) [4].

При викладання історії та суспільствознавства вчитель може використовувати фейсбук та інстаграм, наприклад, для:

- створення профілю (або групи) історичного діяча та додавання потрібних зображень, посилань, обговорень, які характеризують відому постать;
- вивчення війн (публікація інформації про битви, їхні фотознімки з посиланням на інтерактивні карти тощо);
- спілкування з однолітками з інших міст чи країн (у тому числі упри виконанні дослідницьких завдань);
- проведення швидких опитувань із теми;
- розміщення фотоальбомів зі свілинами з подорожей, шкільних заходів, олімпіад, конкурсів тощо;
- використання хештегів для відслідковування дописів та обговорень із тематики, що вивчається;
- швидкого спілкування з батьками стосовно навчання учнів, повідомлення новин тощо [9, с. 253];
- організації інтерактивних конкурсів для школярів.

Отже, сучасний учитель може ефективно використовувати соціальні мережі як для більш ефективного та цікавого навчання учнів, так і для свого розвитку та професійного вдосконалення [5; 8]. Застосування мережевих технологій у навчальному процесі спрямовано на отримання більш високого рівня навичок та компетентностей як учня, так і вчителя. Залучення педагогів до такого освітнього простору як всесвітня мережа «Інтернет» виведе процес навчання на якісно новий рівень, забезпечить розвиток та соціальну адаптацію учнів в умовах глобалізації світової спільноти.

Список використаних джерел

1. Анцібор І. М. Використання інтернет-мережі на уроках історії для підвищення якості знань студентів. *Таврійський вісн.* 2016. № 1 (53). С. 66–70.
2. Бербега О. В. Небезпеки та ризики, з якими діти можуть зіштовхнутися в мережі Інтернет. URL: <http://konf.koippro.kr.ua/blogs/index.php/blog2/title-54> (дата звернення: 21.05.2020).

3. Дем'яненко В. М. Методичні рекомендації щодо добору і застосування електронних засобів та ресурсів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 1. С. 44–48.

4. Карташова Л. А. Розвиток цифрової компетентності педагога в інформаційно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 68. № 6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2543/1423> (дата звернення: 23.05.2020).

5. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm (дата звернення: 23.05.2020).

6. Положення про дистанційне навчання. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 29.05.2020).

7. Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року. URL: <http://osvita.ua/news/43501/>. (Дата звернення: 29.05.2020).

8. Хмарні сервіси мережі Інтернет: можливості та перспективи в роботі педагога. URL: http://zipro.net.ua/index.php?page_id=720 (дата звернення: 01.06.2020.)

9. Ярмольчук Т. М. Психолого-педагогічні особливості застосування мобільних технологій у процесі професійної підготовки ІТ-фахівців. *Пед. науки. Херсон. держ. ун-т*. 2017. Вип. LXXX. Т. 1. С. 253–256.

Ольга Кулініч,
КЗ «НВК ЗШ I–III ступенів – гімназія № 1
м. Хмільник,
Вінницька область

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА ЧЕРЕЗ УНИКНЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПОМИЛОК ШЛЯХОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ФАСИЛІТАЦІЇ

Для формування сучасного освіченого школяра вчитель має приділяти особливу увагу формуванню правильних біологічних понять. Особливу увагу треба звертати на рекламні ролики з помилками, описки в підручниках, діалектні чи традиційні для певного регіону помилки в назвах, лінгвістичні помилки тощо.

Для виправлення хибних уявлень та пояснення складних понять можна використати активні форми: асоціювання, ейдетики, квести, ігри і т. ін.

*Перед людиною три шляхи до пізнання:
шлях мислення – найбільш благородний,
шлях наслідування – найбільш легкий і
шлях особистого досвіду – найбільш важкий
та й найбільш цікавий.*

Конфуцій

Сучасна освіта вимагає від учителя не просто класичних базових знань, а й уміння подати ці знання так, щоб учень засвоїв їх через уміння та міг використати в житті й передати далі. Прикро бачити результати міжнародних досліджень, зокрема PISA, у яких наші школярі, навіть учні з високим та середнім рівнями знань, не можуть виконати завдання практичного характеру або роблять елементарні помилки, плутаючи загальновідомі в світі речі. Це говорить про те, що ми, учителі, не приділяємо належної уваги формуванню чітких практичних знань та навичок у наших учнів, а нерідко даємо, самі того не усвідомлюючи, хибні знання, які переходять на телеекрани, в книги та голови людей. Тому хотілося б поговорити про біологічні помилки в школі та житті.

Які ж бувають біологічні помилки та як формувати правильні біологічні поняття в учнів?

Біологічні помилки починають формуватися в початковій школі. Зокрема, на уроках природознавства учням розповідають химерні речі, які, треба сказати, написані в підручниках та науково-популярній дитячій літературі. Наводжу приклади:

Гриби – це представники Царства Рослини (треба – **Царства Гриби**).

Ланцюги живлення починаються з хижаків: лисиця – заєць – капуста (правильно навпаки: **капуста – заєць – лисиця**).

Рослини дихають вуглекислим газом або з вуглекислого газу рослини утворюють кисень у процесі фотосинтезу. (Правильно – рослини дихають **киснем, який утворюють з води**).

Рослини вдень дихають вуглекислим газом, а вночі киснем (насправді **рослини дихають цілодобово киснем**).

Такі хибні уявлення доводиться виправляти під час викладання біології. З прийомів застосовую: елементи ейдетики (царства живої природи – наші пальці); мультфільми, де показано ланцюги живлення, наприклад, про конюшину, джмеля, який її не запилив через мишей, яких не з'їв кіт, та корову, що в результаті не дала молока; рольові ігри «Фотосинтез», «Дихання» тощо.

Крім помилок, що поселилися в дитячій свідомості з садочка та початкової школи, на формування хибних понять впливають також традиції і діалекти, звички кожного регіону України, хибні

народні назви, які передаються з покоління в покоління. Тому їх доводиться виправляти вчителям.

Наведу приклади, які трапляються в різних регіонах:

Насіння соняшника називають зернятами (а це **сім'янки**), плоди квасолі, гороху – стручками (а це **боби**), горіха грецького – горіхами (а це сухі **кістянки**), вишні, черешні – ягодами (а це **кістянки**). Плоди картоплі називають бульбами (а плоди в картоплі – **ягоди**; їмо ж не корінь, а потовщене стебло – видозмінену **стеблову бульбу**).

Акваріумні рослини називають **водоростями**.

Квітами називають усі рослини, що цвітуть (хоча **квітка – орган рослини**, тож правильно – **квіткова рослина**).

Кімнатні рослини іменують вазонами (а вазон – це горщик для кімнатної рослини).

Робінію (**Псевдоакацію**) називають акацією, Гіркокаштан (**Каштан кінський**) – каштаном.

Скумбрію називають оселедцем (а це **окунеподібні**), китів і дельфінів – рибами (а це **китоподібні** ссавці).

Комахами називають тільки мурах, а не всіх комах.

Грибницю гриба називають коренями гриба – тоді як **у грибів немає коренів**, є гіфи грибниці, що утворюють міцелій.

Саламандру часто називають ящіркою (а саламандра – це хвостата **амфібія**), крокодила – амфібією, земноводною твариною (крокодил же – **рептилія**).

Плечем у народі називають плечовий пояс, а не відділ верхньої кінцівки.

Вухом вважають виключно вушну раковину, насправді зовні знаходиться лише одна частина вуха.

Шкіру не вважають органом, а просто покривом тіла.

Часто думають, що стать дитини залежить тільки від жінки, насправді – від сперматозоїда батька.

Гадають, що група крові протягом життя може змінюватися та має бути або як у тата, або як у мами. Насправді вона може бути відмінна від батьківської і не змінюється.

Наступну групу помилок становлять сформовані через неточності перекладу, від перегляду відео, неточностей у літературних творах тощо.

Французький письменник Лафонтен написав байку «Пільний коник і мурашка», за іншим перекладом – «Бабка та мурашка», а російський байкар Крилов інтерпретував її як «Стрекоза и муравей».

Інші віршовані рядки з біологічними помилками:

*Як весілля відгуляла чепурна зозуля,
То всілася в чуже гніздо, про своє забула.
Як одне знесла яєчко у дуплі синиці,
Заспівала: «Ку-ку! Ку-ку!»
На вершку ялиці...*

Зозуля – полігамний вид, не влаштовує гніздо і чуже не займає.

На квітнику розквітла жовта квітка кульбаби. – Кульбаба має не квітку, а суцвіття – **кошик**.

Нерідко, особливо для дітей, у яких кліпове мислення та переважання візуального сприйняття над аудіальним, неточності та хибні уявлення формують реклама й відеофільми.

У рекламі зубної пасти можна бачити малий кутній зуб із чотирма коренями, а корінь у малого кутнього зуба – один (коренів два або три – у великих кутніх, і тільки в зубів мудрості може бути чотири і більше, до восьми).

Шапкові (шапінкові гриби) показують так, наче вони оселились на ногах людини: так у рекламі показують грибкові захворювання. Але що спільного між шапковим грибом та паразитичними грибами, які викликають мікози? Тільки належність до Царства Гриби.

Ферментні препарати демонструють так, наче їх потрібно обов'язково вживати перед їжею та споживати їжі скільки заманеться. Це викликає залежність від їжі!

Багато біологічних неточностей «перекочувало» у шкільні підручники з попередніх випусків через описки.

Круглі черви в більшості називають виключно паразитами тварин та рослин (насправді більша кількість нематод вільноживучі, а менша – паразити).

У біології тварин всюди зустрічається назва молюска *голий слизун*, хоча переклад із латини мав би бути *слизень*. Слизнів на території України більше 20 видів. Це слимаки, у яких відсутня мушля. Тому назва *голий слизун* – тавтологічна.

Підручники з анатомії містять інформацію про те, що в дітей відсутні великі кутні зуби (моляри), а насправді в них немає малих кутніх зубів (премолярів), які з'являються, коли росте і розширюється щелепа між іклами та молярами.

Уточнення потребує і тема «Ендокринна система». Пишуть, що гіпофіз виробляє гормони вазопресин та окситоцин. Гіпофіз їх не виробляє, а накопичує в задній частці. Їх синтезує гіпоталамус, а зберігаються вони в гіпофізі.

Пишуть, що чутливі зони нюхового та смакового аналізаторів розташовані в лобовій частці великого мозку (а насправді – на внутрішній поверхні скроневих часток, а точніше: нюхова зона – біля основи півкуль, смакова – поблизу бокової борозни).

Підручники також вказують, що симбіозами називають мутуалістичні стосунки організмів. Симбіози ж – це всі форми співіснування, а не тільки мутуалістичні.

Окрему групу становлять лінгвістичні помилки.

Наприклад, у сучасній біологічній термінології частина слова «-видна», яка входила до окремих термінів та назв, не використовується. Правильно називати замість *щитовидна* – **щитоподібна** залоза, не *плаун булавовидний*, а *плаун булавоподібний* тощо.

Матеріал, важкий для сприйняття учнями, також може викликати плутанину та залишатись до кінця не зрозумілим.

Діти плутають *Прокаріотні та Еукаріотні організми* (за допомогою ейдетичних прийомів та асоціювання можна це виправити, якщо дати пояснення кореням слів *про-* та *еу-* і провести асоціацію: *еу* – є ядро, *про* – доядерні, ядра немає), *гомота гетерозиготні організми* (за допомогою пальців на руках: два однакові – гомозигота, великий та малий – гетерозигота).

Поняття вакцини та сироватки найкраще ілюструвати історіями вчених Едварда Дженера та Луї Пастера, що дуже актуально при поширенні коронавірусної інфекції і виробленні імунітету, колективного імунітету, вакцини проти вірусу.

Дію симпатичного та парасимпатичного відділів автономної нервової системи варто пояснити на прикладі страти в Китаї людини, яка не могла прожувати і ковтнути жменю сухого рису, якщо говорила неправду, оскільки симпато-адреналова система блокувала її слинні залози.

Дію гормонів Адреналіну та норадреналіну можна проілюструвати таким прикладом: Юлій Цезар обирав собі вояків, які червоніли в першому тренувальному бою, а не блідли, бо вони були більш агресивними).

Є проблеми при вивченні органів виділення та органів травлення (зокрема, анальний отвір вважають органом видільної системи). Оскільки видільну функцію виконують багато органів, поняття виділення сприймається важко, це потребує уточнення та повторення при вивченні видільної системи: спочатку травної та навпаки.

Учитель як на уроках, так і в позаурочній діяльності має впливати на формування правильних біологічних понять. Для цього під час екскурсій можна включати кілька об'єктів та створювати різні цікаві завдання для закріплення поняття. Так,

наприклад, продемонструвавши яблуко в розрізі, попросити знайти плоди з такою ж будовою, розрізаючи і зіставляючи з яблуком. Цікаво, що груша, айва та горобина матимуть такий же плід, як і яблуно.

Так само можна запропонувати знайти рослини з суцвіттям, як у соняшника, закріпивши знання про суцвіття кошик та родину Айстрові. Це буде ромашка, хризантема, осот, чорнобривці, айстра.

Цікавою активною формою роботи є квести, які можуть містити завдання на виправлення біологічних помилок на якихось зі станцій. Так знання набуваються через активну діяльність, а не зазубрюються. Саме від учителя залежить правильність формування понять.

Список використаних джерел

1. Басок А., Кулініч О. Конструктор уроків: фізика, біологія. Київ: Шкільний світ, 2012. 128 с.
2. Біологія. Позакласні заходи. Київ: Шкільний світ, 2013, 128 с.
3. Інтерактивні вправи та ігри. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 144 с.
4. Антощук Е. Учімося запам'ятовувати та пригадувати. Київ: Вирій, 2007. 156 с.
5. Садкіна В. І. Маленькі секрети учительського успіху. Навчаємо з радістю. Харків: Вид. група «Основа», 2016. 144 с.
6. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності. Харків: Вид. група «Основа», 2018. 119 с.
7. Пелагейченко М. Л. Урок твоєї мрії: плануємо, мотивуємо, проводимо. Харків: Вид. група «Основа», 2020. 112 с.

Мар'яна Миць,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми. Сучасний світ, у якому спостерігаємо безперервний розвиток новітніх технологій, де стикаються нові цілі життя, вимагає досконалих сучасних освітніх технологій. Сьогодні одним із домінуючих видів діяльності у сфері суспільного

виробництва є збирання, продукування, обробка, зберігання, передача та використання інформації. Саме тому нашу епоху називають «інформаційною» або ж «цифрових технологій», що поставило нові виклики перед освітою, працею вчителя зокрема, самодосконаленням і самоосвітою педагога. У зв'язку з цим особливої уваги надаємо проблемі інформаційних технологій та формуванню інформаційного середовища сучасного вчителя.

Професійна діяльність учителя розглядається як складний безперервний процес, що складається із певних елементів, дій, взаємозалежних, які утворюють своєрідне структурне ціле (систему і послідовність), котре характеризує не лише певний рівень фахової компетентності педагога, але й особистість учителя, його ідейну зрілість, чітко виявлену професійну спрямованість, знання основ наук, знання психології, культурології, етики, естетики, володіння педагогічною майстерністю, тяжіння до неперервної освіти.

Однією зі складових процесу післядипломної педагогічної освіти вчителя постає формування інформаційного простору фахівця, котрий у свою чергу характеризується сукупністю баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, телекомунікаційних систем і мереж.

Для поняття «єдиний інформаційний простір» (ЄІП) характерними є такі компоненти:

- інформаційні ресурси, що містять дані, відомості та знання, зафіксовані на відповідних носіях інформації;
- організаційні структури, що забезпечують функціонування і розвиток єдиного інформаційного простору, зокрема збір та обробку, зберігання, розповсюдження, пошук і передачу інформації;
- засоби інформаційної взаємодії громадян і організацій, що забезпечують їм доступ до інформаційних ресурсів на основі відповідних технологій, що включають програмно-технічні засоби й організаційно-нормативні документи.

Організаційні структури та засоби інформаційної взаємодії утворюють інформаційну інфраструктуру.

Єдиний інформаційний простір для різних систем може суттєво відрізнятися. Сучасна довідкова й наукова література наводить кілька компонентів цього поняття. Ми ж вибрали з переліку два, які, на нашу думку, є визначальними для діяльності та самоосвіти педагога в післядипломній освіті:

- види інформаційних ресурсів, якими можуть обмінюватися об'єкти системи (текстова, графічна інформація, бази даних, програми, аудіо-, відеоінформація тощо);

– територія, на якій розташовані об'єкти, охоплені єдиним інформаційним простором (весь світ, країна, регіон, район, місто).

Для практичної діяльності педагогічного працівника й окремо взятого колективу освітнього закладу велике значення має і розуміння такого поняття і явища одночас, як «єдиний інформаційний простір школи». Під цим розуміємо створення такого середовища, яке включає сукупність технічних, програмних, телекомунікаційних і методичних засобів, що дозволяють застосовувати в освітньому процесі нові інформаційні технології та здійснювати збір, зберігання й обробку даних систем освіти. Саме таке середовище сприятиме освітньому процесу, забезпечуватиме підвищення якості освіти. Формується «єдиний інформаційний простір школи» на основі розвитку ІКТ, науково-довідкових елементів усіх структур навчального процесу, компетенцій адміністрації, учителів, учнів. Окремого розгляду в цьому аспекті потребує бібліотечно-інформаційний потенціал.

У разі злагодженої роботи всіх компонентів інформаційного простору педагогічної діяльності ми можемо сподіватися на очікувані результати. Це, зокрема:

- створення визначальних інформаційних і телекомунікаційних систем для розвитку інформаційної культури педагогів, учнів, батьків;
- створення комп'ютерної інфраструктури навчального закладу;
- злагоджена робота бібліотечно-інформаційного потенціалу на рівні міста (району, ОТГ, області);
- об'єднання вчителів різних спеціальностей для реалізації програми розвитку школи.

Список використаних джерел

1. Кармелюк І. М. Розвиток інформаційного простору як запорука вдосконалення управління державою власним гуманітарним капіталом. *Теорія і практика державного управління*. 2009. Вип. 3. С. 294–299.
2. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика. Київ: Наша культура і наука, 2000. 368 с.
3. Ралдугін Є. Інформаційне суспільство в Україні: виклик часу. *Держ. упр. в Україні: реалії та перспективи*: зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ: Вид-во НАДУ, 2005. 420 с.
4. Сучасна наука: теорія і практика. Матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 листопада 2016 р.). Київ: ГО «Ін-т інновац. освіти», 2016. 192 с.

5. Гурковський В. Зарубіжний досвід формування інформаційного суспільства: перспективи адаптації в Україні. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-2/doc/2/02.pdf>. (дата звернення: 02.06.2020).

6. Шевченко М. Поняття національного інформаційного простору та його характеристики. URL: [file:///D:/Samsung/Downloads/141098-302273-1-SM%20\(1\).pdf](file:///D:/Samsung/Downloads/141098-302273-1-SM%20(1).pdf) (дата звернення: 28.05.2020).

Оксана Нечипорук,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк*

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПЕДАГОГА

Інтенсифікація глобалізаційних процесів та демократичний розвиток суспільства окреслили нові вимоги реформування системи освіти української держави. Збільшення міжкультурних, міжнаціональних контактів, особистісних і ділових відносин сучасної людини акцентують увагу на знання етикету та володіння комунікативними вміннями, оскільки вони є відображенням морально-гуманістичних принципів, за якими живе кожен із нас.

Міжособистісні взаємини впливають на успішність будь-якої діяльності людини. Тому на сучасному етапі реформування системи освіти особлива увага приділяється вихованню етикету, культури поведінки, спілкування, що виражають гуманістичні цінності будь-якої особи.

Незаперечно, що успіх у реалізації навіть найдосконаліших педагогічних систем та завдань залежить від педагога, його майстерності і моральних якостей, його компетентності, оскільки він:

- безпосередній учасник та організатор безпечних психологічних умов навчально-освітнього процесу;
- активно контролює і впливає на соціально-психологічний клімат, який сприяє досягненню позитивних результатів спільної діяльності педагогічного колективу, школярів та їх батьків;
- знижує рівень конфліктності, урегульовує накопичені протиріччя.

Мовлення вчителя є показником його педагогічної культури, засобом самовираження і самоутвердження його особистості. У зв'язку з цим зростає науковий інтерес до проблеми розвитку культури мовлення та мовленнєвого етикету як складової професійно-педагогічної комунікації сучасного педагога.

Проблеми мовного етикету вчителя розглядаються в роботах В. Шеломцева, В. Мовчан, Г. Сагач, А. Михальської, М. Кагана, А. Мудрик та ін., в яких відзначається, що проблема спілкування в сучасній педагогіці значною мірою визначає успіх виховання і навчання. Дослідження І. Білодіда, Д. Ганича, М. Жовтобрюха, С. Єрмоленко, І. Ковалика, М. Пентилюк та ін. присвячені питанням підвищення рівня мовленнєвої культури. Разом із тим, проблема вивчення культури етикету на прикладі опанування елементами мовленнєвого етикету педагогами, на наш погляд, розглянута недостатньо.

За визначенням В. Ягупова, критерієм фахової майстерності викладача є професійні самовизначення, орієнтація, діяльність, активність, компетентність, досвід [4, с. 166].

На нашу думку, в основі педагогічної майстерності лежить педагогічна культура – оволодіння освітянином педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в учительській діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості.

До основних складових педагогічної культури належать: педагогічна спрямованість; психолого-педагогічна ерудиція; гармонія розвинутих інтелектуальних і моральних якостей; висока вчительська майстерність і організованість; уміння продуктивно поєднувати навчально-виховну і науково-дослідницьку діяльність; сукупність професійно важливих якостей; педагогічно спрямоване спілкування і поведінка; постійне самовдосконалення.

На нашу думку, до одного із чинників педагогічної майстерності викладача можна віднести і мовленнєвий етикет.

Поняття «етикет» почали досліджувати в контексті проблем міжособистісної взаємодії представників однієї етнокультури [3], а згодом – як координацію мовленнєвої поведінки в міжкультурній комунікації [4]. Більшість науковців розглядають етикет як «сукупність правил поведінки, що стосуються зовнішнього прояву ставлення до людей (поведінку, форми звертань і вітань, поведінку у громадських місцях, манери одягу тощо)» [2, с. 220].

Більш коректним можна вважати бачення етикету, розкрите у працях Т. Цив'ян, під яким вона розуміє такі ритуалізовані правила поведінки людини, які відображають суттєві для цього суспільства соціальні й біологічні критерії, потребуючи застосування спеціальних прийомів, що відображають певні відносини та зв'язки, наявні в колективі [6].

Дотримання етикету не тільки не обмежує, а й, навпаки, розширює комунікативні можливості педагога, забезпечує ефективний обмін почуттів і думок, притягає потенційних співрозмовників, робить спілкування бажаним, а процес передачі та сприйняття інформації – цікавим, психологічно актуальним. За визначенням О. Леонтєва, соціальна зумовленість мовленнєвої діяльності педагога полягає в етичних вимогах до учасників педагогічної комунікації. Виховна сила його мовлення залежить не тільки від дотримання етичних формул, а й від стійкості моральних норм, якими він керується у вчинках, ставленні до справи, адже він впливає на своїх підопічних не лише словом, а й своєю особистістю [5].

Правила етикету і моральна норма доповнюють одне одне, зорієнтовуючи педагога на узгодженість дій та дисципліну.

Необхідно визнати сумний факт, що вербальна агресія – досить поширене, якщо не типове, явище в сучасному педагогічному мовленнєвому середовищі. Вона несе небезпечні наслідки для учнів: погіршення психосоматичного стану, зниження самооцінки, прояви невпевненості, появу страхів перед конкретним учителем, а потім небажання відвідувати школу взагалі. Все це негативно відображається на успішності конкретної дитини й освітньому процесі в цілому.

Домагаючись швидкого підтримання дисципліни в грубій, образливій формі, педагог мимоволі виробляє у дітей агресивну реакцію.

Вербальна агресія вчителя може мати різний характер: як мимовільною, захисною, так і усвідомленою, цілеспрямованою, навіть навмисною. Вона може виступати своєрідною реакцією на порушення норм мовленнєвого етикету школярами або природною реакцією на емоційний дискомфорт. Такого виду взаємодія демонструє примітивний рівень спілкування. Хоча в конкретних випадках вона може бути, певною мірою, виправданою й допустимою, а іноді єдиною можливою реакцією педагога, оскільки, незважаючи на вимоги професійної етики, що не допускає подібних висловлювань, виступає єдиною реальним засобом впливу на аудиторію, вказуючи на порушення етики спілкування школярами.

Вербальна агресія вчителя також може відтворювати й маніпулятивний рівень спілкування, що суперечить усім вимогам професійної етики вчителя, вихователя.

Ненавмисна – захисна – вербальна агресія педагога проявляється найчастіше. Вона є досить вираженою за «шкалою інтенсивності» та втілюється переважно в:

1) грубих вимогах («Так, кричати мені тут не потрібно!!! Якщо хочете щось сказати – піднесіть руку!»);

2) прямій захисній образі (найчастіше позначає низькі, на думку педагога, розумові здібності учнів – *дурні, ідіоти, debilи, кретини, недоумки* і т. п.);

3) ворожих зауваженнях («Як ти мені набрид!», «Ти мене дурною вважаєш!»).

Навмисна – ініціативна, цілеспрямована – мовленнєва агресія педагога часто набуває більш прихованого характеру. Вона може бути:

– адресована всьому класові, тоді як реальний адресат – конкретний учень («Іваненко, ти мене відволікаєш! Доведеться затримати вас на перерві»);

– спрямована на «козла відпущення» («Першим буде відповідати той, хто краще, *систематично, вчасно* виконує домашнє завдання, *запізнився і т. д.* А чи це не ти, Іваненку, *розумнику ти наш!*»);

– перенесена на шкільні речі, предмети учня, його батьків, захоплення і т. п. («...МАМА Петренка прийде! А то [передражнення тоном] “син готував, а сина не оцінили...”»).

Навмисна агресія педагога втілюється найчастіше в:

1) погрозах, у тому числі прихованих («Я одиницю тобі поки що олівчиком ставлю, до першого зауваження»);

2) навмисній прямій образі («патли розпустила» і т. ін.);

3) насмішці, висміюванні («Звернися в іншу школу, спеціалізовану, для дітей зі зниженим слухом»).

Необхідно пам'ятати, що вербальна агресія педагога провокує відповідну агресію учнів. Вона є проявом авторитарного стилю спілкування та відсутності професіоналізму.

Комунікативна функція етикету займає особливе місце в системі удосконалення фахової підготовки вчителя внаслідок того, що педагогічний процес не може існувати без установалення різноманітних комунікативних зв'язків між тим, хто навчає, і тими, хто навчається, потребою в спілкуванні з учнями, їхніми батьками, колегами, адміністрацією.

Узагальнюючи дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, можемо зробити висновок, що педагог у процесі викладання є комунікативним лідером, який організовує обмін інформацією, керує пізнавальною та практичною діяльністю, регулює взаємини між учнями.

Список використаних джерел

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ: Центр навч. літ., 2004. 363 с.

2. Богдан С. Мовний етикет українців : традиції і сучасність: монографія. Київ: Рідна мова, 1998. 475 с.
3. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2000. 284 с.
4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. Київ: Академія, 2006. 255 с.
5. Леонтьев А. А. Педагогическое общение. Москва: Знание, 1979. 438 с.
6. Цивьян Т. В. Модель мира и ее лингвистические основы. Москва: Либроком, 2010. 278 с.

Галина Парфелюк,
ЗЗСО I–III ступенів села Залісся,
Камінь-Каширський район, Волинська область

ШКОЛА – ОСЕРЕДОК ВИХОВАННЯ ДУХОВНОЇ ЖИТТЕВО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми. Школа має бути в авангарді суспільних змін – так зазначається у проєкті Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа». Освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти – ось хто поведе українську економіку вперед у XXI столітті.

Випускник нової української школи – цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися протягом життя.

Одним із восьми компонентів формули нової школи є наскрізний процес виховання, який формує цінності. Аналіз виховної роботи закладу освіти за рік на спільному засіданні методичного об'єднання класних керівників та батьківського комітету – яскравий приклад наскрізної моделі виховної системи нашого закладу освіти.

В епоху розвитку сучасної освіти наголос ставиться на те, що саме *школа – осередок виховання духовної життєво компетентної особистості*.

Мета роботи: продемонструвати інноваційний підхід до організації виховної роботи закладу освіти на прикладі

партнерських стосунків учасників освітнього процесу та батьківської громадськості.

Основні завдання:

- розкрити виховну роль закладу освіти у формуванні духовних цінностей дитини;
- показати комплексний підхід використання основних інноваційних форм організації виховної роботи з учнями (кроссенс, сторітелінг, ігри, презентації, флешмоб, буктрейлер);
- продемонструвати цілісну, дієву систему цінностей, звичаїв, традицій у виховній роботі з розвитку творчих здібностей учасників освітнього процесу;
- розкрити роль фахової компетентності педагогів у формуванні партнерських стосунків учасників освітнього процесу;
- сприяти поліпшенню соціально-психологічного мікроклімату в колективі.

Виховний процес виокремлюється в Концепції НУШ і є невід’ємною складовою всього освітнього процесу. Він орієнтований на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні, соціально-політичні. Виховання моральних цінностей в учнів органічно поєднано у методах, формах і засобах морального виховання. Сім’я та школа – два інститути, які відіграють першочергову роль у процесі духовно-морального виховання.

Завдання нашого закладу освіти – так побудувати виховну діяльність, щоб сама її організація, шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності, прищеплювали екологічну культуру, естетичні смаки, повагу до людей, держави. Комплексний підхід до використання інноваційних форм, приклади авторитетних наставників-учителів сприяють формуванню цілісної і дієвої системи цінностей.

Панорама шкільних інновацій

(форма проведення – кроссенс)

Доповідь-презентація «Школа – осередок виховання духовної життєво компетентної особистості».

Флешмоб «Національно-патріотичне виховання – складова частина освітнього процесу».

Презентація «Формування особистості дитини за умов учнівського самоврядування».

Естетичне виховання – складова морально-духовного виховання. **Скрайбінг** «Моя мама – найкраща».

Психолого-педагогічний квест для батьків «Батьківська педагогіка у педагогічній спадщині Сухомлинського».

Сторітелінг «Шкільний трудовий десант».

Арттерапія «Піскова терапія».

Екологічна гра «Стежками рідного села».

Рекламний відеоряд «Школа – осередок виховання духовної життєво компетентної особистості».

Світогляд людини закладається саме в школі. У нашому закладі освіти ми формуємо особу, її громадянську позицію та професійні якості, адже для дитини – це не просто дім знань із предметів, а дім, де дають освіту для життя. Тісна партнерська співпраця сприяє розкриттю виховної ролі закладу освіти у формуванні духовних цінностей учасників освітнього процесу, поліпшенню соціально-психологічного мікроклімату в колективі, підвищенню її привабливості для батьківської громадськості.

Марія Поліщук,

КЗ «Луцька загальноосвітня

школа І–ІІІ ступенів № 15

Луцької міської ради Волинської області»,

м. Луцьк

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Методична компетентність займає одне з вагомих місць у професійній компетентності вчителя. Вона передбачає практичне застосування набутих знань, умінь і навичок у професійній діяльності.

Питання формування та вдосконалення методичної компетентності вчителя іноземної мови є актуальним у контексті компетентнісного, особистісно-діяльнісного та рефлексивного підходів іншомовної освіти.

Більшість учених розглядають методичну компетентність учителя як:

- готовність до проведення занять та до творчої самореалізації (С. Скворцова, І. Ковальова);

- через оволодіння ним системи компонентів: знань, умінь, навичок з урахуванням індивідуальних рис (Н. Кузьміна, І. Малова, С. Скворцова, Н. Глузман, Л. Банашко, І. Зимня, О. Борзенкова, Т. Руденко, Н. Цюлюпа, Т. Мамонтова, О. Бігич та ін.).

Методична компетентність учителя іноземної мови має певні особливості з огляду на специфіку навчальної дисципліни.

Передусім головними відмінностями є: знання та володіння іноземною мовою, розвинуті комунікативна й міжкультурна компетенції, можливість бути «взірцем іншомовного мовлення»; готовність, уміння та навички розвивати іншомовну комунікативну й міжкультурну компетенції учнів [1].

Ми виділяємо дві складові методичної компетентності у процесі навчання: вміння здійснювати традиційну педагогічну діяльність та проєктувати педагогічні інновації.

Інноваційна методична компетентність виражається в здатності педагога реалізувати комплексний підхід до проєктування та впровадження інновацій:

- використовувати засоби оцінки ситуації, освітнього середовища і проєктувати необхідні інновації (застосування інтерактивних методик);

- виділяти й аналізувати психолого-педагогічні чинники та умови, що перешкоджають інноваціям, створювати сприятливий для їх упровадження соціально-психологічний клімат;

- упроваджувати основи методології побудови освітніх технологій, що забезпечують адекватне співвідношення змісту, засобів, методів і організаційних форм навчання;

- застосовувати сучасні методи діагностики рівня розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та особистісної сфер учня, оцінювати новоутворення в цих сферах, що виникають у процесі навчання і виховання, зокрема з використанням інтерактивних методик та інноваційних технологій.

Виникнення нових методик викладання і навчання іноземних мов вимагатиме від учителя додаткової відповідальності та оволодіння спектром нових навичок, тобто постійного вдосконалення навчального матеріалу, який міг би зацікавити учнів, привернути увагу, і структурувати необхідний обсяг знань у зв'язку зі швидким оновленням інформації. Тому він має виконувати більш складне завдання – інтерпретувати знання, створювати атмосферу активного інтелектуального спілкування, допомагати кожному школяреві формувати свої інтереси відповідно до здібностей і талантів, тобто бути для учнів своєрідним наставником.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів, що активізують засвоєння іншомовного матеріалу. Як демонструє багаторічний практичний досвід, досить високу ефективність мають індивідуальна, парна, групова форми навчання і робота в команді. Найбільш відомі форми парної і групової роботи: внутрішні (зовнішні) кола (inside/outside circles); мозковий штурм (brainstorm); читання зигзагом (jigsaw reading);

обмін думками (think-pairshare); парні інтерв'ю (pair-interviews); рольові й ділові ігри (role-playing and business games) та ін.

До найбільш поширених сучасних інтерактивних методів викладання небезпідставно відносять метод проєктів, який дозволяє розвивати комунікативну компетенцію учнів на уроках із використанням інформаційних технологій.

Проєктні роботи незмінно популярні серед учнів, тому що потребують від них як дослідницьких та комунікативних умінь і навичок, так і творчих здібностей, щоб вирішити проблему, яка лежить в основі проєкту.

Формування багатьох із цих умінь є цілями навчання різних видів мовленнєвої діяльності. Таким чином, працюючи над проєктами, вчитель формує в учнів, вдосконалює і розвиває навички аудіювання, письма, читання, мовлення; також вони набувають навичок міжнародного і міжкультурного спілкування.

Використання інформаційних технологій відкриває нові можливості у навчанні через значну інтенсифікацію уроку і підвищення емоційного впливу на школярів. Активне застосування учнями комп'ютерних технологій вирішує одночасно декілька завдань: учні вчаться самостійно добувати інформацію, вчаться творчо використовувати набуті знання. Крім того, вони отримують досвід спілкування під час підготовки проєкту і вміння працювати у групі. До того ж комп'ютерні презентації є незамінними при представленні країнознавчого матеріалу.

Використання інтерактивних методів навчання спонукає не лише учнів, але й учителя до творчості, постійного пошуку цікавих методичних прийомів, сприяє розвитку педагогічних здібностей, орієнтує на активний розвиток якостей школярів, особливостей їх мислення.

Досвід застосування інтерактивних технологій дає можливість виділити причини недостатньої ефективності їх застосування:

- низький рівень активності школярів;
- відсутність мотивації учнів до участі в інтерактивних вправах;
- безсистемне використання інтерактивних методів педагогами;
- недооцінка особистісно орієнтованого підходу до організації процесу навчання;
- переважання суб'єкт-об'єктних взаємин між учителем та учнями.

Отже, інтерактивні технології навчання іноземних мов сприяють удосконаленню методичної компетентності вчителя іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Ігна О. М. Структура та зміст методичної компетентності вчителя іноземної мови. *Ярослав. пед. вісн.* 2010. № 1. URL: http://vestnik.yspu.org/releases/2010_1g/22.pdf.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. 135 с.
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2005. 192 с.
4. Шехтер И. Ю. Эмоционально-смысловой подход к обучению чужому языку. Москва: НГУ им. Н. Нестеровой, 1993. 154 с.
5. Яковлєва О. В. Інтерактивні методи та прийоми роботи на уроках англійської мови у старших класах. *Методика викладання філологічних дисциплін у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. 100 с.

Людмила Положевець,
ЗОШ І–ІІІ ступеня с. Пульмо,
Шацький район, Волинська область

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА – ПЕРЕДУМОВА УСПІХУ ДИТИНИ

*Школа – це майстерня, де формується думка
підростаючого покоління, треба міцно тримати її в руках,
якщо не хочеш випустити з рук майбутнє.*

А. Барбюс

Школа – це стартовий майданчик для добрих справ, де педагоги прагнуть допомогти успішному зростанню кожної дитини, це дружна родина, де діти пізнають світ, де вчитель живе інтересами і проблемами учнів, допомагає дітям їх вирішувати, де панує добро і злагода.

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Орієнтиром сучасних шкіл став компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти. Молода людина після закінчення школи повинна вміти активно діяти, приймати рішення, змінюватися відповідно до нових потреб. Пріоритетними напрямками розвитку

освіти є навчання та виховання учнів, щоб випустити зі школи конкурентоспроможного випускника – всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися протягом життя. Потрібне впровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес. Разом з тим нагальною залишається здатність особи формувати міжособистісні стосунки, вступати в комунікацію, володіти різними соціальними ролями. Основні шляхи розвитку школи направлено на реалізацію Концепції «Нова українська школа». Вона скеровує педагогів до реалізації ціннісних пріоритетів особистості, задоволення освітніх потреб молоді, створення розвивального середовища, у якому б реалізувалася сучасна модель випускника.

Тема професійної компетентності педагогів дуже актуальна сьогодні. Її актуальність визначається: сучасними тенденціями розвитку суспільства; провідною роллю освіти й необхідністю забезпечити її випереджальне значення для розвитку суспільства; сучасними тенденціями розвитку системи освіти; необхідністю запровадження інноваційних підходів освітнього процесу.

Саме компетентнісний підхід розглядають як один із важливих концептуальних принципів, який визначає сучасну методологію оновлення освіти, розвитку та становлення учня, за яким – наше майбутнє.

Щодо основної місії сучасного вчителя, то визначені перспективні завдання може реалізувати обізнаний, творчий фахівець, а отже компетентний.

Педагогічна компетентність учителя – це сукупність особистісних рис, знань, умінь, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, її результатів, самопізнання та саморозвиток, здатність учителя до професійного та особистісного зростання, а також розвитку кожного учня, до самоосвіти й самостійного розв’язання пізнавальних проблем.

Сьогодні йдеться про формування людини, здатної приймати відповідальні рішення, критично мислити, творчо вирішувати проблеми, самореалізуватися, а отже про формування компетентної особистості.

Основними видами компетентностей, яких потребує життя, є:

- соціальна;
- полікультурна;
- комунікативна;
- інформаційна;
- творчої діяльності;
- саморозвитку та самоосвіти.

Ці життєві компетентності визнано Радою Європи.

На перше місце повинно виступити поняття духовності особи, яке треба формувати починаючи з раннього віку дитини. Бо в такому світі дуже легко занедбати, а то й загубити душу. Як сказав Бруно Ферреро: «Великі перетворення завжди треба розпочинати від переміни серця».

Тому основне завдання педагога продиктоване вимогами часу і суспільства – плекання людини нового типу, професіонала та гідного громадянина України, який би у майбутньому відстоював інтереси свого народу, у якого були б сформовані високоморальні риси характеру, який би розумів цінність скарбів української культури в інтегральній причетності до загальнолюдських надбань, який би планомірно займався саморозвитком, самовихованням та самонавчанням.

Враховуючи потреби України, школа покликана забезпечити наповнення всіх ланок освітнього процесу змістом, який би допомагав педагогам виховувати душу, сильні характери, формувати сумління і громадянські чесноти, спонукав би школярів вирости корисними своєму народові.

Одним із важливих напрямків у моїй роботі є виховання духовно високої особистості. В основі всіх наших добрих вчинків лежить поняття добра. Якщо до людини ставитися погано, то вона стає сумною, розчарованою, нещасливою. А щоб добра у світі стало більше, нам самим потрібно бути добрими. До речі: людина, яка сама робить добро, відчувається щасливішою від тієї, кому вона його зробила. Тому добро завжди пов'язане з такими людськими цінностями, як чуйність, милосердя, доброчинність, щирість, справедливість, любов.

Хочу поділитися принципами стратегічного розвитку нашої школи.

Мотивація: ми прагнемо створити кращий світ за допомогою освіти.

Якість: ми цінуємо репутацію, засновану на високих стандартах освіти.

Участь: усі зацікавлені сторони (батьки, громадськість) отримують максимум інформації про освітній процес і мають можливість впливати на нього.

Лідерство: ми прагнемо до інновацій у педагогічній діяльності і схвалюємо творчий підхід учителів до освітнього процесу.

Партнерство: ми досягаємо мети, працюючи разом, ставимося толерантно до кожної дитини як особистості.

Успішність: ми спроможні всебічно розвинути творчий потенціал учнів, сформувати успішну особистість.

Головним моїм завданням як керівника є виховання компетентної, відповідальної за своє життя людини, створення розвивального середовища, у якому б реалізувалися всі потенційні можливості конкурентно спроможних випускників. Усе це можна здійснити лише за умов упровадження інноваційних педагогічних технологій, самовдосконалення й кваліфікаційного зростання вчителів, створення безперервного процесу формування творчої, обдарованої особистості. Ну і, звичайно, працюючи в команді компетентних учителів-професіоналів.

*Девіз моєї педагогічної діяльності:
Можна жити, а можна існувати,
Можна думати – можна повторяти.
Та не можуть душу зігрівати
Ті, що не палають, не горять!*

Василь Симоненко

Список використаних джерел

1. Авраменко О. В., Лутченко А. І., Шлянчак С. О. Формування компетентностей особистості в сучасній школі: метод. посіб. Кіровоград, 2010. 80 с.
2. Белова І., Плакун Т. Формування ключових компетентностей як складова становлення успішної особистості школяра. *Завуч*. 2012. № 23 (497). С. 17–28.
3. Ваніна Л. Самоосвіта учнів – умова творчого розвитку. *Завуч*. 2003. № 8 (158). С. 10–11.
4. Доні А. Життєва компетентність та життєво творчі компетенції особистості. *Завуч*. 2009. № 34 (400). С. 22–26.
5. Зінов'єва Т. Формування ключових компетентностей учнів. *Директор школи*. 2005. № 3 (379). С. 24–26.

Світлана Пукало,
КЗ «Луцька загальноосвітня
школа І–ІІІ ступенів № 15
Луцької міської ради Волинської області»,
м. Луцьк

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

На сучасному етапі суспільного розвитку нашої держави, в непростих умовах реалізації освітніх змін питання використання інноваційних методів у процесі опанування іноземними мовами є особливо актуальним. У цьому контексті до вчителів іноземної мови висуваються підвищені вимоги щодо ефективності викладання, застосування нестандартних методів розв'язання педагогічних завдань і реалізації творчого потенціалу зокрема.

Означене питання широко висвітлюється у працях як світових, так і українських учених. Так, дослідження науковців Л. Вікторова, Ю. Полікарпова, О. Пономарьова, Ю. Руднік, Л. Шевчук присвячені вивченню та обґрунтуванню необхідності широкого впровадження інноваційних змін в іншомовному навчанні. Більшість авторів убачають їх в активному застосуванні інформаційних технологій як на уроках, так і в позаурочній діяльності.

Поняття «інноваційна педагогічна технологія» передбачає врахування чотирьох моментів: цілеспрямованості, цілісності, новизни та системних змін. «Енциклопедія освітніх технологій» дає таке визначення терміну «інновація» (від латин. *innovation* – оновлення, новизна, зміна): нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нових стабільних елементів (нововведень), що викликають перехід системи з одного стану до іншого [3].

Звернення до інноваційних педагогічних технологій на уроках іноземної мови передусім передбачає відмову від переказу навчальних текстів та інших репродуктивних методів навчання та перехід до рівноправного діалогічного спілкування, моделювання реальних життєвих ситуацій, упровадження інтерактивних видів роботи:», методів проєктів, «акваріуму», «мозкової атаки», рольових ігор, кейсметоду тощо [4].

Упровадження інноваційних технологій здійснюється у площинах інформаційно-комунікаційного та комунікативно-діяльнісного навчання. Вони настільки тісно переплетені, що інколи важко їх розмежувати.

Якщо інформаційно-комунікативні технології можуть перенести природне мовне середовище до класу, то інформативно-діяльнісний компонент створюється за рахунок культури та творчого потенціалу саме вчителя іноземної мови. На думку М. Бріна, аудиторна культура не є суто комунікацією педагога та учня, а виявом фізичного простору, який, у свою чергу, являє ширший соціальний контекст, пов'язаний із цінностями, традиціями і політичними пріоритетами та творчим потенціалом освітянина [1].

Започаткування на теоретичному й упровадження на практичному рівнях комунікативного підходу дало поштовх розвиткові навчанню, орієнтованому на завдання або види діяльності (*task-based* або *activity-based learning*). Іншими словами, інноваційність будь-якого уроку іноземної мови полягає у тому, що він орієнтований на завдання, на виконання «вигаданих» та симуляційно організованих учителем видів діяльності (рольові, ділові ігри, імітації тощо). І саме в цій площині творчий потенціал вчителя може бути реалізовано повною мірою.

Творчість у практичній діяльності вчителя іноземних мов настільки різноманітна, що необхідно зазначати можливі аспекти її прояву, різні види творчості. Зокрема, новизна в практичній роботі педагога може виявлятися у нестандартних підходах до розв'язання проблем; у розробленні нових методів, форм, прийомів, засобів та їх оригінальних поєднань; в ефективному застосуванні досвіду в нових умовах; в удосконаленні, раціоналізації, модернізації відомого відповідно до нових завдань; у вдалій імпровізації на основі як точних знань і компетентного розрахунку, так і високорозвинутої інтуїції; у вмінні трансформувати методичні рекомендації, теоретичні положення в конкретні педагогічні дії тощо. Звичайно, усе це – взаємопов'язані прояви творчості.

Величезну роль у створенні сприятливих умов для реалізації творчого потенціалу вчителя відіграє керівництво навчального закладу та загальне спрямування його діяльності.

Основними напрямками на шляху розвитку потенціалу вчителя іноземної мови є забезпечення сприятливих умов для розвитку інноваційних можливостей як кожного вчителя зокрема, так і педагогічного колективу в цілому, розвиток системи мотивацій до інноваційної діяльності (створення ситуації успіху, підтримка ініціатив учителя; свобода дій, вільний вибір форм і

методів освітнього процесу), запровадження ефективної системи випереджального навчання педагогічних працівників, оптимізація процесів самоосвіти та вдосконалення професійних компетентностей.

Не менш вагомими є морально-психологічні чинники: відсутність конфліктів, переважання доброзичливих стосунків у колективі.

Сюди ж можна віднести розширення сфери контактів між учасниками педагогічного процесу, вдосконалення системи внутрішньошкільної науково-методичної роботи та залучення вчителя до науково-дослідної, пошукової діяльності. Важливого значення при цьому набуває діагностика творчого потенціалу вчителя, можливостей його особистісного розвитку. Творчість учителя починає розвиватися, якщо для цього створено і необхідні умови, передусім – матеріально-технічну базу.

Отже, впровадження інноваційних педагогічних технологій у роботу вчителя іноземної мови потребує тісної співпраці від усіх учасників навчального процесу. В цілому така співпраця створює сукупний ефект, який дозволяє повністю розкрити творчий потенціал учителя та реалізувати його у процесі навчання іноземних мов зокрема, і в формуванні нової генерації, яка усвідомлює цінність кожної культури та кожної особистості загалом.

Список використаних джерел

1. Традиции и инновации в методике обучения иностранным языкам: учеб. пособ. для студ. и учителей / под ред. М. К. Колковой. Санкт-Петербург: КАРО, 2007. 267 с.
2. Ткаченко Н. М. Орієнтири професійної діяльності сучасного вчителя іноземних мов. *Пед. науки*. LXXIII(1). Херсон: ХДУ, 2016. С. 139–144.
3. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 1. Москва: НИИ школьных технологий, 2010. 816 с.
4. Davison Ch. Information Technology and Innovation in Language Education. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2005. 304 p.
5. Rogers E. Diffusion of Innovations, 5th edition. NY: Simon and Schuster, 2003. 576 p.

Світлана Романюк,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,*
м. Луцьк

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗЗСО В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Сучасний світ диктує свої зміни, відповідно до яких має змінюватися не лише суспільство, а й якісний підхід до освітнього процесу. З цією метою започатковано реформування середньої освіти («Нова українська школа»).

Для кожної людини в суспільстві і для держави важливим є споконвічне питання: якою є школа, а особливо для власної дитини? Для суспільства, що розвивається в різних вимірах, важливо, якою буде школа через десятиліття, зважаючи на різні чинники впливу.

«Наше завдання – кожній дитині дати доступ до якісної освіти. Успіх України в тому, щоб побудувати суспільство освіченого загалу, бо кожна дитина, незалежно від її здібностей, має право на успіх у житті, максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта», – зазначила Лілія Гриневич. І додала, що реформа зорієнтована на те, аби зробити випускника конкурентоспроможним у ХХІ столітті – випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією, новатора, здатного змінювати навколишній світ і вчитися протягом життя. Школа є частиною сучасного суспільства та цифрової цивілізації, а отже, має змінюватися та реагувати на їх виклики.

Нова школа, як і управління нею, має відповідати сучасному типові розвитку суспільства. Неможливо в суспільстві, яке розвивається багатовекторно, а не лише за відомими теоретичними концепціями, застосовувати адміністративно-командне управління і тотальний контроль, що веде до руйнації будь-якої соціальної системи. Школа як освітня система та об'єкт управління не є винятком у цьому процесі.

У структурі Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти функціонує відділ управління закладами освіти, завдання якого полягає в:

- удосконаленні професійних компетентностей керівних кадрів закладів загальної середньої освіти;
- розкритті актуальних питань управлінської діяльності в умовах реформування галузі освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»;
- методичному забезпечення управлінської діяльності в системі загальної середньої освіти;
- трансформації сучасних наукових ідей у практичну діяльність керівних і педагогічних працівників;
- розвитку професійних компетентностей керівників ЗЗСО та управлінської культури.

Відповідно до цього у відділі визначено як пріоритетну науково-методичну проблему «Розвиток професійної компетентності керівних та педагогічних кадрів у контексті модернізації освіти відповідно до вимог Концепції “Нова українська школа”».

Сучасний керівник закладу загальної середньої освіти має бути готовим до управління колективом у сучасних умовах з позицій менеджменту як інтеграції науки та мистецтва управління людьми й соціальними процесами.

У ході реформи загальної середньої освіти в Україні на основі Концепції НУШ у 2018–2019 роках Волинським інститутом післядипломної педагогічної освіти підвищено кваліфікацію директорів, заступників директорів з навчально-виховної роботи у початковій школі.

На основі Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти, затвердженій наказом МОН України № 36 від 15.01.2018 року, в травні 2018 – грудні 2019 року розроблено програми ВІППО, схвалені вченою радою інституту.

Зміст програм має цілісний та системний добір модулів і тем, практичну спрямованість, враховує особливості професійної діяльності керівника Нової української школи і визначається:

- вимогами суспільства знань щодо забезпечення закладів освіти висококваліфікованими фахівцями;
- основними напрямками державної політики у галузі освіти.

Очна форма навчання організовувалась тренерами і викладачами ВІППО шляхом проведення тренінгових занять, інтерактивних лекцій.

Завдання полягало у формуванні базових компетентностей керівника ЗЗСО і зорієнтовано на реалізацію світоглядних засад Нової української школи:

- дитиноцентризм;

- компетентнісний підхід;
- автономія та свобода школи і вчителя;
- педагогіка партнерства.

З 29.10 по 29.11.2018 року пройшли навчання 555 керівників ЗЗСО. Навчання в 22 групах проходило в 17 локаціях, сформованих на базі ЗЗСО Волинської області.

У період з 24.06 по 21.11.2019 року було організоване навчання для 558 керівників ЗЗСО і для 27 тренерів-педагогів з підвищення кваліфікації керівників ЗЗСО відповідно до Концепції «Нова українська школа». Підвищення кваліфікації проходило на базі ВІППО. За результатами навчання учасники тренінгів отримали сертифікати.

Робота з підготовки педагогічних працівників та керівників ЗЗСО у період планового підвищення кваліфікації здійснюється відповідно до вимог Концепції НУШ.

На сьогодні працівниками відділу розроблено нові освітні програми підвищення кваліфікації керівних кадрів та педагогічних працівників, актуальність яких полягає: в організації та проведенні підвищення кваліфікації, яка зумовлена швидкими змінами в соціально-економічному, політичному житті країни, викликами глобалізації, об'єктивними потребами підвищення якості управління в умовах децентралізації; в необхідності розробки нових технологій саморозвитку, самовдосконалення керівників і педагогічних працівників з урахуванням їхніх особистісно-професійних запитів і потреб, професійного досвіду.

Сучасні тенденції модернізації освіти зумовлюють оновлення управління закладу освіти. Перед керівником постають нові завдання, які потребують умінь аналізувати, узагальнювати, прогнозувати розвиток педагогічної системи закладу, приймати рішення, організовувати їх виконання, оцінювати результати управління.

На сучасному етапі розвитку освіти керівник навчального закладу повинен успішно здійснювати як управлінську, так і педагогічну діяльність, забезпечуючи реалізацію цілей і змісту освітнього процесу та різноманітних форм міжсуб'єктивних відносин у нових умовах.

Керівник школи має бути людиною високої педагогічної культури, компетентною з питань педагогіки і психології, теорії та практики, знати зміст предметів, що вивчаються в шкільному курсі, уміти згуртувати колектив і вести його за собою, усебічно розвивати ініціативу, впроваджувати позитивний досвід у практику.

Необхідною умовою діяльності компетентного директора школи є ініціативність у застосуванні інформаційних та

комунікаційних технологій шляхом створення шкільних вебсторінок, видання шкільних бюлетенів, брошур. Директор разом зі своєю командою повинен створити у своєму навчальному закладі власний імідж.

Школа – це навчальний заклад, покликаний відповідати потребам і умовам сучасного стану розвитку України та забезпечувати освітні потреби мікрорайону закладу. Школа має бути конкурентоздатною і престижною, а це можливо лише у режимі неперервного розвитку і пошуку прогресивних технологій, методик зростання професіоналізму на педагогічному та управлінському рівнях.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/21/108> . URL:
2. Закон України «Про освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. «Типова освітня програма організації та проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів ЗЗСО відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа», затверджена наказом МОН від 13.12. 2018 р. № 13192/ URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-organizaciyi-i-provedennya-pidvishennya-kvalifikaciyi-kerivnih-kadriv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-vidpovidno-do-vimog-konceptsiyi-nova-ukrayinska-shkola>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>

Світлана Савченко,
*КЗ «Луцька загальноосвітня
школа І–ІІІ ступенів № 15
Луцької міської ради Волинської області»,
м. Луцьк*

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Можливості ХХІ століття в галузі освіти і навчання за допомогою масмедіа, постійно розширюються. Сучасний світ неможливо уявити без інформаційних технологій – цифрового телебачення, мультимедіа, DVD, глобальних комп'ютерних мереж. «Всесвітня павутина» відкрила нові можливості для спілкування з різних куточків світу – за допомогою скайпу. Відеоконференції, чати та форуми – досягнення сучасних технологій. Пошукові системи та різноманітні вебсайти доступні для кожного протягом декількох секунд. Не залишаючи кімнати, можемо подорожувати різними країнами, знайомитися з історією та культурою, спілкуватися з носіями мови, насолоджуватися творами мистецтва відомих авторів. Сучасні технології створюють реальні умови для самоосвіти протягом усього життя, розширення світогляду та підвищення власної самооцінки, розвитку творчих здібностей і критичного мислення.

Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) – важлива частина процесу модернізації освіти. ІКТ – це різні пристрої і методи обробки інформації, в першу чергу комп'ютери з необхідним програмним забезпеченням та засоби телекомунікацій із розміщеною на них інформацією.

Інформаційні технології та інформаційні системи призначено для автоматизованої переробки інформації та управління нею, забезпечують зберігання, передачу, обробку, захист та відтворення інформації з використанням комп'ютерів. Саме тому у формуванні освітнього середовища на основі їх використання важливими є наявність необхідних елементів інформаційної інфраструктури та дотримання технічних (комп'ютерне забезпечення, інтернет, Wi-Fi), програмних (питання інформаційної безпеки, інтегрованість, взаємодія), академічних (забезпечення методичного забезпечення, відповідність навчальним програмам), соціальних (етичний, культурологічний,

нормативно-правовий аспекти) вимог, а також наявність ІКТ-грамотних фахівців, готових до педагогічної діяльності в інформаційному середовищі [4].

Масштабний розвиток інформаційних технологій привів до зміни традиційної організації освітніх процесів на основі поєднання педагогічних та інформаційних технологій навчання, що зумовили нову форму взаємодії між учасниками (учень – учитель) освітнього процесу в електронному середовищі. Вони дозволяють дистанційну взаємодію педагога та школяра чи учнівського колективу.

Ми не можемо говорити про відхід від традиційних форм освітніх послуг, але обставини та вимоги часу сприяють швидкому розвитку технологій дистанційного навчання. Як засвідчує практика, дистанційне навчання у закладах освіти сьогодні впроваджується у поєднанні з традиційним, розглядається науковцями як «змішане навчання» (blended learning) [5, с. 22–23].

Застосування інформаційних і комунікаційних технологій в освіті передбачає:

- **Електронне навчання (E-Learning)** – охоплює безліч освітніх технологій, які можна умовно розділити на синхронні та асинхронні.

Синхронна електронна освіта – це навчання на відстані, але в реальному часі. Вебсемінари є найяскравішим прикладом такої форми.

Асинхронна електронна освіта – це навчання, при якому учень отримує всю необхідну інформацію з онлайнджерел або з електронних носіїв інформації (таких, як CD, DVD або флешкарти) й самостійно регулює темп і графік освоєння матеріалу.

- **Дистанційне навчання** – ширше поняття, ніж E-Learning, воно є синтезом інтерактивного самонавчання та інтенсивної консультаційної підтримки. Електронне навчання може вважатися одним з інструментів віддаленої освіти.

Дистанційне навчання – це сукупність технологій, що забезпечують доставку школярам основного обсягу навчального матеріалу та інтерактивна взаємодія між учнем і вчителем в процесі навчання. При цьому доставка посібників може здійснюватися і без участі комп'ютерів та інтернету.

Розглянемо переваги дистанційного навчання:

- можливість навчатися за місцем проживання;
- поєднання навчання з іншою діяльністю;
- доступ до якісних технологій та навчального вмісту, отримання консультацій і діяльність за індивідуальним навчальним планом;
- об'єктивність атестації.

Технологія дистанційного навчання передбачає постійний контроль якості засвоєння знань та неупереджене оцінювання результатів.

Можливості застосування нових інформаційних технологій в освіті надзвичайно різноманітні, оскільки:

- зростає наочність навчального матеріалу;
- відбувається розширення інформаційної бази;
- розвивається ігровий момент, завдяки якому можна розглядати різні варіанти нової інформації, явища.

У зв'язку з використанням нових інтернет-технологій можливий перегляд і зміни цілей, змісту навчання, зростає роль інтегрованих знань. Ми погоджуємося з думкою Є. В. Якушиної про необхідність створення нових умов організації занять [2].

Розглянемо основні форми навчання.

Чатзаняття – навчальні заняття з використанням чаттехнологій.

Чатзаняття проводяться синхронно, тобто всі учасники мають одночасний доступ до чату. В рамках багатьох дистанційних навчальних закладів діє чатшкола, в якій за допомогою чаткабінетів організується діяльність дистанційних педагогів і учнів.

Вебзаняття – дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей «всесвітньої павутини».

Для вебзанять використовуються спеціалізовані освітні вебфоруми – форма роботи користувачів із певної теми чи проблеми за допомогою записів, що залишаються на одному з сайтів зі встановленою на ньому відповідною програмою.

Від чатзанять вебфоруми відрізняються можливістю більш тривалої (багатоденної) роботи й асинхронним характером взаємодії учнів та педагогів.

Телеконференція – проводиться, як правило, на основі списків розсилання з використанням електронної пошти. Також існують форми дистанційного навчання, при якому навчальні матеріали надсилаються поштою в регіони.

Розвиток технологій дистанційного навчання є перспективним напрямом інформатизації освіти і може відбуватися в різних організаційних формах (онлайнкурси, вебінари, онлайнтренінги, вебконференції) із використанням інтерактивних електронних підручників, контентбібліотек, смарткомплексів, віртуальних лабораторій, соціальних мереж, мультимедійних засобів навчання, платформ тощо.

Отже, системне використання інформаційних технологій у формуванні освітнього середовища закладу освіти:

- забезпечує функціонування інформаційно-освітнього простору, максимально наближеного до сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства;

- сприяє розвитку мобільності користувачів при електронних комунікаціях;

- уможливляє доступ до інструментальних середовищ проектування і моделювання;

- передбачає поєднання традиційних технологій із дистанційними засобами навчання, застосування хмарних сервісів (Google, Microsoft), інформаційних баз і систем, електронних бібліотек в освітньому процесі тощо, сприяючи при цьому формуванню й удосконаленню мережних якостей особистості.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1(15). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25/13> (дата звернення: 25.05.2020).

2. Грин Н. В. Интернет как средство обучения. *Успехи современного естествознания*. 2013. № 5. С. 59–61; URL: <http://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=31672> (дата звернення: 29.05.2020).

3. Иванова О. О., Осмоловская И. Н. Теория обучения в информационном обществе. Москва: Просвещение, 2011. 190 с.

3. Соколюк О. М. Особливості формування інформаційно-комунікаційного середовища навчання фізики. *Наук. зап. Серія «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти»*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Вип. 9. Ч. 1. С. 166–173.

4. Чумак А. С. Інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу. URL: https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=1331 (дата звернення: 01.06.2020).

5. Шахіна І. Ю. Визначення і напрями створення інформаційного освітнього середовища. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. Л. А. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ*. Харків: НТУ «ХПІ», 2013. Вип. 36–37 (40–41). С. 245–255.

Юрій Седлерук,
Нововолинська ЗОШ I–III ступенів № 2
Нововолинської міської ради Волинської області,
м. Нововолинськ

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Головним сьогоднішнім завданням освіти дорослих є формування компетентних людей – людей, які були б здатні застосовувати свої знання в умовах, що змінюються, і ... чия основна компетенція полягала б в умінні включатися в постійне самонавчання протягом всього свого життя.

Малколм Ноулз

Україна йде шляхом реформ. А реформа середньої освіти орієнтована на те, щоб випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення, цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися все життя.

Якість освіти нерозривно пов'язана з якісними показниками вчительської діяльності. Ефективність педагогічної праці залежить не тільки від професійної підготовки, а й від інших сучасних компонентів професіоналізму. Саме тому на етапі модернізації сучасної освіти в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності вчителів. Педагогові доводиться самостійно розв'язувати такі завдання, які раніше не входили до його компетенції – діагностування, прогнозування, проектування, розроблення авторських програм, упровадження в навчальний процес ІКТ. Сучасному вчителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, уміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Тому важливими стають питання такої компетентності, як здатність до навчання протягом життя.

У проєкті Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» велика увага приділяється обговоренню цього питання. У пункті 2 «Навчання та професійний розвиток. 2.1. Підвищення кваліфікації» зазначено: «Законодавством передбачено обов'язкове щорічне підвищення кваліфікації». «Професійний розвиток педагогічного працівника передбачає

оволодіння професійними компетентностями відповідно до кваліфікаційних категорій».

У пунктах 5 «Перелік трудових функцій (професійних компетентностей за трудовою дією або групою трудових дій, що входять до них)» і 6 «Опис трудових функцій, професійні компетентності, знання, уміння, навички» говориться про безперервний професійний розвиток, який включає в себе інноваційну компетентність (здатність до застосування наукових методів пізнання в освітньому процесі і здатність до використання освітніх інновацій у професійній діяльності); здатність до навчання впродовж життя (здатність до визначення умов і ресурсів професійного розвитку протягом життя, здатність до супроводу та підтримки педагогічних працівників); рефлексивну компетентність (здатність до моніторингу педагогічної діяльності та визначення індивідуальних професійних потреб).

Учитель в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» – це агент змін сучасного освітнього простору.

У вчителя з'являються нові спеціальні ролі в освітньому процесі навчального закладу:

- мотиватора, коуча (долучає дітей до діяльності, мотивує, надихає, підтримує, заохочує, спрямовує до реалізації поставленої мети);
- носія інформації (володіє знаннями та вміннями в кількох галузях, надає консультації);
- радника (допомагає знайти оптимальний напрям діяльності відповідно до психологічних, соціальних, пізнавальних потреб);
- керівника (організовує діяльність дітей, створює для них відповідні умови, підтримує контакт із батьками та іншими учасниками освітнього процесу);
- координатора (допомагає виконувати роботу відповідно до плану, сприяє налагодженню стосунків між усіма учасниками процесу, підтримує зворотний зв'язок);
- експерта (аналізує процес і результати виконання) [2, с. 62–63].

Учитель також є:

- ментором (досвідчений і надійний товариш, радник, наставник);
- тьютором – індивідуально працює з інтересом дитини (виявляє освітні запити, проєктує освітню діяльність, організує рефлексію, проєктує наступні кроки в освіті);
- новатором (педагог приносить в інтелектуальну освітню діяльність нові ідеї);
- модератором (людина, яка проводить соціологічні дослідження, ведучий фокусгрупи, адміністратор форуму, чату,

соціальної мережі в інтернеті; той хто налагоджує комунікативну взаємодію в класі, організує рефлексію, проєктує наступні кроки в освіті);

– фасилітатором (підтримує дитину в її навчальній діяльності через педагогічну взаємодію, допомагає, надихає).

Вчитель виконує у школі нові функції.

ФУНКЦІЯ МЕНЕДЖЕРА

У ролі менеджера він має вміти чітко спланувати час, зміст навчальних видів діяльності, необхідні матеріали, організацію освітнього середовища тощо.

ФУНКЦІЯ КОНСУЛЬТАНТА

Учитель як консультант володіє специфічною інформацією з певного питання. Він заохочує інших використовувати певні методи і знання, здійснювати вибір навчальних матеріалів.

ФУНКЦІЯ ФАСИЛІТАТОРА

– Ставить відкриті питання.

– Позитивно реагує на учнів.

– Заохочує їх до індивідуальних висловлювань.

– Забезпечує ясність у конфліктних і заплутаних бесідах між учнями під час групової роботи або загальнокласної дискусії.

– Переадресовує учням питання, поставлені йому, й коментарі в ході загальнокласної дискусії чи дискусії в групах, не нав'язує свою точку зору.

– Допомагає учням зробити висновки.

– Готовий надати будь-яку необхідну інформацію, але не поспішає надавати її без запиту з боку школярів.

– Сприяє прийняттю рішень.

– Висновки, зроблені учнями, піддає аналізу й обробці й надає у прийнятній формі.

Тому один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього професійного та загальнокультурного рівня. Це також зазначено і в головному нормативно-правовому документі Міністерства освіти і науки України: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» [1, п. 1 статті 56].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» № 1060-XII. URL: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/ (дата звернення: 25.05.2020).

2. Підготовка вчителів до викладання питань сталого розвитку: навч.-методич. матеріали для викладачів вищих пед..

закл. та системи після диплом. пед. освіти: посібник / О. І. Пометун та ін. Київ: Пед. думка, 2015. С. 33–37, 62–63.

3. Проєкт Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Людмила Сухецька,
*КЗ «Луцька загальноосвітня
школа І–ІІІ ступенів № 15
Луцької міської ради Волинської області»,
м. Луцьк*

ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УДОСКОНАЛЕННІ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Розбудова України як суверенної держави невід’ємно пов’язана з необхідністю реформування національної системи освіти. Модернізація змісту освіти передбачає перегляд вимог до професійної діяльності вчителя іноземної мови, під керівництвом якого відбувається формування та розвиток необхідних іншомовних компетентностей учнів, що в майбутньому дадуть змогу випускникам шкіл комфортно почуватися в сучасному світовому мультинаціональному просторі.

Специфіка фахової діяльності вчителя іноземної мови передбачає не лише володіння загальними для педагогічної діяльності вміннями та навичками, особистісними якостями, а й уміннями та навичками, зумовленими особливостями його професійної діяльності, насамперед, іншомовною комунікативною компетентністю.

Дослідження Ю. Єрьоміна, Л. Котикової, Г. Китайгородської, О. Павленко, Є. Пасова, Ю. Федоренко та інших науковців присвячені особливостям професійного спілкування в діяльності вчителя іноземної мови. Автори праць наголошують на важливості практичного володіння мовою, її вербальними та невербальними засобами.

Основними складовими компонентами галузі освіти «Іноземна мова» є такі види компетенцій, похідних від поняття «комунікативна компетенція (іншомовна)»: мовленнєва, мовна, соціокультурна, лінгвокраїнознавча, культурознавча та лінгводидактична [1].

Важливу складову професійної компетентності освітянина становлять знання, уміння та навички, які стосуються комунікативних аспектів його діяльності й педагогічного спілкування.

У вітчизняних та зарубіжних методистів існують різні підходи до визначення поняття «іншомовна комунікативна компетенція»:

- комунікативне удосконалення (Л. Бахман);
- мовленнєва компетентність (Н. Гез);
- комунікативна грамотність (М. Вятютнєв);
- соціолінгвістична грамотність (В. Сафонова);
- вербальна комунікативна компетентність (Дж. Савіньон);
- комунікативні здібності (Е. Зеєр);
- комунікативні вміння (Р. Белл);

– рівень мовної підготовки фахівця, що забезпечує успішність комунікацій, дає змогу оперувати спеціальною термінологією і формувати культуру мовного поведіння в майбутніх ситуаціях професійної діяльності (М. Берізко, Н. Бідюк, А. Гусейнова, В. Грейб (W. Grabe) С. Ігнат'єв, С. Ніколаєва);

– набір компетенцій, що охоплює їх різновиди – лінгвістичну, тематичну, прагматичну, соціокультурну; навчальну, комунікативну (уміння спілкуватися без створення напруги зі співрозмовником, співпрацювати з ним, – І. Секрет). Однак поза увагою методистів залишається питання впливу іншомовної комунікативної компетентності на удосконалення фахової діяльності вчителя іноземної мови.

За сутністю іншомовна освіта – це не лише володіння знаннями та вміннями з іноземної мови, а й пізнання культури народу, чия мова вивчається. Тобто йдеться про лінгвокультурну освіту, результатом якої є багатомовність громадян суспільства, які усвідомлюють свою належність до певного етносу й здатні до самоідентифікації у світі.

І. Секрет розглядає іншомовну комунікативну компетентність як інтегративне особистісно-професійне утворення, що втілюється в психологічній і технічно-операційній готовності вчителя до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів іноземної мови або в умовах іншомовної культури й забезпечує ефективну взаємодію з навколишнім середовищем [3]. Це визначення наголошує на тісний взаємозв'язок професійної діяльності, професійної компетентності вчителя та його іншомовної комунікативної компетентності (ІКК).

Схожих поглядів дотримується І. Ставицька, зазначаючи, що ІКК становить важливу складову професійної компетентності. На думку методиста, показником розвитку знань, умінь і навичок є

рівень володіння іноземною мовою та готовність брати участь у комунікації з представниками інших лінгвоетнокультур.

Особлива роль відводиться необхідності формування компетентності як у всіх видах мовленнєвої діяльності, так і відповідних знань з граматики, лексики й «випадків автентичного формування мови».

Варто зважати, що володіння іншомовною комунікативною компетентністю передбачає також готовність до «осмислення соціокультурного портрету країни досліджуваної мови та її носіїв, мовний такт і соціокультурна ввічливість» [4, с. 284–285].

Отже, специфіка компетентності вчителя іноземних мов полягає в наявності сформованої ІКК. Іншомовна комунікативна компетенція формується в процесі професійно орієнтованої мовної підготовки і ґрунтується на компетентнісному підході. Саме цей аспект змушує різнобічно переосмислити теоретичні підходи до вибору ефективних технологій і засобів навчання іноземної мови.

При моделюванні певних рис реального процесу комунікації вчитель повинен також створювати на уроці необхідні психолого-педагогічні умови, які сприятимуть:

- досягненню учнями високого рівня комунікативної компетенції для спілкування в різноманітних життєвих ситуаціях;
- формуванню міжкультурної грамотності.

Однією з найбільш ефективних сучасних форм організації навчальної роботи є навчання з використанням проєктних технологій, яке стимулює учнів до самостійного моделювання ситуацій реального спілкування.

Список використаних джерел

1. Андрейко Я. В. Іншомовна професійна комунікативна компетенція. *Пед. науки: зб. наук. пр.* 2013. Вип. 63. С. 238–241.
2. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови.* 2010. № 1. С. 11–17.
3. Секрет І. В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення. URL: <http://vuzlib.com/content/view/322/84> (дата звернення: 20.04.2020).
4. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Пед. науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2013. № 4 (30). С. 280–286.

Тетяна Трачук,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,*
м. Луцьк

**УДОСКОНАЛЕННЯ І РОЗВИТОК
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ
ЗА ІНДИВІДУАЛЬНОЮ ОСВІТНЬОЮ ТРАЄКТОРІЄЮ**

Політичні, соціальні, економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, значно впливають на зміни в системі освіти. Внаслідок своєї консервативності освітянська практика відстає від сучасних наукових досягнень, що зумовляють розвиток нових інформаційно-цифрових технологій. Реалії сьогодення створюють потужний виклик інтелектуальним можливостям сучасної людини, яка має не стільки сприймати і переробляти готову інформацію, скільки ініціювати появу нової через генерування творчих ідей, нових підходів, способів діяльності тощо.

У змісті післядипломної педагогічної освіти виділено компоненти, які мають забезпечувати розвиток педагога як суб'єкта культури: аксіологічний (осмислення методологічних засад нової освітньої парадигми та вибір особистісно значущої системи ціннісних орієнтацій); когнітивний (збагачення новітніми науковими знаннями про людину, культуру, історію, природу, ноосферу як підґрунтя духовного розвитку); діяльнісно-творчий (формування та розвиток творчих здібностей, здатність до самореалізації в професійній діяльності); особистісний (самопізнання, здатність до рефлексії, самоудосконалення, самоактуалізація).

У просторі освіти дорослих дедалі частіше виникають нові поняття. Наприклад, «тверді» та «м'які» навички (hard skills, soft skills). До перших належить усе, що можна довести до автоматизму в тій чи іншій професійній сфері. Друга група навичок дозволяє людині бути успішною незалежно від специфіки основної діяльності. Вона включає вміння переконувати інших, презентувати себе і свої ідеї, працювати в команді, брати на себе відповідальність, бути гнучкою тощо. Фактично мова йде про особистісні, комунікативні та управлінські компетентності [7, с. 23].

Ми погоджуємося з думкою Т. М. Смагіної про те, що рівень сформованості «м'яких навичок» педагогів у системі післядипломної освіти залежить від складових навчальних планів та бажання і здатності тих, хто навчається, використовувати різні моделі поведінки, цілісно розуміти власні й загальні інтереси, розставляти пріоритети і робити вибір. Зміна акцентів на розвиток «м'яких навичок» є необхідною умовою адаптації системи вітчизняної освіти до змін та успішної реалізації освітніх реформ. Оскільки основний суб'єкт освітньої діяльності – педагог, то сприяння розвитку професійної компетентності педагога на рівні післядипломної освіти є важливим чинником позитивних змін в освітній діяльності [7, с. 27].

Професійними якостями педагога, які сприяють уведенню інновацій в освітній процес, є методологічна, психолого-педагогічна, технологічна культура і фахові знання. Саме готовність учителя до впровадження сучасних освітніх технологій, використання в професійній діяльності цифрових освітніх ресурсів – важливий фактор інноваційних змін в організації освітнього процесу. Зокрема, технологічна культура вчителя сприяє оптимізації й ефективності освітнього процесу, створює умови паритетного спілкування, забезпечує психологічний комфорт.

Для того, щоб упевнено себе почувати в сучасному освітньому середовищі, педагог має постійно вдосконалювати набуті та отримувати нові навички, постійно займатися особистісним і професійним саморозвитком. Тому актуальність освіти протягом життя, освіти дорослих, післядипломної професійної освіти стає одним з головних векторів розвитку сучасного освітнього простору.

Максимально результативним саморозвиток учителя може бути тільки за умови врахування його індивідуальних запитів, потреб, можливості вільного і самостійного проєктування власної індивідуальної освітньої траєкторії.

На вдосконалення і розвиток професійної компетентності вчителя математики за індивідуальною освітньою траєкторією спрямовано тематичні курси «Методичні засади навчання математики в контексті впровадження Концепції “Нова українська школа”», організовані на базі Волинського ІППО. Освітня програма підвищення кваліфікації цього курсу розрахована на 36 академічних годин. Освоєння програмових тем забезпечується системою сучасних форм організації навчальної діяльності здобувачів освіти (інтерактивна лекція, заняття-дослідження, заняття-тренінг, майстерклас, заняття-диспут,

підсумкове заняття з елементами компетентнісно орієнтованого освітнього проектування).

Навчальний план курсу включає чотири основні тематичні блоки, спецкурс за вибором і підсумковий контроль.

Нижче наведено теми навчальних занять за кожним блоком.

I. Теоретико-методологічні засади сучасної шкільної математичної освіти

1.1. Виклики сучасного світу та розвиток освітнього простору: напрями, що формують майбутнє.

1.2. Методологічна функція формальної логіки.

II. Психолого-педагогічна компетентність як складова професіоналізму вчителя математики

2.1. Психолого-педагогічна компетентність як складова професіоналізму вчителя математики.

2.2. Педагогічна майстерність і особистість учителя математики.

III. Сучасні освітні технології у професійній діяльності вчителя математики

3.1. Сучасні освітні технології: загальна характеристика та особливості їх використання.

3.2. Засоби формування та розвитку інформаційно-цифрової компетентності учасників освітнього процесу.

3.3. Технології роботи з інформацією суб'єктів освітнього процесу / Технології актуалізації потенціалу суб'єктів освітнього процесу.

IV. Розвиток фахових компетентностей учителя математики

4.1. Удосконалення теоретичної і методичної підготовки вчителя математики.

4.2. Педагогічна практика (онлайнзустріч з учителями області, майстерклас, моделювання фрагментів уроків, перегляд відеозаписів уроків та їх аналіз).

Для вдосконалення теоретичної і методичної підготовки з учителями математики обговорюємо компетентнісні засади забезпечення наступності навчання математики в різних ланках освіти, особливості використання на уроках технологій організації дослідницької діяльності школярів. Наголошуємо на важливості роботи вчителя в напрямку забезпечення навчання загальних способів розумової діяльності, оволодіння якими дозволяє школяреві визначитися з орієнтирами щодо плану розв'язування запропонованого завдання. На конкретних прикладах із досвіду роботи переконуємо в ефективності такого підходу до організації пізнавальної діяльності учнів.

Соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в

цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях, є наскрізні лінії «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність», виокремлені в навчальних програмах. Саме тому велику увагу на заняттях приділяємо обговоренню питання реалізації цих наскрізних ліній у курсі математики через практикоорієнтовані (компетентнісно орієнтовані, компетентнісні) завдання. Ознайомлюємо вчителів з особливостями таких завдань, пропонуємо для використання на уроках підготовлені добірки компетентнісно орієнтованих задач, а також навчаємо їх конструювання таких задач. У навчально-тематичний план включено питання «Методичні основи побудови / добору системи задач і вправ з алгебри, алгебри й початків аналізу для формування предметних і ключових компетентностей учнів».

Програма курсу передбачає вдосконалення вмінь і навичок учителів щодо логіко-дидактичного аналізу програмових тем шкільного курсу математики та укладання технологічних карт уроків.

Із запропонованих тем для спецкурсів слухачі найчастіше обирають такі: «Теорія і методика навчання розв'язування рівнянь, нерівностей та їх систем: технології, методи», «Теорія і методика навчання розв'язування геометричних задач: технології, методи», «Методика навчання розв'язування олімпіадних задач з математики».

Найбільша активність слухачів тематичних курсів спостерігається при обговоренні проблеми щодо розвитку творчої особистості школяра засобами сучасних онлайнінструментів інтерактивного навчання математики як технології співробітництва.

Практика інноваційних технологій досить різноманітна, тому для впровадження в освітній процес оптимальним варіантом має стати той, що базується на проблемному й розвивальному навчанні, поєднанні фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи, які включають сукупність проблемних, частково пошукових і дослідницьких методів навчання. Важливою умовою є дотримання вчителем демократичного стилю спілкування, врахування думки учнів, прагнення до співпраці та співробітництва.

У період карантину вчителі математики закладів загальної середньої освіти області виявили бажання пройти курси підвищення кваліфікації, обравши віддалену форму навчання. Зважаючи на це, новий поступ до підвищення рівня професійної компетентності вчителя вбачаємо в освіті онлайн.

Список використаних джерел

1. Боровік О. М. До питання про зміст поняття «індивідуальна освітня траєкторія розвитку вчителя»: зб. наук. пр. *Пед. науки*. Вип. 55. Херсон: Вид-во ХДУ, 2010. С. 234–238.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / М-во освіти і науки України. 2016. С. 11–12. URL: <https://bit.ly/2FfRl55> (дата звернення: 23.05.2020).
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. 160 s. URL: <https://bit.ly/2WFAgz8> (дата звернення: 18.04.2020).
4. Освітні програми: Математика. Навчальні програми. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi> (дата звернення: 19.05.2020).
5. Половенко О. В., Кірішко Л. М. Безперервна освіта педагога за індивідуальною освітньою траєкторією. *Управління школою* 2018. № 16 (568). Червень. URL: <https://cutt.ly/ry4Khlg> (дата звернення: 19.05.2020).
6. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Біла Церква, 13 червня 2019 р.); упорядкув. Л. А. Литвиненко. Київ: Всеосвіта, 2019. 189 с. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20(2).pdf) (дата звернення: 28.05.2020).
7. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону*: зб. матеріалів конф. / за ред. О. В. Пастовенського. Житомир, 2017. С. 23–28. URL: http://zippo.net.ua/data/files/2017/rozvytok_prof_kompetentnosti_red.pdf. (дата звернення: 10.05.2020).
8. Терещук Г. В. Індивідуалізація навчання в контексті ідей концепції нової української школи. *Наук. зап. Терноп. держ. пед. ун-ту*. Серія: Педагогіка. 2017. №2. С. 6–16.

Ірина Успішна,
загальноосвітня школа І–ІІІ ступеня м. Берестечко,
Горохівський район, Волинська область

СЕРВІС FLYPPITY.NET ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ В ГРУПАХ

У чинних документах щодо організації освітнього процесу наскрізною лінією простежується компетенція співпраці. Так, уміння співпрацювати з іншими особами, спільне для всіх компетенцій, вказано у Державному стандарті початкової освіти, Законі України «Про освіту». Соціальну компетентність як здатність працювати з партнерами в групі вказано окремим пунктом у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти. Таким чином, ефективна організація роботи в групах є одним із завдань учителя, що виникає на кожному уроці. Учитель повинен знати, як поділити клас на групи, як зробити це швидко і, бажано, мотивувати до подальшої активної діяльності.

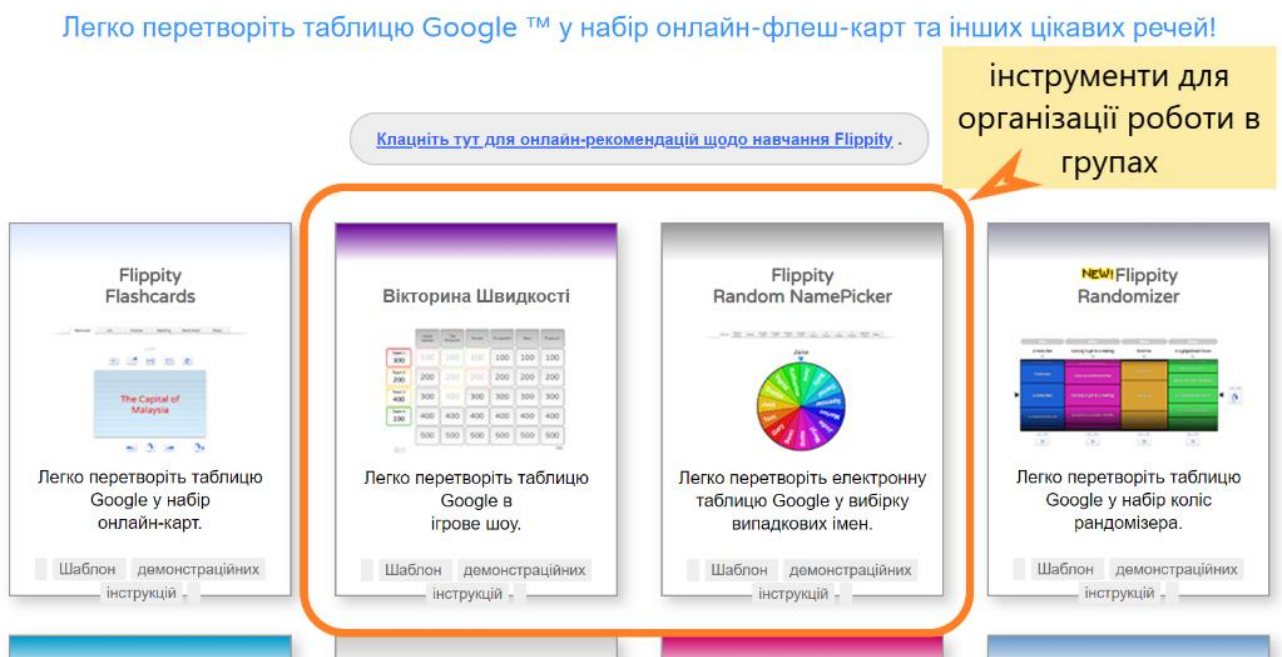
Є велика кількість способів, перевірених роками, для поділу класу на групи: і за вибором учителя, і за бажанням учнів, і за певною ознакою, і за вибором лідера. Кожен із цих способів, на мою думку, може забирати велику кількість часу на уроці, а ще викликати супротив з боку школяра, якщо учасники групи його не влаштовують із різних причин. Зараз з'являються інші можливості для поділу класу на групи – з використанням інформаційно-комунікативних технологій. Окрім того, застосування в навчальному процесі ІКТ створює сприятливі умови для формування і підсилення навчальної мотивації, сприяє утворенню позитивного емоційного фону в тих, хто навчається.

Серед ресурсів ІКТ для поділу класу на групи можна виділити такі: Classdojo, Classroomsscreen, Classtools, TeamUp, Flyppity.net. Кожен з них має свої переваги й недоліки, і кожен з них можна ефективно використати під час уроку.

Однією з основних характеристик при виборі ресурсу ІКТ для кожного вчителя є зрозумілий інтерфейс. Більшість ресурсів англomовні, що може викликати труднощі при їх використанні. Тому перевагу, все ж таки, слід надати ресурсам, що адаптовані для автоматичного перекладу за допомогою інструментів браузера. Одним з них є сайт Flyppity.net. Цей сервіс хмарний і не потребує додаткового програмного забезпечення. Ще однією перевагою є його однаково якісна робота як на комп'ютері, так і на смартфоні.

Він являє собою колекцію шаблонів на основі гугл-таблиць, які легко перетворюються в дидактичний онлайнінструмент учителя. Нині сервіс flippity.net містить 17 шаблонів для створення ігрових навчальних програм. Для організації роботи в групах можна обрати два з них. За допомогою інструмента «Випадковий вибір» можна швидко розподілити дітей на групи з будь-якою кількістю, а також довірити комп'ютеру вибрати учня, що викликається до дошки. А за допомогою інструмента «Вікторина швидкості» можна з легкістю провести ігрове шоу з питаннями різної складності та яскравим підрахунком балів.

Кожен інструмент сайту Flippity.net має детальну інструкцію використання, демонстрацію роботи і шаблон для завантаження. Користувачу треба лише увійти в свій обліковий запис гугл, завантажити шаблон із сайту flippity.net і змінити його згідно з інструкцією. Якщо списки учнів і завдання до уроку є в друкованому вигляді, заповнення шаблону відбувається швидко і легко.

Створивши таблицю «Випадковий вибір» для класу один раз, ви можете використовувати її для організації групової роботи на уроці не один рік.

Так, інструмент «Випадковий вибір» дає нам можливості для:

- вибору одного учня з класу;
- ведення підрахунку часу, витраченого на роботу одного учня чи команди;
- створення черги для відповідей у випадковому порядку;
- створення груп із кількістю учасників від двох до п'яти;

– поділу всіх учнів класу на дві-п'ять команд із рівною кількістю учасників.

Але і на цьому можливості інструмента не обмежуються: в додаткових можливостях кількість груп або кількість учасників групи можна змінити на необхідну. Також ми отримуємо яскравий кольоровий інтерфейс, що не може не подобатись учням будь-якого віку. Після утворення команд в один клік списки учасників команд можна вивести на екран або повідомити учням зручним способом.

Інструмент «Вікторина швидкості» дає нам можливості для:

- створення завдань п'яти рівнів складності;
- створення завдань у шести різних категоріях (конкурсів, станцій, зупинок);
- ведення підрахунку отриманих балів для команд (від однієї до восьми команд).

Так виконання навчальних завдань перетворюється в яскраву пригоду. Оскільки вибір і підрахунок балів ведеться комп'ютером, не виникає жодних сумнівів в об'єктивності дій учителя і, відповідно, не виникає заперечень з боку учнів. Мотивація до навчання підвищується, школярі з задоволенням чекають наступних випробувань. Учитель отримує групи змінного складу і злагоджену роботу всіх учасників навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: [\[https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/paran186#n186\]](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/paran186#n186) (дата звернення: 10.05.2020).
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: [\[https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti\]](https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti) (дата звернення: 29.05.2020).
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/ (дата звернення: 15.05.2020).
4. Ключева К. О., Рикова Л. Л. Використання сервісу Flippity для підвищення навчальної мотивації. URL: https://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments/kitmd/Internet_conf_17.05.18/s1/1_Kliuieva_Rykova.pdf. (дата звернення: 11.05.2020).

Ганна Хлібовська,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ І ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВИХ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ У КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність теми. Проблема напрямів розвитку шкільної історичної освіти залишається досить актуальною. На моє переконання, історія перебуває сьогодні, як ніколи раніше, в епіцентрі суспільної полеміки з огляду на ті виклики, які поставили перед державою Україна та її світовою спільнотою. Тож історична освіта продовжує бути предметом уваги у фаховому середовищі, на сторінках педагогічних видань і, звісно, у розмовах учителів та почасти батьків. Однак, варто зазначити, що зацікавленість учнів історією зменшується, спостерігається спад інтересу підлітків до шкільного предмета «історія», що є, по правді, не лише вітчизняною проблемою.

Ключова роль у процесі навчання історії належить учителю. Існують різні думки з приводу того, яким повинен бути сучасний учитель, які методики повинен використовувати задля досягнення поставленої мети на уроці. Ми бачимо, що в кожний період часу педагогічна наука створює канони і правила навчання. Їхніми структурними елементами сьогодні є формування компетентностей учнів. Це завдання актуалізується нині з огляду на поєднання принаймні двох складових: по-перше – знання учителем сучасних новацій в історичній науці; по-друге – вміння донести цю новизну до дітей і зацікавити їх. У проєкті професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» однією із професійних компетентностей учителя визначено предметну.

На моє переконання, відома тріада «знати», «вміти», «розуміти» залишається визначальною у процесі навчання історії. Хоча варто розрізнити поняття «знати» і «розуміти». Знати можна із вікіпедії, а ось розуміти неможливо без критичного прочитання, яке передбачає певний аналіз. І тут зростає роль учителя, котрий повинен спрямувати пізнавальний інтерес учнів. Дитині потрібно допомогти вибрати найбільш прийнятні методи для дослідження, пошуку інформації. Задля реалізації означеної мети вчитель застосовує різноманітні новітні та вже апробовані методики,

направлені на результат. Інтелектуальні й пізнавальні можливості історії дають можливість пробуджувати допитливість школярів, якої так бракує, і розвивати емпатію, якої бракує також. У зв'язку із цим постає питання: «Наскільки учитель історії фахово готовий відповідати на зрослі потреби суспільства?»

Історична наука постійно оновлюється. Іноді ми можемо почути фразу: «В історії немає нічого усталеного. Спочатку це явище оцінювали по-одному, тепер говорять по-іншому. Історію час від часу переписують». Відповідаючи на такі твердження, хочу запитати: «Чи мислимо ми так, як людина кінця XIX століття? Чи у нас все ж таки набагато ширший кругозір навіть на рівні повсякденного сприйняття?» Сподіваюся, що відповідь на ці питання є однозначною. Звичайно, історія переписується, і це закономірний процес розвитку науки. Вона не може залишатися в застиглому стані й не розвиватися. Практично через кожних 25–30 років оновлюються методи історіописання, розширюється проблематика. Подивімося, хто раніше говорив про жіночу історію (до речі, вона в нас ще й сьогодні в історичному наративі та шкільних підручниках здебільшого залишається чоловічою), історію повсякдення, психоісторію, локальну, соціальну, інтелектуальну історію тощо. Дослідницькі практики тепер фокусуються навколо вивчення людини, тобто антропологічного чинника.

Один із засновників найвідомішої історичної школи «Анналів» Марк Блок називав минуле «банком соціальної пам'яті», для якого властиві певні форми поведінки, що відповідають викликам часу [1]. Мова йде про конкретні цінності, котрими керуємося у повсякденні. Вони формуються тут і зараз, причому досить часто неусвідомлено. Саме ціннісні орієнтації вчителя, його прагнення знати більше є важливим з огляду на сучасні запити суспільства. Особиста мотивація учителя відіграє тут домінуючу роль. Підвищення свого фахового рівня для кожного вчителя є питанням індивідуальним. Потрібно бути в курсі можливостей особистісного і професійного розвитку, які сьогодні існують, а їх дуже багато. Звичайно, частина сервісів платні, й потрібно бути готовим інвестувати в себе. Але є інструменти, цілком доступні у мережі «Інтернет». Наприклад, онлайнкурси від провідних університетів чи інтелектуальних центрів України і світу можна пройти, не виїжджаючи зі свого населеного пункту, і, звісна річ, ознайомлюватися з новими історичними наративами.

На щастя, ми сьогодні маємо таку можливість. Назву лише деякі зі світових бестселерів, перекладених українською мовою: «Європа. Історія» Нормана Девіса [2], «Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XV–XVIII століття» Фернана Броделя [3], «Століття змін» Ієна Мортімера [4], «Людина розумна. Історія

людства від минулого до майбутнього» Юваля Ноя Гарарі, його ж «Номо Deus. Людина божественна: За лаштунками майбутнього» [5; 6]. Цікавими є роботи з вітчизняної історії, насамперед – «Україна. Історія її земель та народів» Павла-Роберта Магочія [7], «Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності» Сергія Плохія [8].

Окремі сюжети із цих наративів можна з успіхом використати на уроках. До прикладу, в «Столітті змін» автор намагається дати відповідь на питання: «Яке століття бачило найбільше змін і чому це важливо для нас?».

I. Мотімер характеризує технічні, технологічні інновації, що впливали на розвиток соціуму, починаючи з X до XXI століття, та визначає історичні постаті, котрі спричинили найбільший вплив на історію кожного із цих століть. В історичній розвідці «Україна. Історія її земель та народів» послідовно на засадах мультикультурності й толерантності канадський дослідник описує минуле різних етносів, що жили або й дотепер живуть на теренах України, як питому частину загальноукраїнської історії, а не як принагідно згадані події з чужого нам життя супротивників українського народу в його віковій боротьбі за національне виживання чи здобуття національної держави [7]. Зрештою, нинішнє інформаційне суспільство дає можливість учителю ознайомитися з новітніми підходами до багатьох історичних явищ і подій. Я не беруся навіть перелічити ті питання, які переосмислюються і доповнюються сучасним фаховим історичним середовищем.

Погоджуюся з думкою відомого українського історика Наталії Яковенко, що все ж таки академічна та шкільна історія відрізняються. Учнівству ми повинні давати більш-менш усталені поняття. Програма з історії і підручники мають ґрунтуватися на принципах науковості та відповідності віковим особливостям. Вважаю, що треба зорганізувати зусилля представників академічної науки та шкільної історичної освіти для обговорення того, які сюжети з минулого України, Європи та світу є значущими для створення у випускників шкіл стійкого уявлення про власний зв'язок із минулим загалом та з нашою країною зокрема, розвитку ключових компетентностей і «м'яких навичок». Принагідно хочу зробити промоцію інтегрованому курсу з історії, появу якого всіляко вітаю. Попри складнощі вбудовування історії України в європейський та світовий контекст на шкільному рівні, цей підхід варто поширювати на весь шкільний курс, а не лише для старшокласників.

Підсумовуючи означену проблему, варто зазначити, що адекватно реагувати на запити історичної освіти може учитель,

який відповідає принаймні таким критеріям: високий фаховий рівень, здатність креативно мислити і спонукати до цього учнів, уміти ефективно використовувати сучасні методики навчання.

Список використаних джерел

1. Блок М. Апология истории, или Ремесло историка. Москва: Наука, 1983. 254 с.
2. Девіс Н. Європа. Історія. Київ: Основи, 2014. 1464 с.
3. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII століття. Т. 1. Структура повсякденності: можливе і неможливе. Київ: Основи, 1995–1998. Т. 1. 543 с.; Т. 2. 577 с.; Т. 3. 631 с.
4. Мортімер І. Століття змін. Харків: Ранок; Фабула, 2019. 446 с.
5. Харарі Ю. Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 544 с.
6. Харарі Ю. Н. Homo Deus. Людина божественна: За лаштунками майбутнього. Київ: BookChef, 2018. 464 с.
7. Магочій П.-Р. Україна. Історія її земель і народів. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
8. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 496 с.

Галина Ягенська,
*Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк*

ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ РЕСУРСІВ ІЗ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Актуальність теми. Одним із напрямків роботи багатьох університетів світу є створення методичної бази для вивчення природничих наук у школі. На основі опрацювання наукових джерел в університетських лабораторіях розроблено сучасні методичні матеріали. Більшість цих ресурсів знаходяться у вільному доступі в мережі «Інтернет». Проте вони мало використовуються в Україні, оскільки вчительська спільнота не

має достатньої інформації про них та відчуває проблеми з англomовними матеріалами.

Разом з тим, у проєкті Державного стандарту базової середньої освіти в природничій освітній галузі вперше визначено необхідність формування компетентностей, пов'язаних із розумінням іншомовних наукових джерел: сприймати природничі поняття й найуживаніші терміни в усних чи письмових текстах іноземними мовами; використовувати навчальні іншомовні джерела для здобуття інформації природничого й технічного змісту; аналізувати й оцінювати інформацію природничого й технічного змісту іншими мовами, використовувати з розумінням іншомовну наукову термінологію [1].

Підготовка вчителя природничих дисциплін до такого виклику має стати одним із завдань післядипломної педагогічної освіти. Тому опрацювання якісних іншомовних ресурсів з методики викладання предметів та їх адаптація до реалій Нової української школи набуває особливої актуальності.

Вивчення новітніх досягнень природничих наук, біотехнологій передбачено чинними навчальними програмами, проте цікавих україномовних розробок із цих тем недостатньо. Тому в роботі з учителями на курсах підвищення кваліфікації рекомендуємо використовувати матеріали про новітні наукові відкриття та методику їх вивчення, що публікуються у європейському журналі для вчителів природничих дисциплін «Science in school». Окрім наукової інформації, тут можна знайти цікавий досвід учителів щодо проведення уроків з біології, хімії, фізики, астрономії, географії [2].

Навчальною лабораторією ELLS (European Learning Laboratory for the Life Sciences, <http://emblog.embl.de/ells/ells/>) при Європейській молекулярно-біологічній лабораторії (EMBL) розробляються методичні ресурси для вчителів. Це не лише інформація про наукові відкриття, а й моделювання біологічних або біотехнологічних процесів. Наприклад, у ході гри «Реальний і віртуальний ДНК-мікрочіп» учасники знайомляться з технологією сучасної методики дослідження експресії генів з допомогою моделі-килима з «нацяткованими» генами, ліхтариків або сірникових коробок (моделей мРНК), що приєднуються на «липучках» до комплементарних генів. До такої моделі розроблено ряд завдань, робота над якими сприяє усвідомленню суті методу виявлення експресії генів та його застосування у діагностиці онкологічних захворювань [3].

Ресурс ELLS містить протоколи простих експериментів, які можна провести у школі чи навіть удома: отримання ДНК з банана, «вирощування джина» у пляшці з дріжджами [4]. Також

запропоновано цікаві заняття з паперового моделювання (наприклад, укладання просторової структури білків) та використання біоінформатичних наукових баз.

Цікавим і ефективним у роботі з учителями та учнями є освітній ресурс [hhmiBiointeractive](https://www.hhmi.org/biointeractive) (<https://www.hhmi.org/biointeractive>) Медичного інституту Говарда Г'юза (Howard Hughes Medical Institute), що в штаті Меріленд. Ресурс містить чудові навчальні фільми, анімації, картки-завдання, схеми, презентації. Важливо, що всі матеріали логічно пов'язані і користувачу легко знайти необхідні до різних тем. Найбільш корисними для педагога є детальні розробки уроків. Наприклад, розроблено уроки щодо коеволюції популяцій людини і домашніх тварин. Пропонується короткий фільм про споживання молока людиною і часті випадки лактозної інтолерантності. Пояснено, яка роль фермента лактази у засвоєнні молочних продуктів. Користувачам пропонується на основі конкретних даних скласти карту поширення лактазної персистентності та зробити відповідні висновки. Далі за генеалогічними схемами визначити, як успадковується лактозна інтолерантність. На завершення виконується практична робота: на основі аналізу нуклеотидних послідовностей осіб, позначених на генеалогічних схемах, визначити, які саме мутації і в яких генах (структурних чи регуляторних) призвели до формування лактазної персистентності й закріпилися у відповідних популяціях [5].

Цікаві уроки подібного плану запропоновано для вивчення процесів формування адаптацій та видоутворення в процесі освоєння ящірками Карибських островів. Чудові фільми, робота з аналізом нуклеотидних послідовностей та екології ящірок сприяють розумінню адаптивного характеру еволюційних процесів [6]. Нами вже проведено успішну апробацію використання цих матеріалів при вивченні теми «Адаптації» в 11 класі.

Потужний блок матеріалів для вчителів та учнів (<https://teach.genetics.utah.edu/content/evolution/>) розроблено в університеті штату Юта (University of Utah, Genetic Science Learning Center). Ці ресурси вміщують чудові фільми та анімації щодо еволюційних процесів і комплексні розробки навчальних матеріалів на теми видоутворення, філогенії різноманітних груп організмів (наприклад, китоподібних, великої і червоної панд), побудови філогенетичних дерев. Пропонуються матеріали із застосування методу моделювання. На семінарах учителі захоплено вивчають генетику голубів на основі цього ресурсу, грають у навчальну гру, конструюють генотип нащадків голубів та визначають їхні фенотипи [7].

Навчальні ігри з природничих дисциплін пропонують й інші ресурси. Зокрема, <https://educationalgames.nobelprize.org/educational/> містить ігри щодо визначення групи крові та переливання крові, формування умовних рефлексів, регуляції клітинного циклу, структури ДНК та організації геномів різних організмів [8].

На базі Волинського ІППО апробовано використання названих міжнародних ресурсів у роботі з учителями природничих дисциплін. Результат: поглиблення фахових знань, розширення спектру методів і прийомів роботи з учнями, готовність використовувати комплексні завдання дослідницького характеру, навчальні онлайнігри, розроблені у провідних університетів світу. В ході роботи учителі опановують базову наукову англійську лексику. Все це надалі сприятиме реалізації завдань, визначених вимогами Державного стандарту освіти, а також стрімким прискоренням розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Проект Державного стандарту базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 05.05.2020).

2. Science in school/The European journal for science teachers. URL: <https://www.scienceinschool.org/> (дата звернення: 10.05.2020).

3. Anastasios Koutsos, Alexandra Manaia and Julia Willingale-Theune The Virtual Microarray: Version 2.3. URL: <http://emblog.embl.de/ells/teachingbase/how-do-microarrays-work/> (дата звернення: 07.05.2020).

4. DNA isolation from bananas – kitchen experiment. URL: <http://emblog.embl.de/ells/teachingbase/dna-isolation/> (дата звернення: 21.05.2020).

5. The Making of the Fittest: Got Lactase? The Co-evolution of Genes and Culture. URL: <https://www.biointeractive.org/classroom-resources/making-fittest-got-lactase-coevolution-genes-and-culture> (дата звернення: 11.05.2020).

6. Activity for Lizards in an Evolutionary Tree. URL: <https://www.biointeractive.org/classroom-resources/activity-lizards-evolutionary-tree> (дата звернення: 13.05.2020).

7. Pigeon Breeding: Genetics At Work. URL: <https://learn.genetics.utah.edu/content/pigeons/> (дата звернення: 15.05.2020).

8. The Blood Typing Game. URL:
<https://educationalgames.nobelprize.org/educational/medicine/bloodtypinggame/> (дата звернення: 17.05.2020).

Наталія Довгополюк,
ЗОШ I-II ступеня с. Мстишин,
Луцький район Волинська область

Оксана Муляр,
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк

МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІВ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність теми.

*Зібратися разом – це початок.
Триматися разом – це прогрес.
Працювати разом – це успіх.*
Генрі Форд

Українська система освіти обрала напрям реформування, чітко окреслений у рамках Концепції «Нова українська школа».

Згідно з Державним стандартом метою початкової освіти є: всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Тому педагогам слід використовувати у роботі нові методики й технології навчання, прагнучи підвищення якості освітнього процесу засобами активізації та розвитку творчих індивідуальних задатків учнів.

Сучасна початкова школа – це: школа розвитку мотивів і соціалізації особи, цінностей та позитивних настанов, народжених у спільній діяльності дитини й дорослого; проектування універсальних навчальних дій; формування компетентностей і наскрізних умінь, ігрової та проектно-дослідницької діяльності, діагностики розвитку успіхів дитини, постійного професійного розвитку педагогів, їх самоосвіти й самовдосконалення.

Мета діяльності методичної служби – створення умов для розвитку педагогічної майстерності, творчої ініціативи педагогів, удосконалення форм та методів роботи в умовах реалізації Нової української школи.

Слід брати до уваги й те, що методичну роботу необхідно здійснювати в різноманітних формах і напрямках з урахуванням індивідуальних особливостей кожного фахівця, рівня його реальної та професійної підготовки, традицій регіону тощо.

Протягом двох років ми працювали і продовжуємо працювати над науково-методичною проблемою «Формування ключових компетентностей та наскрізних умінь школярів шляхом застосування сучасних освітніх технологій».

До складу методичного об'єднання вчителів початкових класів входять 29 педагогів п'яти закладів загальної середньої освіти Боратинської сільської ради. Керівник методоб'єднання – Наталія Сергіївна Довгополук, керівники міжшкільних методичних об'єднань – Оксана Степанівна Сахнюк та Тетяна Євгеніївна Матвійчук, спеціаліст з питань освіти Боратинської сільської ради – Оксана Йосипівна Врублевська.

Методична робота вчителів початкових класів Боратинської сільської ради здійснюється відповідно до річних планів роботи та поєднує такі форми і методи, як методична студія для вчителів, школа молодого педагога, міжшкільні методичні об'єднання, педагогічний клуб за інтересами, творча група та інші (рис. 1).

Рис. 1. Серпневі конференції по-новому

1. Методична студія з питань організації освітнього процесу в умовах Нової української школи (2018/2019 н. р.). Захід відбувся на базі загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів с. Рованці. Під час роботи дискусійної платформи педагоги взяли участь в обговоренні плану роботи на рік; здійснили аналіз нормативних документів; працюючи в групах, взяли участь в обговоренні та інтерактивному опитуванні щодо подальших форм роботи методичного об'єднання.

Результати опитування

Питання для обговорення: яким формам роботи методичних об'єднань Ви надаєте перевагу?

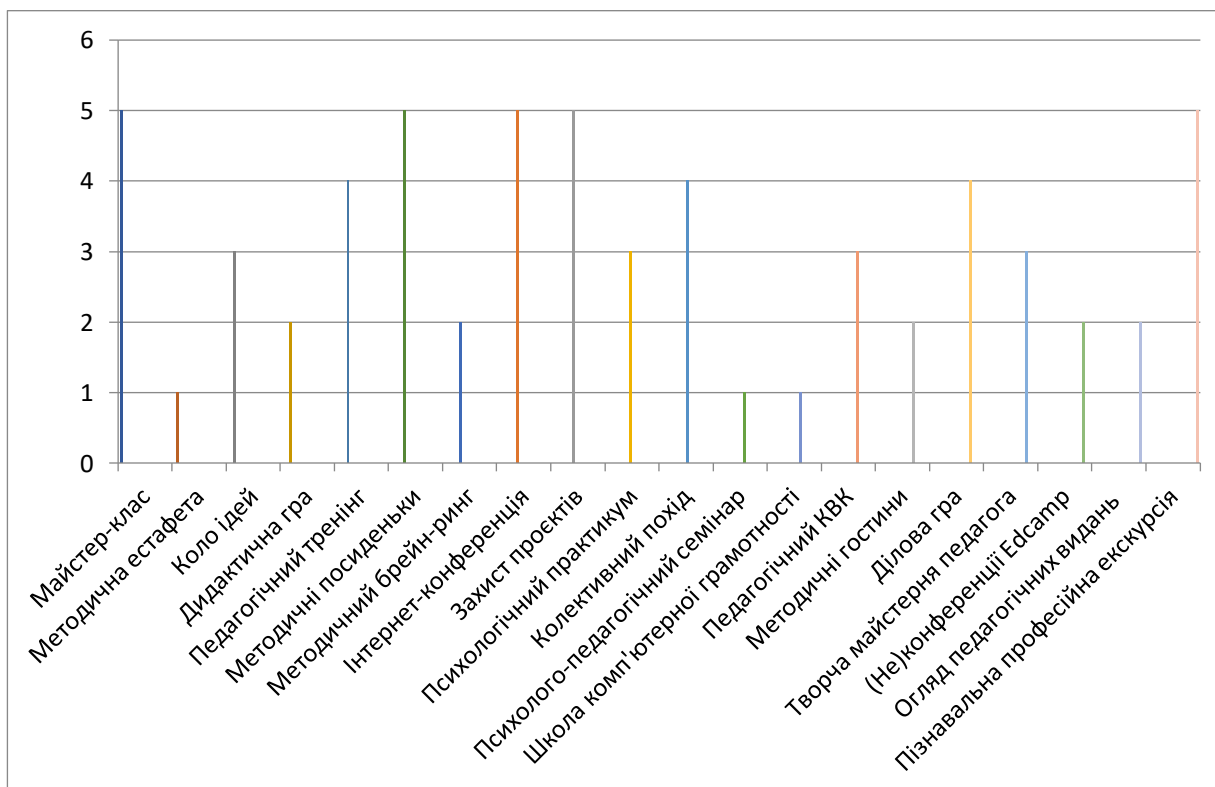
Завдання: вибрати картки із назвами форм роботи методичних об'єднань і розмістити у відповідну колонку: «Приймаю», «Не приймаю» (учасники працювали у п'яти групах).

Серпневі конференції по-новому
 Методична зустріч з елементами тренінгу
 з питань організації освітнього процесу в умовах Нової української школи
 (2019-2020 н. р.)

**Перелік форм роботи методичних об'єднань,
 яким педагоги надали перевагу**

Найбільшу кількість голосів, згідно з результатами опитування, одержали такі форми роботи методичного об'єднання:

➤ майстер-клас, методичні посиденьки, інтернет-конференція, захист проєктів, пізнавальна професійна екскурсія (п'ять голосів, підтримало п'ять груп);

➤ педагогічний тренінг, колективний похід, ділова гра (чотири голоси, підтримало чотири групи).

Також під час цієї зустрічі презентовано сайт учителя початкових класів Наталії Довгополюк (методична робота), який розроблявся з метою надання методичної допомоги педагогам та висвітлення інформації щодо роботи об'єднання. Протягом двох років сайт постійно поповнюється новими матеріалами. Так працювати зручно – усе під рукою в потрібний момент. Також створено два методичні кейси: «Кейс учителя 1 класу» та «Кейс учителя 2-4 класів» (такий собі подарунок на флешку).

Під час взаємодії в групах з'явилося безліч креативних ідей та новаторських педагогічних рішень. Хотілося спланувати роботу так, щоб подальші зустрічі викликали в педагогів лише позитивні емоції та бажання обмінюватися власним досвідом роботи.

2. Методична зустріч з елементами тренінгу. 28 серпня 2019 р. на базі загальноосвітньої школи I–III ст. с. Рованці відбулось засідання методичної студії вчителів початкових класів Боратинської та Гіркополонківської громад з питань організації освітнього процесу в умовах Нової української школи. Об'єднавшись у групи, педагоги опрацювали методичні рекомендації про викладання навчальних предметів та ряд інших нормативних документів щодо організації освітнього процесу в початковій школі, проаналізували результати роботи за попередній рік; обговорили тематику; провели жеребкування щодо вибору форм роботи міжшкільних методичних об'єднань у 2019/2020 навчальному році.

**Тематика міжшкільних методичних об'єднань,
проведених упродовж 2018/2019 та 2019/2020 н. р.
(на основі запитів педагогів)**

1. Формування екологічної компетентності школярів через дослідницько-пошукові завдання, пізнавальні екскурсії, екологічні дидактичні ігри з метою усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства (форма роботи – пізнавальна професійна екскурсія до ботанічного заказника загальнодержавного значення «Воротнів»).

Екскурсія пройшла у творчій невимушеній атмосфері. Педагоги обговорили питання формування екологічної компетентності школярів та взяли участь у практичному блоці. Досвідом роботи щодо використання дидактичних екологічних ігор як засобу формування екологічно свідомої поведінки учнів поділилася з присутніми Олена Вегера, вчитель початкових класів Баївської загальноосвітньої школи I–III ступенів. Свою педагогічну скарбничку колеги поповнили такими іграми, як «Земля, вода, вогонь, повітря», «Четвертий зайвий», «Бережи природу», «Пізнай природу», «Великий екологічний іспит» тощо.

Ці та інші екологічні цікавинки учасники мали змогу застосувати у роботі з учнями початкової школи.

2. Інтегроване навчання: письмові практики. Кубування як стратегія розвитку критичного мислення школярів (форма роботи – методичні посиденьки).

Засідання методичного об'єднання вчителів початкових класів Боратинської громади відбулось у школі села Боратин. Педагоги ділилися своїм досвідом щодо використання стратегії «Кубування» як одного з інноваційних методів навчання, що допомагає учням не лише засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку критичного мислення, навичок комунікації.

Практичним досвідом застосування методу «Кубування» на уроках під час майстер-класів ділилися вчителі Баївської школи Людмила Ройко і Боратинської Алла Катеринюк.

«Зустріч виявилася надзвичайно цікавою та продуктивною. Повертаємося до навчального процесу з новими знаннями та креативними ідеями», – діляться враженнями від заходу педагоги.

3. Використання сучасних інноваційних технологій в освітньому процесі (форма роботи – аукціон ідей).

У рамках заходу вчитель початкових класів Рованцівської школи Тетяна Зайчук провела для другокласників урок-квест із природознавства. У другій частині відбувся майстер-клас від учителя початкових класів Баївської школи Аліни Мазурок «Міні-проекти в початковій школі». Завершилася зустріч спільною роботою педагогів над проєктним продуктом: створення лепбука «Великдень».

4. Розвиток критичного мислення на уроках математики. Розширення знань щодо форм активного навчання: «Кейс-технологія», «Перевернуте навчання», «Сторітелінг», технологія «Баншо», «Квест» (форма роботи – педагогічний тренінг).

Зустріч відбулась у школі села Мстишин. Практичним досвідом роботи на уроках математики в 1 класі ділилася з колегами Ірина Зварич.

Під час педагогічного тренінгу учасники ознайомилися зі стратегіями, що сприятимуть розвиткові мислення учнів, умінню робити висновки, спонукатимуть до аналізу конкретних життєвих ситуацій.

«Кейс-технологія», «Перевернуте навчання», «Сторітелінг», технологія «Баншо», «Квест» – форми активного навчання, які допомагають учням глибше зрозуміти суть проблеми, пробуджують інтерес до її вивчення, заохочують до обговорення та осмислення ситуації, сприяють поглибленню знань, дозволяють розвинути комунікаційні навички. Такий підхід дозволяє реалізувати перехід від «наповнення» дитини знаннями до компетентнісної освіти, що є однією з концептуальних засад творення Нової української школи.

5. Педагогіка партнерства у контексті НУШ (форма роботи – майстер-клас).

6 лютого 2020 р. відбулося методичне об'єднання вчителів на базі загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів с. Рованці (чотири класи).

Своїм досвідом із колегами ділилась Оксана Тесля. За допомогою інтерактивних вправ педагоги апробували і проаналізували сучасні форми співпраці та спілкування з батьками (батьківські збори, індивідуальні зустрічі, тижневі або місячні інформаційні бюлетені, зустрічі груп батьків, обмін книжками, святкові заходи).

У ході роботи колеги обмінювалися думками, висловлювали власну точку зору щодо роботи в умовах Нової української школи.

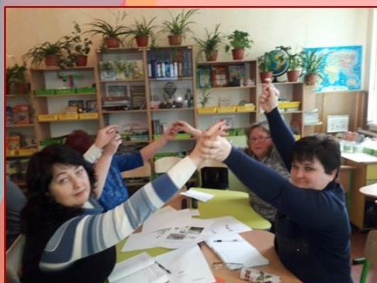
Одним із ключових компонентів концепції НУШ є педагогіка партнерства – між учнем, учителем і батьками. В її основі – спілкування, взаємодія та співпраця. Переваги від постійного спілкування отримують усі. Особливо цінним воно є для дітей, які бачать дорослих, важливих у їхньому житті, котрі співпрацюють. Це зміцнює їхнє відчуття впевненості й безпеки.

«Ротаційні моделі «Щоденні 3», «Щоденні 5» як ефективна система забезпечення діяльнісного підходу в навчанні молодших школярів (форма роботи – майстер-клас).

Досвідом роботи із колегами ділилася Катерина Городнюк, учитель загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. с. Боратин. Педагоги пригадали стратегії забезпечення ротаційних моделей, їх основні компоненти, виконали запропоновані вправи із практичного кейсу.

Міжшкільні методичні об'єднання (на основі запитів педагогів)

Тематика інструктивно-методичних нарад і семінарів

1. Обговорення й аналіз Модельних навчальних програм для 1–2 класів із математики, української мови та інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
2. Вимоги до календарно-тематичного планування у 1 класі.
3. Співпраця та взаємодія методичного об'єднання педагогів: командна робота. Педагоги висловили спільне бачення в обґрунтуванні важливості співпраці та взаємодії методичного об'єднання педагогів в умовах реалізації Нової української школи, за допомогою вправ командної взаємодії відпрацювали вміння конструктивно спілкуватися для створення єдиної команди, проаналізували сильні сторони та проблемні питання, що виникали під час роботи в умовах НУШ, запропонували можливі шляхи їх вирішення.
4. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в 2 класі. Зокрема, підвели підсумки щодо потреби закладів освіти громади в підручниках на 2019/2020 н. р., проаналізували структурні особливості підручників для початкової школи, обговорили ряд інших актуальних питань.

5. Забезпечення якості освіти в початковій школі: створення безпечного освітнього середовища, педагогіка партнерства, система оцінювання здобувачів освіти, форми та види підвищення кваліфікації, використання інновацій у сучасному освітньому процесі, самооцінювання власної педагогічної діяльності.

Інструктивно-методичні наради та семінари

Робота творчої групи

Творча група вчителів здійснює пошук завдань для інтелектуального конкурсу «Зоряний олімп». Так, у минулому навчальному році учні початкової ланки Рованцівської, Промінської, Баївської та Мстишинської шкіл стали учасниками гри. Дванадцять дітей на базі ЗОШ І–ІІІ ст. с. Рованці демонстрували знання, кмітливість та вміння швидко вирішувати інтелектуальні завдання. Всім учасникам змагань вручили подарунки –енциклопедії, а переможниця додатково отримала символ мудрості – статуетку сови.

Завдячуючи кмітливим школярам та злагодженій роботі колективу школи, захід пройшов на високому рівні. Відзначимо професіоналізм Наталії Киричук – учителя початкових класів, керівника творчої групи, яка організувала чудовий турнір, давши можливість майбутнім творцям громади піднятися на «зірковий олімп».

Інші форми роботи

Також у рамках методичного об'єднання працюють:

- педагогічний клуб за інтересами (обговорення сучасної психолого-педагогічної літератури – «Лабораторія книгоНУШ»; обмін педагогічними цікавинками);
- школа молодого педагога.

Крім того, у цьому навчальному році створено робочу групу з питань підготовки до конкурсу «Учитель року» для методичної допомоги та психологічної підтримки педагогів, які беруть участь у ньому.

Робота методичного об'єднання під час карантину

Методоб'єднання вчителів під час дистанційного навчання працювало через групу у вайбері та закриту групу у фейсбуці.

Педагоги ділились ідеями щодо віддаленого навчання в початковій школі, поширювали посилання на різноманітні платформи для навчання онлайн, підвищували свій професійний рівень шляхом опанування курсів, участі у вебінарах та інших заходах.

Ще на початку карантину (в кінці березня) педагогам було запропоновано взяти участь в опитуванні, яке створювалося з

метою подальшого обміну досвідом дистанційного навчання, виявлення проблем та надання методичної допомоги.

За результатами анкетування 28,6 % опитаних (вісім педагогів із 28-ми) вказали, що потребують методичної допомоги. Отож, спілкування з колегами, обговорення проблем та консультації з усіма, хто цього потребував, відбувалося телефоном та через відеодзвінки у вайбері.

Висновки: одним із найважливіших чинників підвищення якості освіти є створення умов, які активізують професійно-пізнавальний розвиток педагогів, сприяють розвитку їхніх творчих сил. Саме в цьому напрямі й має працювати методична служба. Її збалансована діяльність допоможе освітянам успішно впроваджувати в життя принципи Нової української школи.

Спасибі всім колегам за небайдужість, підтримку, командний дух, взаємодію, цікаві думки та бажання рухатися вперед! Спасибі Оксані Йосипівні Врублевській, спеціалісту з питань освіти Боратинської сільської ради, за підтримку наших ініціатив, допомогу у втіленні творчих задумів, професійні поради та мотиваційне налаштування на подальшу співпрацю.

1. Список використаних джерел

1. Кові Стівен Р. 7 звичок надзвичайно ефективних людей / пер. з англ. О. Любенко. 3-тє вид., стер. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2017. 384 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv: Litera, 2018. 160 s.
3. Перепадя О. Батьки і школа. Як це працює в Німеччині. Укр. правда. Життя. 2017. 19 лип. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/07/19/225401/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бацмай Світлана – методист відділу гуманітарних дисциплін, старший викладач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Гусак Наталія – вчитель англійської мови вищої категорії Комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа I–III ступенів № 15 Луцької міської ради Волинської області», м. Луцьк

Довгополук Наталія – вчитель початкових класів загальноосвітньої школи I–II ступеня с. Мстишин Луцького району Волинської області, керівник методичного об'єднання вчителів початкових класів Боратинської сільської ради

Долгова Ірина – вчитель англійської мови вищої категорії Комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа I–III ступенів № 15 Луцької міської ради Волинської області», м. Луцьк

Дядюшкіна Ірина – вчитель біології комунального закладу освіти «Гімназія № 3» Дніпровської міської ради, м. Дніпро

Жалко Тетяна – доцент, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри інформаційної діяльності та туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»; доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Кінд-Войтюк Наталія – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та археології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Кулініч Ольга – вчитель біології, учитель-методист КЗ «НВК: загальноосвітня школа I–III ступенів – гімназія № 1 м. Хмільника Вінницької області»

Малієнко Юлія – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ

Муляр Оксана – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Миць Мар'яна – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Нечипорук Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Олешко Петро – кандидат історичних наук, доцент, директор Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Парфелюк Галина – заступник директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти I–III ступенів с. Залісся Камінь-Каширського району Волинської області

Поліщук Марія – заступник директора школи з навчально-виховної роботи, вчитель англійської мови вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа I–III ступенів № 15 Луцької міської ради Волинської області», м. Луцьк

Положевець Людмила – директор загальноосвітньої школи I–III ступеня с. Пульмо Шацького району Волинської області

Пометун Олена – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, член-кореспондент НАПН України, м. Київ

Пукало Світлана – вчитель англійської мови вищої категорії, старший учитель комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа I–III ступенів № 15 Луцької міської ради Волинської області», м. Луцьк

Ремех Тетяна – кандидат педагогічних наук, завідувач відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ

Романюк Світлана – завідувач відділу управління закладами освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Савченко Світлана – заступник директора школи з навчально-виховної роботи, вчитель математики вищої кваліфікаційної категорії комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа I–III ступенів № 15 Луцької міської ради Волинської області», м. Луцьк

Седлерук Юрій – учитель математики Нововолинської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 2 Нововолинської міської ради Волинської області, м. Нововолинськ

Степанюк Алла – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

Сухецька Людмила – вчитель польської мови комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа I–III ступенів № 15 Луцької міської ради Волинської області», м. Луцьк

Ткачук Надія – кандидат педагогічних наук, заступник директора з наукової та міжнародної діяльності Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Трачук Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Успішна Ірина – учитель інформатики та фізики загальноосвітньої школи I–III ступеня м. Берестечко Горохівського району Волинської області, м. Горохів

Хлібовська Ганна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та філософії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Ягенська Галина – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Наукове видання

**Розвиток фахової компетентності педагогів
у контексті модернізації змісту освіти**

Матеріали круглого столу онлайн

Упорядник Т. Й. Жалко, О. П. Муляр

Літературний редактор В. І. Гребенюк

Технічний редактор Ю. А. Кліванська